8842

Bibl. Jag.

IV

1241–1769

a.)

Conradus Dei gratia Dux mazowie Ruſsiæ &c Significamus tenore Presencium quibus expedit, generaliter vniuersis quomodo Coram nobis Personaliter constituta Preclara Princeps et Domina Domina Barbara Dei gratia Ducissa et Gubernatrix maxome Illustris Genitrix nostra carissima De bona voluntate sua sponte recognouit - Quia tenetur sexaginta sexagenas grossorum in medijs grossis Venerabili et Egregio Domino Nicolao de Raschyncze Decretorum doctori Archidiacono et Canonico warschouiensi et Plocensi nostro deuoto sincere dilecto, super festum Pentecostes Proxime venturum, sincera fide sub totidem dampni soluere. In casu quo ad tempus memoratum non soluerit, aut quouismodo soluere neglexerit, Extunc Idem Dominus Nicolaus Archidiaconus in villam sue serenitatis Wijaszowo in districtu Wijschegradiensi sitam sine quouis Juris strepitu et figura Judicij ineundi ingrediendi Possessionem et tenutam apprehendendi et nancescendi; realem et Actualem Plenam et omnimodam habebit potestatem Per Ipsum dominum archidiaconum, In longum et latum Cum omni Jure ac omnibus vtilitatibus fructibus redditibus Prouentibus censibus emolimentis et obvencionibus generaliter vniuersis quibuscunq; nominibus nuncupentur Nichil Pro se et Pro eadem Principe, reseruantes, tenendam habendam regendam vtifruendam pacifice et quiete Possidendam tamdiu quousq; sibi huiusmodi sexaginte sexagene, Plenarie fuerint exolute et totidem Dampni quantum est de peccunijs Principalibus. In Cuius rei testimonium Sigillum nostrum P..... mediocre Presentibus est appensum. Actum et Datum in Warschowia, sabbato, infra octauos solennis Pasce anno Domini Millesimo quadringentesimo sexagesimo nono. In quam inscripcionem et obligacionem nos per Presentes consentimus et consensimus volentes eam habere robur omnimode firmitatis.

1769

6.) Johannes Dei gratia Dux Mazouie &c. Uniuersis quibus expedit volumus esse notum, quod constitutus coram nobis Laurencius de sanus mente et corpore ipsius mera et spontanea voluntate, quandam porcionem agrorum et pratorum in Rasince hereditate in Districtu Warsouiensi iacenti, quam tenuit post uxorem suam Annam, cum omnibus vtilitatibus fructibus prouentibus et redditibus quibuscunq; nominibus nuncupentur, Jus et dominium pro se penitus reseruando Nobili Cristino heredi de Kscinsky* et ipsius legitimis successoribus in tribus sexagenis grossorum Pragensium rite ac obligauit, per ipsum Cristinum Et suos successores legitimos a festo Natiuitatis Christi vsque ad aliud festum eiusdem secundum ritum et consuetudinem nendam, habendam, et possidendam, Tam diu, quousque sibi per ipsum Laurencium predicte tres sexagene grossorum pragensium persolute fuerint plenarie et (ex toto hoc inclusa, quod si aliquis eundem Cristinum in predicta obligacione impedierit, tunc idem Laurencius ipsum ab eodem impedimento expedire habebit, indempnem restituendo. In cuius act testimonium Sigillum nostrum presentibus est appensum. Actum et Datu Warsouie in crastino Natiuitatis beati Johannis baptiste /: 25. Junii :/ Sub anno Domini M.CCCC /: 1.400 :/

* może: Leścinski

c.) JN nomine domini nostri Jhesu christi amen. Quoniam sancti patres plurimas in ecclesia dei pro eiusdem commodo et quiete sta /: 2. :/ tuentes sanctiones inter ceteras permutaciones eciam decimas ecclesie cum ecclesia, locorum temporum qualitate con- /: 3. :/ siderata permutari conceserunt. Nos Gneznensis ecclesie capitulum decimam de villa visachou nostro capi- /: 4. :/ tulo pertinentem pro decima de Opatou. cum Jacobo Abbate ac eius conuentu de Lubin permutauimus. pio ad /: 5. :/ hoc fauore ac benigno assensu domini nostri fulconis archiepiscopi accedente, et hoc tam nostro quam /: 6. :/ predictorum abbatis et conuentus de lubin commodo prenotato. Jncuius rei testimonium presentem paginam Domini nostri /: 7. :/ ff. archiepiscopi et nostri capituli sigillis duximus roborandam. Datum in Gnezno anno. M. CC. quinquage- /: 8. :/ simo septimo Jndictione XV. nono Kalendas aprilis - /: d. 24. Marca :/

d.

In nomine sancte et individue trinitatis. Cum cuncta bona temporalia. transitoria sint et caduca. dignum est /:2:/ et salubre ut de transitorijs lucremur permansura. ea Christi pauperibus erogando. qui pro nobis intercessores et aduo-/:3:/cati existant, pro nostris reatibus summum iudicem exo-
*/:4:/ rando. Notum sit igitur uniuersis tam futuris quam presentibus Christi fidelibus quod ego comes ianusius filius comitis Sezeme /:alį Sezemie:/ cum consensu matris mee craźme = diuina inspiran-
te /:5:/ clemencia contuli beate et perpetue virgini dei genitrici Marie et dilectis fratribus de paradyso ordinis cisterciensis /:6:/ diocesis poznaniensis. uillam nomine Lubinięczko. cum omnibus terminis et attinencijs suis perpetua libertate. pre /:7:/ dictorum fratrum necessitatibus. et saluti mee et predecessorum meorum cupiens prouidere. Vt igitur hec mea donacio in poste /:8:/ rum rata maneat et inconuulsa presens scriptum sigilli mei appensione duxi muniendum idoneis adhibitis
/:9:/ testibus quorum nomina sunt hec. Pie memorie Henricus dux zte /:Silesie:/ et polonie. Comes stephanus palatinus. Comes bro /:10:/ nisius Comes wissota. Comes wissemirus. Comes ianusius. Comes
1241 seruacius. et alij quam plures testes /:11:/ idonei. Datum anno dominice incarnacionis. M. cc. xl. i. /:1241:/ Indictione quindecima -

e.

Nos Bugus De wesenburch notum facimus uniuersis ad quos peruenerit presens scriptum, quod a religiosis viris Venerabili patre domino Jacobo abbate et cunctis fratribus paradisj cistf. m. /:monasterij:/ Hereditatem uocatam polonice lubiaisco /:alį lubiniko:/ teutonice villa mareinj, recepimus in feodum tempore uite nostre, non quod hereditario iure posteris nostris heredibus relinquamus, sed cum iubente domino nostra uita finita fuerit super terram dicta hereditas cum omnj fructu et pecoribus que in mansione nostra in illa hereditate fuerint ad paradisum libera nullo contradicente redibunt - nostrum que corpus prout desideramus tradent ecclesiastice sepulture fratres superius memorati - Vt autem hec ordinacio firma et inuiolabilis perseueret presens scriptum nostro sigillo munitum in euidens testimonium dedimus fratribus recitatis, recipientes ab ipsis de huiusmodj ordinacione ipsorum litteram sigillatam - Testes comes Guinmecus de swebasin dominus Hinricus de clebus dominus Hinricus de mirica et alij fide dignj, Acta sunt hec in paradiso coram Conuentu Anno domini M ccc y. quinto idus Ma... /:d. XI. Marca, lub Maja:/
1302?

f.

In nomine Domini Amen .. Olim fides integritatis nomen habuit et nomen fidei erat celebre atque sanctum nunc autem eadem integritas quam plurimum et Decrementum Ideo que fiunt abhominibus /:3:/ litterarum testimoniis roborentur - Idcirco Nos Maczko Borkowicz Aput Uniuersos. huiusmodi scripti inspectores .. Publice Recognoscimus Protestantes: Quod ente controuersia inter Conspicuos Viros, et Religiosos fratres De Paradiso ordinis Cysterciensis parte ex una et inter .. Johannem et Gnewomirum filios Vyscente parte ex altera pro hereditate que vulgariter nominatur Wyzssonowo in territorio Meczcyrecensi quam sibi racione Patrimonii appetebant Nostro nostrorumque Curiensium Consilio et Auxilio mediante talis Unyo intervenit et medium quod dicti fratres et conventus De Paradyso prefatis Johanni et Gnewomiro proparte ipsorum quam ibidem in Wyzsono se habere asserebant Tredecim Marcas grossorum in Duobus terminis in Natiuitate christi sex cum Dimidia et in festo pasche sex cum Dimidia persoluerent .. sub hac forma . quod memorati Johannes cum Gnewomiro et ipsorum Posteritas ad prefatam Hereditatem nullum Decetero debeant habere respectum - Vt autem Dictorum fratrum Pecunie solucio et amicabilis unyo simul et nostra Protestacio perpetuo in violabiliter obseruetur. Presentem litteram nostri Sygilli munimine Duximus Roborandam. Presentibus hiis Testibus qui solucioni et Unioni . simul et nostre Protestacioni interfuerunt .. Primus Hinricus Thewtumtus. Secundus Sambbor. De Nandne. Tercius Vactha . et Aliis quam Plurimis fide dignis :: Datum et Actum .. Bencyn . indie Resurreccionis Domini ... Anno .. Domini ... Millesimo .. C° ... C° ... C° .. Tricesimo Quinto .. /:1335:/
1335

1399-1529

3

II° „Казимиръ Божю Милостию Король Полски. Велики Князъ Литовски Руски и Жомоитски и иныхъ. Городничому Виленьскому гвашу Подбипяте и иным городничымъ Виленьскимъ хто потомъ будетъ. записали есмо Мистру школному у Вилне церкви Светого Станислава wслъ копъ грошей скорчомъ Виленьскихъ на кождый годъ. ино штобы есте тую wслъ копъ на всякши годы давали без wмешканя перво нижли комy какъ рокъ бываетъ. А данъ у Вильни Апрыль двадцатъ пяты, индыктъ петнасты. при том были вси Панове рада-„

II° „Мы Велики Князъ Витолтъ даемъ ведане всемъ Кто на сей Листъ узозрыт и высльшыт. Дали есмо землю Кановъщиком Виленьскимъ найм Березинская къстрешыну што были есмо дали Князю Юрю Толочку wд рогачова отъма авту землю перво писаную не уступатися никому, ани рогачевцомъ ани иному Комy нет держати, Каноникомъ Виленьскимъ, и Стрешынъ вечно непорушно никимте, /:же:/ а на то на все дали есмо на Крепостъ сей листъ и печат свою Велели прывеститы, а Писанъ у трокех у четвер повелицедни под лет рожества господнего Тисеча и Трыста и Девятдесятъ и девет. Монивид-„

1399 III° „Жыкгимонт Божю Милостю Корол Полски Велики Князъ Литовский руский Пруски Жомоитски Мазовецки и иных: Били нам чолом Каноники Виленский вся Капитула Светого Станислава, и поведили перед нами о том што зъдавных часовъ еще за предковъ нашых прыдано имъ ку именю их Костелному ку стрешыну abы давали имъ мыто стоваровъ своихъ едучы сухемъ путемъ и водою водле надан Предковъ нашыхъ: ино де тыи листы вних погинули втот час Какъ были люди непрытелски въ панстве нашомъ Великомъ Князстве Литовскомъ, и отомъ де Которыи колвекъ мещане стовары своими черезъ тое имене ихъ имене ездятъ, а мыта зъваровъ своих имъ давати нехотятъ, а поведаютъ ихъ листъ нашъ безмытный маютъ, и просили насъ абыхмо дали им знову наш листъ на то ижбы тое мыто, надане Продковъ нашых wд Костела Божого не было wддалено: и мы зъласки нашое на их чоломъ бите то вчынили, дали есмо имъ на то наш листъ. и прыказуемъ валъ всимъ мещаномъ нашым и людем Князским и Панъскимъ, духовным и Божским, Которыи зъвас стовары своими на тое имене их стрешыно ездите сухым путемъ и водою, хотя Которы зъвас листы нашы безмытные будете мети, ажбы есте тое мыто стоваровъ своихъ имъ давали, Подлугъ давного wбычаю на вечны часы, а кколвекъ Которым зъвас будемъ дали нашы Листы ижбы вас зъстовары вашыми пропущоны до добръ их черезъ нашы мыта /:места:/ и Старых звечных мытъ церковных никому есмо не одпущали, и для лепшое Твердости, Казали есмо и печатъ нашу привесити Ксему нашому листу. Писанъ у Вилни под лет Божого нарожения Тисеча пятсот двадцат девятого Мца Ноября шостого дня, индыктъ трети-„

IV°

IV° Войнъ Божее стансе - Ку вечной памети речы - Кгды вшелякй Панюнчы Кнжз
ма ведати од Бога зраженом быти, слушно естъ абы собою розмышлялъ ничого
сму пожытком быти естлибы босских речей замешкавшы Свое тылко усиловалбы
зысковатн, зъКторых не меншы Какъ и свецких по смерти повинно личбу маетъ
учынити, види собе велику Хвалу зысковатн вечно естлибы оных Которы ку хвале бо-
жой и ку церковным Прыправом суть наданы обронял и твердости их незламалъ.
А протo Мы Александер з Божее Ласки Корол Полски Велики Кнжз Литовъски
руский пруски жомойтски и иных Панъ и дедычъ. Чыним знаменито Мощностю
прывилиж нинешнего Которым бы потребно всимъ нинешным и потомъ будучым
того прывилиж знаемост мети. иже прышедшы ку обличности нашого Маестату
Велебны Станис:/слав:/ Матеевичъ Кухарски Каноникъ Виленски Плебанъ Витебски
набожны нам лилы, и поведалъ нам иже церковъ его парохиа у Витебску ку Хвале
Свътой а нерозделной Тройцы збудована а чколвекъ естъ през болше Наше доброе па-
мети Великие Кнжзи Литовские данжли и пожытки слушне надана, а вшакож иж
прывилее през овы продки нашы даным албо нетъбалостю предковъ того то плебана, а-
бо некоторою прыгодою противною есть страченъ Тако иж здавности часовъ Котора
есть матка запаметанж неведомо есть до тых мжст и толъ прывилеи. длжтого а-
бы люди злым тымъ смелей повставым на противко церковным гименей забира-
ючы и уменшаючы их ведаючы того плебана прывилиж не мет Которым прывилиемъ
оборона на противко имъ мжла бы быти. А протo просил Насъ Кнжз Станиславъ, абы
ему и церкви его новы прывилей дат рачым бысмы: и длж того Мы Кгды прозбами слуш-
ным помененого Станислава Плебана склонени, Такъ оным наданъ которы старым
фундаторовъ щодроблывости, изъласки суть на первей оной церкви у Витебску тако
пилностю даны, не меншей ведаючы непорушону заховати и бронит, иржбы полноженe
шое прыдать зособливей Ласки и зброзмысленi Королевских нашыхъ тотымнешны новы
прывилей поменоному Станиславу Кухарсному и церкви его нашого подаванж в Витебску
и Кнжзем Великим Литовским на подаване имен и Плебании нижей выписаного дат и
взычыти умыслилисмы. Даемъ и полецаем Мощностю нинешнего прывилиж навеки тры-
вати. Напрод тако хцемы и нынешным прывилеем уставлжемы абы вшыстцы люди ку
церкви прыслухаючые у Витебску такъ вогороде плебанем за рекою и ручаем и около ре-
ки Двины и вселех тых именемъ Боровно Клепле Мощно селце, всих тых людей
вызволжемъ од права и Моцы вшыткихъ зособливыхъ Воевод Каштелжнов, Старостъ Мар-
шалковъ державец и намеснiковъ их судей подсудковъ Бурмистровъ радец Войтовъ,
Тивуновъ нашых и децких их, Маютъ вси Плебанские люди выжгт быти, Которы люди
нинешным прывилиемъ Выймуемъ и вызвалжемъ, уставлжючы абы пред жадным зъ-
малы позваны Станути и одповедати маютъ або пред их плебаном. Теж тым люды
банови повинни будутъ, ани винъ никоторых никому едно тылко плебанови, хотжбы подлугъ
права Своего первого прынужены были давным часовъ, то тым Листом гихъ выздвалжем. Теж
ачколвекъ Старого наданж церковъ та у Витебску або плебани на час будучые звыкли ме-
ти едну Корчму волною на залку Витебском нижшем, над Которую жадна Корчма там
у Витебску не могла быт во всем месте и на иншом местцу около залку. Вшакож мы
мжст тры корчмы жравды вечных часов длж тое церкви през Плебана ее Такъ нинеш-
него и потом будучого мет и держат въ месте толъ Витебском и на тых местцах:
перша поставена маетъ быти на Залку на местцу звыкломъ жко Стародавна тамъ
звыкла быти. Втора за рекою Витьбою. Третеж за рекою ручемъ Маютъ бытъ збудованы
знову и през тые плебаны помененой церкви на веки держати. Над которы Корчмы жадны
инъшы втомъ то Залку нашомъ и въ месте Витебском быти не хцемы, овшемъ и жад-
ному чоловеку никеды знашых Подданых которогокольвекъ стадла або чсти положенж и розра-
ю былбы од тых часовъ, ни которого питж не шынковалъ, не едно тылко втомъ то месте,

але

x Kollaj

x Lepel

1503

але теж на длугу ве дву милях около места Еслибы не кто зъ подданых нашых
таке упорности Былбы на лепостъ Маестату нашого нинешнех устава наша пре-
ступит Смял гирбы некоторе питне вдолу свшилъ шинковалъ над тыи Поменены
тры Карчмы церковныи и плебанъи двне або потаемне, теды взнасъ вгневъ наш
властн, и надто виныи нам Сто рублевъ грошей и по насъ будучым Князем Литовъ-
ским препадне - Которую Вину мы зъ кардого Такого преступцы возмемъ без одпуще-
ня абы та устава наша моцне трымана на потом допускаем Нинешнымъ Кардому
плебанови Нинешнему и потом будучому едного бояръина албо дворанина нашого выбра-
ти Которы моцю нашою вси тои то уставы нашы преступцы будет децковалъ - Теж
не тылко Старосты або намесника его талось естлибы смял стретивзтсе прыка-
заню нашому Которы карчмы вшытки тры од вшелки плаце Карчемски и дани цын-
шовъ податковъ вшыпках Которымколвекъ гименем менечы бы были ниже уставе-
ных и на потом Которы Будут уставены так нашых и посполитого добра яко меш-
чанскихъ вызволялы и вылцем прытисцоницъ и прывлащаюнцъ оной невинности церковной
и Волности през Моц нинешнего прывилъ навенжку оному ку которому залежы прывла-
цыт и прывнутрыти, допущаюнцъ теж тры Калени воску нашого стогребу залъку на-
шого Витебского ку той то церкве Вечне давалы и уставзлы, такъ яко здавна бы-
ло, теж десятую рыбу со всего рожаю рыбего и зо всих езер и Ставовъ и язов нашыхъ,
Которыколвекъ ку имени нашому Витебскому прыслухают тому то плебанови и его
намесникомъ потом будучым давать хцелы завжды и вечне теж десятины ниреи вы-
писаны зрольварковъ и здворовъ нашыхъ ку Витебскому служачымъ. то естъ Ви-
тебско Любошково Тулово Люхехна и Лешница зо всякого зерна всевъковъ Барыны и озы-
мины изо всего своицу огородного, Нищ свшеки невыимуючы - Теж Котороколвекъ реки и озе-
ра Плебани Витебскы мали и заведали, тые озера греки мают плебани заведати по-
дле давного обычаю зрыбными Ловы и бобровыми гоны. Такеж тому плебанови и и-
ным тамо понемъ будучым давати уставзлы. Которы вшытки и особливе Поменены
так как Выписано ест былибы хованы и трыманы нескаронъ уставзлы вечне и Мо-
цней твардости быти - Ку которой речы и Свъдецтву печат наша нинешнему Литу ест
завешона - Написанъ и данъ у Вилни въ второкъ вдень Светого Петра прекованъ; / Lto
Augusti, Si Petri ad Vincula: / лета Божего нароженя тысячного пятсотного третего, Королевъ-
ства нашого лета второго: при том будучымъ Велебным вбоже отцом Княжем Вой-
техови Виленъскому, Мартинови Меднищкому Бискупомъ, и велможным Миколаеви
радивиловичу Воеводе Виленъскому Канцлеру Вел: Княз: Лит: Яну Яревичу Воеводе
Троцкому, Пану Троцкому Старосте жомойтскому, Пану Станиславу Яновичы, Станисла-
ву Петровичы Наместнику Смоленскому, Станиславе Глебовичы Наместнику Полоцкому. »

1503

1510 Lg 17. Aug.

Ex Original. Archiv. Regni Pol.

5

Potwierdza Zygmunt Przywileyda-
ny Alexandra Kniaziu Petru Michay-
łowiczu na Dobra Tulezowo.

Zykhimont Bożeju miłostiju Korol Polski, Wie-
liki Kniaź Litowski, Ruski, Kniazia Prus-
kie Zomoydzki, y Inych czynim Znamienito
sim naszym listom kto naniego posmotrit, abo
sztuczy Jego usłyszit, ninisznim, y potom bu-
duczym, komu budiet potreba teho wiedati.
Bił nam czołom Dworanin Nasz Kniaź
Petr michaydowicz, y powiedił pierед nami
sztoj Brat nasz szczastnoje pamiati
Alexander Korol, y Wieliki Kniaź Jeho-
miłost dał Jemu podwinu Imienia Ziemia-
nina Wołodimiskoho Fiedka Tuliczowskoho
Dwie Dworyszcza na Imia Tuliczowo ko-
toruju podwinu toho Imienia przywiermił
k Zamku naszomu Wołodimiru, nieboszczyk
Pan Olizar wtot czas kak od Oka nasze-
ho Sawnoje pamiati Kazimira Korola, y
Wielikoho Kniazia Jeho miłosti Wołodimir
dzierżał. Tiezdici Ziemianin Wołodimirski
Tirika podwinu toho Imienia mieł prodati
komu chotiaczy bez przyzwolenia Brata
naszoho Alexandra Korola Jehomiłosti, y Jeho
miłost, y tuju podwinu Imienia utoho Zie-
mianina Kniaziu Petru dozwolił kupiti po-
blizkosti, a tomu Tiriku prykazał Jehomiłost,
aby podwinu toho Imienia Tuliczowa Jnomu
nikomu

Nikomu nieprodawać mimo Kniazia Pe=
tra. I nato Kniaź Petr listy daninu Bra=
ta naszoho pierod nami wkazywać. y
bił nam czołom, abychmo nato Jemu dali
nasz list, y potwierdili bychmo naszym
listom nawiecznost. Jno my wystuchawszy
toho listu Brata naszoho Ztaski naszoje
za Jeho kram wiernuju służbu, nato dali
Jemu siey nasz list, y potwierżaiem tosim
naszym listom wieczno Jemu, y Jeho Żonie,
y Jich Dietiem, y napotom budućym Jich
szczadkom, maiet on tuju podwinu Jmienia
Tuliczowa daninu Brata naszoho, y tież tuju
druhuju podwinu utoho Ziemianina kupiw=
szy derżati z Ludźmi, y zwawsimi Jich Że=
mlami paszynymi, y Bortnymi, y Sienożatmi,
zlesy, y Bory, y Zdannmi hroszowymi, y
miedowymi, bobrowymi, y kuniezimi, y
zOziery, y Zrckami, y zRuczkami z Stawy,
y Stawiszczy, zmtyny, y zJch wymiedki
y zwowsiemi Jch Ziemlami, y podatki,
y zwowsim ztym kaksia toie Jmienie
zstarodawna u Swoich hranicach hrani=
cach maiet. A mimo Kniazia Petra
iny nikto niemaiet utoho Tirika toje poło=
winy imienia kupiti, ani zakupati. Wo=
len on tam rozszeriti, prybawiti, y Ludź=
mi osaditi, y swojemu użytoczmomu, y be=
pżomu obiernuti kak sam nayłepiey ro=
zumieiuczy. A natwierdzost toho y pie=
czat.

I pieczat naszu kazaliesmo przywiesiti: ksie=
mu naszomu listu. Dan w Krakowie Leta
Bożeho Tysiacza piatsot dziesiatsho Miesie=
ca Auhusta siedmoynadziesiat Dzien, Indykt.
13.

Prytom byli Mar: Nam: Dwr: Pn: Jan
Litawor Chreptowicz a Marszałek y Sekre=
tar Nam: Dwor: Can. Bsh: Bolskar: Dwor:
Nam: Wilen: Can Jun Andr:

Ta Kopia przetłumaczona z Originału
Ruskiego naparcaminie pisanego dnia
27. sierpnia Roku 1782, u dołu na
Zmurku, z Jedwabiu paliowego, y
fioletowego, kręconym wiwi pieczęcią
na maśsie czerwonej wyciśniona pogon
Litewska.

1525. 14 20. Januarii Ex Orig. Arch: Regni.

7

Sigismundus Rex Magnificæ Hedwigi Johannis Lithaor Marschalci MDL. Consorti relictæ et filio ejus Casimiro dat Consensum eximendi Advocatiam in Opido Wysokie cum conditione Devolutionis ad dispositionem Regalem post mortes ipsarum.

Sigismundus Dei Gratia Rex Poloniæ, Magnus dux Lithuaniæ, Russiæ, Prussiæ, Samogitiæque etc: dominus et hæres. Significamus tenore præsentium quibus expedit universis, quia adintercessionem consiliariorum nostrorum lateri nostro tunc assidentium pro Magnifica Hedwigi relicta olim Magnifici Joannis Lithaor Marschalci Ducatus nostri Lituaniæ, et nobili filio suo Casimiro ad nos factam consensimus et admisimus ei et præfato filio suo Casimiro advocatiam in Opido nostro Wissokije de manibus Generosi Pauli Raczko tribuni Bielscensis, et quorumcunque ejusdem Advocatiæ tenutariorum in Summa pecuniæ in privilegiis ipsorum originalibus super præfata advocatia juste et legittime inscripta vel pro qua per Commissarios nostros ad id deputatos taxata fuerit in defectu summæ pecuniariæ in præfatis privilegiis non specificate redimere per ipsam Magnificam

ficam Hedvigim et præfatum filium
suum Casimirum, prædictam advocati
am cum omnibus et singulis utilitatibus,
fructibus, proventibus, oenibus, molendi
nis, piscinis, aquis, agris cultis, et in
cultis, borris, silvis, pratis, ac aliis omni
bus attinentiis et utilitatibus, quæ nunc
sunt, et in futurum erunt, cum omni
jure dominio ac proprietate, et alias juxta
vim et tenorem literarum, et privilegio
rum originalium juste et legitime con
cessorum ad tempora vitæ præfatæ Ma
gnificæ Hedwigis et filii sui Casimiri
prout se in longum et latum exten
dit pacifice possidendum, habendum, te
nendum, et quiete utifruendum sic
prout ipsis melius et utilius expedire
videbitur advertendum, juribus nostris
regalibus per omnia semper salvis
remanentibus. Tali tamen conditione ad
juncta, quod postquam prædictum Opi
dum nostrum Visoky ad nos vel Suc
cessores nostros ex quacunque causa de
volutum fuerit, extunc nos tenebimur
et Successores nostri tenebuntur Succesio
ribus præfatæ Magnificæ Hedvigis et
filii sui Casimiri dare et solvere Sum
mam pecuniariam, quam pro prædi
cta advocatia in Opido Visoky per
nos et Successores nostros pleno jure
possidenda

possidendum, liberè nobis et Successoribus nostris mittere debebunt et tenebuntur. Harum quibus sigillum nostrum est subappensum testimonio literarum. Datum Dijotrkoviae in Conventione generali feria Sexta ipso die Sancti Sebastiani Militis et Martiris Gloriosi, Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo quinto. Regni nostri Anno decimooctavo.

Sigismundus Rex mp

Ta Kopia przepisana z Oryginału pargaminowego, Ktorego wiii pieczęć na Kawiasce pargaminowey Roku 1785. d. 20. Junii.

Ex Offo 1535

9

Odpis wierzytelny

Sigismundus Dei Gratia
Rex Poloniae Magnus Dux Lithuaniae
Russiae Prussiae, Masoviaque etc.
Dominus et Haeres.

Significamus tenore praesentium, quibus expedit universis. Quia grata habentes Universitatis Scholae Nostrae Cracoviensis merita quibus Regnum Nostrum in dies magis illustratur, cum honestis literarum studiis ad ejusdem Gymnasii Nostri Doctoribus Juventus erudita tam ad pacis, quam ad belli maturescit consilium, indeque proveunt cultus Divini et Reipublicae hujus acerrimi Defensores et propugnatores; et populus Noster Regiminis a Majestate Divina subjectus ad laudem Dei Omnipotentis, Ecclesiae incrementum, Patriae charissimae decus et gloriam, sublata de medio ignorantiae caecitate, in omni doctrina et scientia eruditus cernitur: ut tanta huic hujus erga Nos Regnumque Nostrum merita non maneant irremunerata Serenissimi Vladislai Jagellonis, Avi et Antecessoris Nostri, Regis gloriosissimi vestigiis inhaerentes, omnes Doctores Studii praefati, Sacram Theologiam, Jus Canonicum, Medicinam, Leges, aliasque honestas scientias et artes liberales profitentes novis favoribus et gratiis augere volumus: quo eos ad ulteriora de Nobis regnoque Nostro benemerendi studium tali benevolentiae Nostrae testificatione accendamus. Ito, proprio itaque motu Nostro, praefata merita attendentes, quae unicuique secundum justitiam pari gratia remunerari debemus, de Praelatorum Baronumque Nostrorum consilio et assensu, praesenti hoc Nostro Diplomate statuimus, perpetuis deinceps temporibus et in aevum ab omnibus cujuscunque status, conditionis, hominibus inviolabiliter observandum, Quod Doctores praefati et Professores actu legentes, etiamsi non ex Nobilibus Regni Poloniae Indigenis Parentibus progeniti fuerint, ad quaevis in Regno Dominiisque Nostris dignitates tanquam emeriti valeant ascendere nullisque omnino

dignitatis

dignitatis muneris vel officii tam Spiritualis quam Secularis, Senatorii et Equestris existant inhabiles. Satius enim est gestis propriis florere quam Majorum opinione uti: nec major Nobilitas ea, est, quae propriis virtutibus comparantur. Bona quavis terrestria valeant acquirere et possidere, ac omnibus libertatibus, honoribus et privilegiis, quibus Nobiles Regni Nostri Indigenae gaudent, ipsi quoque gaudeant et fruantur. Quod etiam ad eos omnes extendimus, qui scholis praefatae Rectoris Peregrinatione ad Ecclesias, vel in alios locis quibusvis in Regno scientias profitentur aut eadem quovis alio modo exercent et tractant. Et quoniam Romani Imperii legibus statutum est. Doctores per viginti annos publicae lectioni in Universitatibus operam dantes Jus Nobilitatis non solum in personam suam acquirere, verum etiam ad Successores suos legitimos in perpetuum transfundere, laudabilem hanc legem Nos quoque Scholae Cracovinsi in Regno Dominiisque Nostris in perpetuum concedimus, et Regia munificentia Nostra largimur. Statuimusque, ut omnes Doctores et Professores, qui in hoc Nostro Regio Gymnasio per viginti annos continuos lectioni publicae operam dederint, ad prolem quoque suam ex legitimo matrimonio conceptam omne jus praerogativae et dignitatis Nobilitaris transfundant: Sitque dicta Prole, cum suis legitimis descendentibus utriusque sexus capax in aevum in Regno Dominiisque Nostris omnium dignitatum, libertatum et prorogativarum, tam Spiritualium quam temporalium statuum Equestrium convenientium, valeantque accedere ad quosvis Regni nostri honores, munia et officia. Bona quavis terrestria possint acquirere et acquisita sine quavis angustia, quocunque vocabulo censeantur, possidere, sive in eadem Schola in hoc Patrum suorum permanserit, sive alio semel transtulerint, more aliorum regni Nostri Nobilium viventes. Expeditionem tamen bellicam una cum aliis Nobilibus Regni nostri, si professoris autem legentes non fuerint ea possessionibus suis obire tenebuntur more aliorum Nobilium servientes juxta regni Nostri Statuta. Quae quidem omnia et singula de plenitudine Regalis Nostrae potestatis, praefatae Schola Nostrae Cracovinsi ejusque Doctoribus et Professoribus damus, donamus, et concedimus perpetuo et in aevum. Quod omni meliori modo esse volumus, ac defectus omnes, si qui in eadem Donatione Statutoque Nostro fuerint. Authoritate Nostra Regia supplemus. Non obstantibus quibuscunque in contrarium praefatorum quibus hisce Nostris acsi eidem inserta essent, pro hac parte derogamus. Per hanc autem Donationem Nostram et Statutum non intendimus derogare quibuscunque antiquis Praedecessorum Nostrorum, Regum Poloniae, et Nostris eidem Universitati concessis quomodocunque privilegiis, imo eadem praesentibus acsi hisce inserta esset approbamus, ratificamus et innovamus. Nulli ergo omnium hominum cujuscunque

et tue

status, gradus et dignitatis fuerint liceat unquam presentis Nostre Donationis Statutique de Nobis et privilegio in aliquo contravenire vel decedem in contrarium judicare; quodsi attentatum id fuerit, totum, inane et irritum esse declaramus. Pro Serenissimis autem Successoribus Nostris Poloniae Regibus promittimus; quod Ipsi hoc privilegium Nostrum in omnibus et singulis punctis manu tenebunt, nec unquam Eidem publicae et privatim contrabenire permittent, quinimo serio in ejusmodi contraventores animadvertent et contraventiones ejusmodi prout injustas et iniquas cassabunt et annihilabunt. In quorum omnium et singulorum fidem, robur, ac testimonium, presentes manu Nostra subscripsimus, ac eadem Sigillo Nostro communiri mandavimus. Datum Cracoviae, feria quarta in crastino festi S. Laurentii Martyris, Anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo quinto Regni Nostri Anno vigesimo nono. Sigismundus Rex manu propria. Relatio Reverendissimi in Christo Patris Domini Petri Episcopi Cracovien. et Regni Poloniae Vicecancellarii. Locus Sigilli Regni Polaniae pensilis. —

W Tasnorzeczność podpisu
P. Tyrchowskiego Archiwisty
Uniwersytetu Jagiellońskiego
zaświadczam Krakow d. 2 Stycznia
1832 r. Dr Streicher Rektor Mag.

Za zgodność z Autkografem
w Archiwum Uniwersytetu Jagiellońs.
Tego zaświadczam ja Świadczy.

Kraków dnia 2. Stycznia 1832 r.

Mikołay Tyrchowski
Archiwista przysięgły
Univers. Jagiellońskiego.

Posiadłości Stan. Zaskiego
1547

1547 (por. Malinowski. Stan. Łaskiego prace naukowe &c. str. CVIII i CXIX).

11.

Poselstwo od Zygmunta I^go Króla Polskiego ~~poszłe~~ do Alberta Xięcia Pruskiego, poruczone Stanisławowi Łaskiemu Wojewodzie Sieradzkiemu.

Pozdrowiwszy Xięcia i oddawszy mu listy wierzytelne przed nasz nastąpnie mowić będzie:

Dowiedziawszy się od JM. Xięcia że umysł jego nie jest próżen trwogi aby wojska Cesarskie zbliżone do granic naszych nie wtargnęły do krajów naszych pruskich, ale na usilne nalegania wielkiego mistrza Zakonu Teutońskiego, który rości sobie niejakie prawa do tych krajów. A lubo po jego Cesarskiej Mości spodziewamy się najprzyjaźniejszych tu nam postępków, i nie łatwo uwierzyć możemy, zostawszy przy tylu i tak ścisłych stosunkach które nas wzajemnie łączą, głoszone zaś w tego powodu iż niedalśzemy najmniejszej przyczyny do urazy przez coby ten wzajemny nasz związek mógł by być wtargany. Nie możemy mówimy uwierzyć aby Cesarz lub sam przeciwko nam orzęż podniósł, lub tammiennemu zbrojnie napastować nas pozwolił. Że jednak teraz to o tem JM Xiąże do nas pisał, niezdało się nam tych powziętych przestróg zaniedbywać, aby, jeżliby co nad nadzieję i oczekiwanie nasze zaszło, można nam było przyrzucić że to z naszego zaniedbania wynikło i że nie ubezpieczeństwom, o których nas ostrzegano wcześnie nie zapobiegli. Zwoławszy więc na Radę Senatorów naszych, których tu obecnych mieliśmy, wysłuchawszy też listów tych, których

niebędąc w Wiadomość zapytani przez nas zdania swoje najpierwsze przestali, rozważywszy głosy przejedynczych postanowiliśmy Porta Naszego tego samego Wielmożnego Landtiego, Wojewodę Sieradzkiego do Cesarza Jegomości wysłać, aby Xiążętom Pomorskim Imieniem Naszem powrot do Taxi Cesarskiej [illegible] dowiedział się w Wiedniu aza[illegible] jakie niebezpieczeństwo to wojny Prutskim, czy to naszym, czy tym Litwie. Jego Xiążęca Mość prziada grozi, a wowczas, aby je rozmaitemi sposobami przez rokowania zgodne odwrocić usiłował. Wprzódy jednak niż by to przymierze odbył zdawało się nam aby do Jego Xiążęcej Mości wstąpił i wybadał przyczyny tych poruszeń, oraz dowiedział się czy Xiąże nie obraził czym Wolwiek Jego Cesarskiej Mości? Wiedzieć bowiem powinien o tem nasz Poseł aby [illegible] usprawiony jakie zarzuty w tej mierze na Dworze Cesarskiem miał Dowody takowemi by zbić je potrafił. Oprócz tego wyrozumieć w Xiążęcia powinien, do jakich osób zdawać się, jakich pomocy używać mu należy, do pomyślnego natatwienia tych spraw, w których jest wysłany, słonnie ufać, a tego wystrzegać się powinien. Wprawdzie z drugiej strony nieomieszka poseł nasz Jego Xiążęcej Mości wymowić, że złego co przeciwnego nam przypada, nie tak do nas się miedza i naszej obrony tyczy, a tymczasem wyrokom naszym w radzie i uchwałach wszystkich Stanów Królestwa naszego zapadłym, ulegać niedbce. Wiadomość by od nas Xiąże Jego może upominany aby

aby monety bić w uszczerbkiem skarbu naszego rzeczywistego, a je-
dnak, co nas wielce obraża mimo uprzejmień naszych, aż do dziś
dnia stłumionym do powszechności być nie mogł. Towarzy-
szenia nam te przywileje przez nas samych na bicie monety
jemu nadane gwałcić chcemy. Co jak nigdy na myśl nam
nie przyszło tak niechcemy aby kiedykolwiek miało miejsce.
My bowiem pamiętni obowiązków naszych prawa i przywi-
leje najuniejszym nawet poddanym naszym pastwowiejemy
tym mniej pałacu Książęcia złączonemu tak bliskiem podrzewie-
stwem nigdy niechcieli byśmy domieszyć takiej chrzywdy i wielce
to nas boli że Książę ośmielił się uczynić nam podobny
zarzut. Niechodzi więc o przywileje, które że nienaruszone
postawą, może być Książęca Moc pewnym, lecz o to
czy w bicia monety ma używać większych praw jak my
sami. I my bowiem pożądamy przywileju bicia monety
lecz używamy go tylko wtenczas, kiedy tego dobro kraju
wymaga. W ostatniej sejmowej bić ją rozpoczęty za
tąż ostatnią bić przestajemy. Czyż moglibyśmy większe
prawo przelać Księcia nad to jakie sami pożądamy. Niech
więc Książę używa prawa mennicy, ale niech nie wy-
bija pieniędzy ciągle i bez przerwy, niech nie wybijają
na szkodę, Królestwa naszego, niech nie wybijają tak,
aby monetę naszą prawa swojego Dziedzicznego z naszą
mieszał, chciał mieć wyłączoną, wyprzeczoną, swoją przy-
jedynie w Królestwie i krajach naszych mieć w obiegu

Nie zaś prawom i przywilejom Jego Książęcej Mości ubliża się, jeżeli tego po nim żądamy aby nie chciał używać tego większego prawa nadto, jakie na Król jego Mościwszemy którego wymagać się być Wasalem. Nie jest tajnem Jego Książęcej Mości, że pieniądze przeznaczone są na powszechny użytek ludzi, aby przez nie kontrahować mogli niezbędne rzeczy, dla tego więc, w wybijaniu pieniędzy zajść musi zgoda ludu na którego użytek są przeznaczone, bo tej mierze Jego Mość a nie wybijającego winna jest być miarą zarządzie. Nie tylko w samym składzie, albo w wadze, bywa strata na monecie, ale nawet i w biegu, jeżeli nie tak jest przyjmowaną jak było postanowiono, i dlatego przez to zniża się jej wartość. Widzimy to na tej monecie, której wartość, król Rzymski podniósł, i na złamanie Czerwonego złotego przy wymianie tracać część Karat. to nastąpiło według naszego zdania, nie z innego powodu tylko ze zbytecznego pomnożenia monety chociaż i to mówią że Książe Pruski z jednej grzywny srebra wybija groszem jednym więcej od nas. Gdy więc obfitość monety dla ludu jest szkodliwa, na którego użytek była przeznaczona, staranie jest, aby Książe wstrzymał się od jej wybijania, i nie popisywał się przed nami ze swemi prawami i przywilejami, bo te na użytek nie zaś na nadwyżkę i zgubę Rzeczypospolitej zostały nadane. Od czego jeżli JK Mość nie powstrzyma się, to nastąpi, że uchwała Sejmowa bez wątpienia do skutku doprowadzoną zostanie i nadto jeszcze umysły Stanów Rzeczypospolitej do siebie zrazi.—

My zaiste przez wzgląd na to przymierzeństwo które między nami zawsze pragnęlibyśmy JK Mości w tych nieszczęśliwościach i trudnościach o jakich pisze że mu zagrażają, jak najsłuteczniejszą dopomódz, ale jeżeli oddali od siebie życzliwość wszystkich stanów Korony naszej, niech sam książe zważy, co będziemy mogli na korzyść jego uczynić jeżeli postrzeżemy że stany Korony nieochotnie wezmą się do jego obrony. Jeżeli więc chce doświadczać od nas obrony jaką mu winni jesteśmy, niechże z drugiej strony zachowawszy dla nas przymierzeństwo. Wówczas dopiero pozna i z naszej i z poddanych naszych strony wszelką gotowość do pospieszenia mu z pomocą, choćby z największem nieszczęściem.

Odpowiedź od Alberta Książęcia Pruskiego na poprzednie poselstwo odbyte przez Pana Laskiego.-

Zygmunt I. król Polski mając wysłać Stanisława Laskiego w poselstwie do Karola V w sprawie wywołania Książęcia Pruskiego rozkazał, aby Laski wprzódy do tegoż Książęcia zajechał stosowne objaśnienia od niego przyjął a następnie udał się do Cesarza.

Naprzód co JK Mość powiedzieć rozkazał, iż Książę Pruski jest nieco zatrwożony, aby Cesarz tutowego wojska w tych stronach za dość blizkie, nie wstąpił w przestrzeni Książęce na jakieś zdrady go nie naraził, Książę taić nie może, że często dowiódł o tem JK Mości, co z listów przyjaciół, krewnych i sług swoich doświadczył o go w tej wierze. Wynajmniéj atoli, abymiał sądzić że na niego jednego tylko siły Cesarskie, lub Wielkiego Mistrza Teutońskiego są wymierzone. Chciał on przez to wie-

wiedzieć

Mość swoją, uległość i przywiązanie, które winien jest względem stanu i korony polskiej okazać, tudzież że Król Jegomość zalecił mu domość sobie, o wszystkich obrotach Mistrza Teutońskiego, aby stosownie do tego, mógł Król, swoje rozrządzenia powziąć. Rozumiał zatem Książe Pruski że jeżliby tego rozkazu ze wszelką dokładnością nie wykonał i Król rzeczą inąd o zamachach z tej strony był uświadomiony, lub gdyby Boże uchowaj nagłe wtargnienie nastąpiło, wówczas opieszałość i niedbalstwo Książęcia, mogły być tu stawione, z tego więc powodu, nie nas z bojaźni wyniknęło tyle upomnień i tyle listów, jeżliby więc te szczere przestrogi za obawę lub brak męstwa poczytane być miały, dokładnie był. JK. Mość bolesną aby za tę swoją czujność i wydatki na podobne zastawiał umiemanie, i będzie się wiedział zumiarkowanie wstrzymać się od tych domieszań i listów, przeto nas całą Bogu polecić. Spodziewał się wprawdzie że jeżliby od Brzego Bog takowe niech zastosowi działać przyszło, Książę dowodnie okaże, jak mu się dostępny jest wszelkiej trwodze. –

Że następnie JK. Mość obiecuje sobie iż Panna wszelkiej życzliwości i dobroci na tej szczególniej zasadzie iż między Cesarza niezbawił, jest to przyjemnie Jego Książęcej Mości słyszeć, prosi Boga, aby to przekonanie nie był płonne. Wprawdzie ile Jegomość Mość stanowych rzeczy rozważa, tyle, iż najpilniej czuwać nad niemi należy, nie z tego powodu, aby Książę obiecujące, stateczność i cierpliwość Cesarza Jego Mości miał wprowadzeniu, lecz wśród obecnego bezpieczeństwa sprawy tą podobne

podabne nieprawdziwe wyprawki. Doniesiono to bowiem do
Jego Książęcej Mości przez ludzi wiarogodnych za rzeczą pewną
że ~~żadny~~ to wojsko, które pod Miastem Brenną zniesione zostało,
Mistrz Teutoński zgromadził był tym chorcem, iż po otrzyma-
niu przez Cesarza przyjaźni wsparcia miał całą tę siłę zbrojną, prosto
przez Borussyą do ziem Pruskich prowadzić i naprzód bliższe do-
mierzać krajów zająć a następnie czynić coby obficiej pozwo-
liły. Nadto, mówiono za rzeczą pewną, że od rodzaju jego postanowie-
nia że Stryj Cesarz z Electorami, i Książętami swymi z wojskiem
swojem lecie zimowe zajmie, w wiosnę zaś Mistrza Teuton-
skiego tudzież wojsko Jego zniesie, wtargnąć do Prus miały.
Już nawet do następnego urządzenia tego kraju wyznaczono
Deputatów i wielu ochotników gotowych do ostatecznego jego
podbicia, wydanego zostały zadatki z funduszu wojennego.
Prócz tego otrzymał Jego Książęca Mość list z miasta Lubeki, co
którym doniesiono mu że widziano w Chancellaryi Cesar-
skiej rozkazy do Mistrza Inflantskiego aby był gotowym i
tak i żeby za odebraniem pewnego rozkazu wszystkie miasta
do ziem Pruskich wtargnął. Natem ci Mistrz Inflancki zło-
żył w tymże Mieście Lubece nie małą summę pieniędzy, aby
wrazie jakiego przeciwnego zdarzenia ze strony Wielkiego Mistrza
takowe, mieć środki podróży, przędzy Waniany swoje odzia-
grać i do wiadomości przyprowadzić. Takie i temu podobne
wiadomości przestrogi, tudzież że Sam Cesarz Mistrzowi Zakonu
Teutońskiego przyrzekł sprowadzić go do ziem Pruskich, zamie-
rza Jego Książęca Mość o tych niebezpieczeństwach przestrzegać.
Gdy więc rzeczy tak się mają, miło jest, dowiedzieć się Książęcej
Mości i iż król Jego Mość naradzał się z Senatem koronnym, i po-
stanowił jaką drogą, zabiegać temu można. Oraz bliżej nas

mito jest Książęcia Jegomości stryjeć, że król za zgodą całego se-
natu Wielmożnego Ziadziego Matkę jakoteż i swoich powinnego
respektu do Cesarza Jegomości uważający, nie wątpiąc że jego
Wielmożność statkiem swojej głębokiej przezorności i pra-
wi i z tego powodu że zawsze z bratem swoim i krewny-
mi Jego Książęcej Mości obchodził się zjednoczyć i ustawicznie
a więc tę sprawę według zil swoich w jaki na najlepszym
postawi stopniu. Prosi więc Boga o wdzięczne zdrowia
powodzenia i bezpiecznej podróży, że swojej was strony po-
stara się tę pracą jego zawdzięczyć.-

Dowiaduje się przez tego Książęca Mość iż król Jegomość rozkazał
Panu Wojewodzie przybyć tu na miejsce i dowiedzieć się od Książęcia
o przyczynach dla czego by umysł Cesarza Jegomości mógł być obra-
żonym. Aby tem więcej Ta wość miał w odpowiedzeniu na to
Książę, najchętniej Pana Wojewodę w górnię do siebie przyjął dla
wymiany z obu stron przyjacielskich rozmów. Ponieważ zaś
być może iż Pan Wojewoda nie ma wszechstronnej i potrzebnej
w tym interessie informacyi, należy aby o wszystkich okoliczno-
ściach całej sprawy był uwiadomionym. Niepamięta Książę
aby kiedykolwiek Cesarza obraził, i owszem z bratem swoim
starszym i całym domem Brandeburgskim, starał się wiernie
~~się~~ usługiwać Cesarzowi i domowi Austryjackiemu okazywać, co
nie żądzi aby niepodobać się miało. To jednak Książę dobrze
pamięta, że gdy w przeszłych czasach do Wiednia przybył i król
żądał od niego wykonania przysięgi na wierność Książę jej od-
mówił z powodu otrzymanego rozkazu przez Cesarza.

Wybuchnęła wkrótce wojna Prusska w skutek tłóy gdy Książe i od Cesarza i od Rzeszy i od Zakonu Teutońskiego nie miał ani pomocy ani rady ani pociechy, ziemie Pruskie powięszszej części pod władzę swoję podbił. A lubo ta wojna w czterotetni rozejm zamieniła ią w ciągu tłórego przez kompromissarzów, Królów Elektorów i Książąt wyrok ostateczny między Królem i Książęciem miał być postanowiony jednak Książe mimo częstych próśb i nalegań, tak osobistych jak pisemnych wyroku tego otrzymać nie mógł, lecz musiał powtórnie losu wojny doświadczać, ponieważ Król znowu zbroję nie na niego nastąpował. Gdy dla odparcia tego najazdu, nie zwiąd pomocy wsparcia i obrony nie miał, otrzymał rozkaz od Cesarza aby pokój pod jakiemi niebądź warunkami zawarł. W ówczas Król nie chcąc już Dalej ciągnąć zakonu Krzyżackiego, nadał tę część Prus Książęciu prawem lennem, tak aby na przyszłość to Księstwo było Dziedzicznem i po koronie potrzeby uległem. Stało się to na mocy wieczystej umowy, zgodą całej kapituły, zakonu jeszcze wtenczas w Prussiech istniejącego potwierdzonej, oraz na mocy przywileiu obrony wrazie potrzeby. Tym sposobem Zakon Teutoński w tych krajach istnieć przestał, a tem samem Król zamion Książęcia pułkrem czyli zwierzchnią zakonną ściągnął, czyta okolicznośc Cesarza obraziła Książe nie wie, zostawiam to Panu Bartowi do uwagi.

Po zawarciu tego traktatu między Królem i Książęciem, skoro po Niemczech wieść gruchnęła że Prusy zamieniono w Dziedziczne Księztwo, natychmiast Książe poczuwany został stawić się przed Cesarzem i wytłumaczyć się dla czego ziemie Prusskie od Świętego Państwa Rzymskiego oderwał. Ponieważ Król Jegomość tak w samym traktacie, jak i w częstych

listach swoich opiekę i obronę w tej mierze Książęciu przyrzekał. Gdzie więc rzeczony Edelat Królowi Jegomości od którego wiedział rozkaz, aby przed żadnym prócz Królewskiego Sądem stawać nie śmiał. Temu rozkazowi opartemu na traktacie Książę ani chciał ani mógł być oporny, lecz w tej przyczynie Cesarz albo raczej Namiestnik Cesarski Jego Książęcą Mość za wywołańca ogłosił. Wyrok wywołania za podpisem i pieczęcią Cesarską został Książęciu doręczony i w całem Państwie Rzymskiem publicznie proklamowany, a nakoniec i Książę przesłał go Królowi Jegomości. Następnie to wywołanie Cesarskie rozciągnięto na wszystkich poddanych Pruskim wszelkiego stanu bogatych i ubogich, z dodaniem rozkazenia tamtego iż każdemu wolno jest nieprzyjaciół Prus zdzierać i rozbijać. Co wszystko wiedział Królowi Jegomości doniesiono z przełożeniem iż będąc tej teraz nakazy gwałtownych jakich i nieprzyjacielskich kroków. Z tego właśnie powodu Jan Działyński teraźniejszy Biskup Warmiński do Cesarza Jegomości wysłany był wysłany. Lecz, gdy podówczas Cesarz nie w państwie Rzymskiem ale w dziedzicznych swoich przebywał, sprawa doniesiona została na bliższy przyszły Sejm Rzeszy. Następnie Jan Opaliński Marszałek Nadworny był Posłem, lecz nie prócz zawieszenia wywołania na czas nieotrzymał. Potem Król Jegomość wysłał do Cesarza i do Króla Rzymskiego tudzież do stanów wszelkie listy, w których prosił o zniesienie wywołania, i całą tę sprawę jako swą własną na siebie przyjął, dodając że jeżliby kto chciał Księcia Pruskiego prawem winien mu sprawę przed Sąd Królewski wytoczyć, Król zaś chce każdemu sprawiedliwości doświadczyć, lecz wszystko to było daremne. Na-

Konice wyprawionym postał brat teraźniejszego Biskupa Krakowskiego
Pan Stanisław Maciejowski do Ratisbony, który najpilniej i naj=
gorliwiej jak to w instrukcyi okazuje się u Cesarza pracował
ale tylko tyle otrzymał że wywołanie na rok zawieszono. -
Podobnymże sposobem na uczynione prośby od Elektorów i Książąt,
Cesarz i Król Rzymski na zgodą wszystkich Stanów postanowili, aby
przez Kommissarzów obu stron wyznaczony sprawę Prus=
kę zastawić. Jakoż Kommissarzów mianowano którzy już
pomarli, a zjazd dotychczas nie nastąpił. Następnie Pan Myszkow=
ski przybywszy na Sejm Rzeszy nic więcej nieotrzymał tylko odkład
wyroku jeszcze na rok, tak że i na następnych Sejmach należało się
ciągle o to starać. A chociaż od tego czasu dla ustawicznie Sejmy
były rozpisywane, lecz gdy Król Jegomość przez swoich ministrów
sprawiał musiał książę u Cesarza, u Króla Rzymskiego, Elektorów
i Stanów Państwa o rozstrzygnienie sprawy swojej nalegać, lecz
nic więcej nieotrzymał tylko że wywołanie z jednego Sejmu
na drugi odkładało się. Tyle jednak wygrano że Stug i poddanych
Książęcych nie więziono i nieprzierano, wywołanie atoli trwa
jeszcze w swojej mocy. Gdy tu jednak Mistrz Krzyżowy Teutoń=
skiego z podczas wojny z Francyą i tej niedawnej przeciwko
Państwo Protestanckim, własnym nakładem znacznemi posiłkami
Cesarzowi służył i tym sobie swoją zjednał, twierdzą powzię=
tnie iż otrzymał od Cesarza przyrzeczenie że będzie nazad
wprowadzony do dóbr Pruskich. Że zaś jak wspomniano
przy wszelkich zjazdach, układach, i rokowaniach Mistrz
Teutoński w sprawie swojej nieprzedbyć tego nie należy,
aby będąc obecnym i na tym Sejmie Rzeszy i przy innych

zdarzeniach w tej sprawie nieprzebiegał i nieważył. Jest więc rzeczą niezbędnie potrzebną, aby Król Jegomość, w tej sprawie jako własnej wprost od siebie, jak to i dotąd było działał, i odtego nie odstępował, aby wywołanie zniweczone, i dopomniki o ziemie Pruskie ostatecznie zniesione zostały. W tem wszystkiem Król Jegomość według wysokiej mądrości swojej środki skuteczne obmyślić potrafi. Jeżliby bowiem tego nieuczyniono, tedy Cesarz Jegomość na Sejmie Prawy w Ulmie albo Spirze odbyć się mającym, dla przywrócenia pokoju i praw w Świętem Państwie Rzymskiem, stać się może że wywołanie Księcia Pruskiego o lityvego skutek, tak, wytrwałe Mistrz Zakonu dopomnianie się na sprawę Sądową uznane będzie, i Cesarz albo sam (jeżeli Król Jegomość na inne myśli Cesarza nie sprowadzi) wyrokowi temu, wykonanie sprawi, lub innym wykonać go poruczy. Co gdyby nastąpiło, łatwo przewidzieć jakie by stąd niebezpieczeństwa wynikły. Dla tego Król Jegomość stanowczo działać powinien, aby wywołanie cofnięte i dopomnienie o ziemie Pruskie zniweczonym zostało, wtenczas tylko Król Jegomość, Korona Polska i Xiążę Pruski spokojnie i bezpiecznie żyć będą mogli.—

Donieziono nakoniec Xięciu Pruskiemu że jakoby dotąd to do woli Cesarskich i Xiążąt Pruskich wszedł do przymierza stanów protestanckich, owoż Xiążę zaręczne i statecznie utrzymuje się w nimi żadnego przymierza nie zawarł, jest nawet pewnem że Electorowie i Xiążęta zaręczenie tego oświadczenia potwierdzą. A lubo Ci Electorowie i Xiążęta w niektórych pismach nazywają się w nim xięciem Pruskim

czonymi, wprawdzie te pisma odnoszą się tylko do traktatów wieczystych przez Cesarza potwierdzonych, ale nie do żadnych innych układów, bo Książe Pruski, nigdy do czego innego pociągnąć się nie dał. Wprawdzie za powodem jednoty wyznania i świętego związku mowi najlepiej im życzy i gdyby ten edykt za Cesarza Jego mość nauki czystej Ewangelii siłą zbrojną gotował zniszczyć, sprawdził się, ciągnie by im za pomocą pospieszył, lecz obszyrnemy w tej mierze radzi Króla Jegomości, tudzież przestrogę i życzą, by na siebie gniew jego jeżliby jakie pieniądze powstał, wstrzymał się był w obawy radzi koronnego. Kiedy atoli Książe Maurycy wtargnął w granice posiadłości Elektora Saskiego, i ten prosił o pożyczenie sobie pewnej summy pieniędzy, wówczas Książe Pruski chciał radzić tej prośbie zadosyć, gdyż nie wiedział że Maurycy zwięzionego Elektora, i jego posiadłości za rozkazem Cesarskiego najeżdża. Wprawdzie te pieniądze niedotykały Elektora, bo po zniesieniu Jego wojska i opanowaniu Osoby Synowie jego jak. to Xięstwa doniesiono te pieniądze odebrali tak, iż Książe jest pewien że ich na rozkaz Cesarza nie dano. Może i to do jakiego opatrznego wykładu dało powód; że niedawno Dworzanin Króla Francuzkiego Jerzy Requesold przybył do Jego Książęcej Mości i prosił imieniem swojego Króla, aby go Książe Pruski za swoim do Danii wyprawił. Książe zważając że Król Francuzki z Cesarzem w przyjaźni dawnych i dobrych stosunkach zostaje, prośbie tej radzej uczynił, ktoś i wszystkie przyczyny dla których Cesarz mógłby na Jego Książęcą Mość mógł bydź obrażonym. Wprawdzie te nie są takiej ważności aby według zdania Jego Książęcej Mości wojnę sprawiedliwą powinny. Ufa więc w Bogu i Cesarzu, że Dzier tej mierze

najstatwiej go wyprawiedliwi. -

Jeśliby jednak obawiać się należało iż wywołanie cofniętem niebędzie, a więc i zniszczenie dopominków do Ticu Prussiich niemiałaby zatem król, jego Korona i dalsze posiadłości pozostałyby co dotąd w tem samem niebezpieczeństwie, Książe Jegomość rozumie że w razie przyjętej bezskuteczności pozwolenia Królewskich, Pokój jako ostateczny środek uważać powinien, potwierdzenie Kommissarzów, a więc nalegać iżby z obu stron arbitrów wybrano. Tymczasem wywołanie zostałoby wprawieniem wspomnieni Kommissarze po rozpoznaniu sprawy, mogliby zgodnie ze słusznością wyrokować. Przedziałoby to rozlewu krwi i każdy otrzymałby pomiar sprawiedliwości.

Wyrozumiał prócz tego Książe Prussiie że Pokój na pomnożenie państwa w ciężkiej sprawie Książąt Pomorskich i że stara się powinien, wyjednać takie warunki mocą których mógłby otrzymać takowy pozytek do Cesarza. Widząc to Jegomość Ojca Mojej sługy i prosi Boga, aby za Jego Taską te starania pożądany skutek otrzymały.

Ponieważ zaś, niedawnego czasu Jego Książęca Mość upomnienie i prośbę Jego Królewskiej Mości Pomorskiej, że gdy Elektor Saski w niewolę wzięty zamknięty był podjąć raczyła by najmiłościwsze, aby król Jegomość przez Posła swojego u Cesarza za więźniem przemówił i najmiłościwsze warunki wyjednał. Książe bowiem jest tego przekonania że wstawienie się Króla Jegomości, Pana tak chwalebnego między Książętami Chrześcijańskiemi Sędziwością swoją szanowanego przed innemi najwięcej im pomogło. Jeśliby i inni Książęta jak naprzykład

Landgraff Hesski udawali się do prózwedzictwa Jego Krolewskiéj Mości, Książe rozumie iż bytoby dobrze tego iem uiecdziawiać, orarz nayusilniéj prosi, aby własnem imieniem, tak jak w sprawie wywołania przyiął opiekę nad uwięzionym Elektorem i stanowcze wyjednał warunki.

Prócz tego, aby Poret pilnie wybadał jakieby niebezpieczeństwa zdawały się zagrażać, dla odwrócenia ich, lub dla uprzedzenia należytą gotowością. Natychmiast nie ma się Poret przestrzedz dostatecznie co się dzieje do Mistrza Kawalerskiego Teutonskiego wybada, albo sam to czyny iż nadtem szczegolniéj prawie, aby jak nayściśléj tego, tym krajem wypadnie. Jeżeli nas rzeczy do tego dojdą, iż rzeczone państwy będą napadnione, Książe przytacza Bozkiéj żadnych środków nie omieszka jakie z Łaski Bozkiéj posiada i jawnie oświadcza ile trwoga ma do niego przystępu.

Nakoniec Król Jegomość żąda aby Książe wskazał od Niego można oczekiwać rady, pomocy i wsparcia w tej sprawie, komu też zaufać można. Wprawdzie w obecnych czasach wśród nagłych odmian i wstrząśnień nieszczęść, wątpi jest wiara, wprawdzie Książe rozumie, że na Elektorze Brandenburgskim jako zięciu Króla Jegomości, a z Jego Książęcą Mością wieczystym przymierzem związanym, na Margrabi Albercie Synu Kazimierza jako na opiekunach Margrabiego Jerzego Fryderyka obudwóch zięciów Pruskich rozpatrzałoby się i z Królem Polskim krewią złączonych, na Margrabi też Janie bracie Elektora, który w czasie ostatniéj wojny pod chorągwiami Cesarskimi walczył i wielkiego wpływu na Dworze używają, polegać z pewnością

mówa. Czy zaś Palatynowie Reńscy Fryderyk, Otto Henryk i Filip
tym Filip, a także Eryk Książe Brunświcki do liczby przyjaciół
zamieszczonymi być mogą, Książe to zostawuje we własney mocy
Pana Posła. Jeżeliby się zaś zdawało że Landgraf Hessk. Elektor
Saski i Książęta Pomorscy w rzadzie Cesarskiéj zasiadać będą,
możnaby ich za pożytkiem powszechnym w tej sprawie użyć. Te są uwagi
które na teraz w miejscu odpowiedzi Książe Pana Posłowi przed-
kłada. Co się dotyka do spraw tajemniejszych, te chciałby Książe
na dogodniejszą porę odłożyć.

(por. Malinowski, Sum. Lat. Lit. pram. str. CXXXIII/CXXXV).

tu Najjaśniejszego Syna naszego czekamy, który wtoro rozu-
mo przyjedzie, Sejm rozpoczniemy. Wdowiad dobrego wiernosci
twojej życzymy. Dan w Piotrkowie 29 Listopada roku 1547.

Przybył do nas gońca twojego Książe Joachim Margrabia
Brandemburgski Xiąże nasz najmilszy, oświadczając nam
pomoc swoję, w zatarciu spraw Najjaśniejszej Wdowy
Węgierskiej najmocharskiej córki naszej. Jakoby zatem
wstug wiernosci twojej, podczas twojego tam pobytu
chciał w tej mierze używać, ostrzegamy, abyś wszelką
gotowość ze strony swojej okazywał. Mieć jednacz na
pilnem baczeniu według wiernosci która nam winien
abyś nic nie omijał, coby albo godności naszej ubliżało
albo Państwo nasze na niebezpieczeństwo narazić mogło,
tudzież abyś żadnych ostatecznych warunków nie przy-
mował nie ratyfikując wprzód wyraźnej woli naszej.

Stanisław z Łasku Wojewoda Sieradzki. Poseł
do Zygmunta I Króla.

Najjaśniejszy Królu Panie a Panie najmiłościwszy.
Chociaż Bogu Dzięki osobiście wszyscy mnie i twar
niemniejszą okazują życzliwość jak z początku, chociaż
jawnie Cesarz, Król i Elektorowie najwaszeństniej mnie
przyjmują, chociaż żadnej usilności nie zaniedbałem,
do najwychlejszego osiągnienia skutku przedsięwza

mojego, lecz ani prośbami, ani rozumowaniem żadnej od=
powiedzi wytłotatać nie mogę. Przyczynę tej ciężkiej zwłoki
upatruję z jednej strony w dziwnem przerażeniu Cesarza z dru=
giej w tych pogłoskach ubliżających, które jakby umyślnie
o nas rozbiegają, i w podejrzenia jakie ściągnął na siebie
Książę Pruski, tak, dalece że dziwić się niemożna i że nas
tu ledwie ważą. Papież bowiem widząc zwłokę
przez Kardynała Trydenckiego nadziei Soboru, stracił
odwagę, ubiedz Flaccusa, lecz to się niepowiodło i Cesarzu
wystawicow Papieskich schwytali. Następnie Margrabia
Massa również nieprzezornie chciał opanować most
Remoi, lecz wpadł wręce Cesarskich i podobno jest za=
cia pozbawionym został. Natomiast Hrabia Fryska
Gennę zajął, lecz napróżno, bo z wielką stratą swoich
i sam ranny ledwo uniknął. Ze wszystkie powodzenia
tak Cesarza w dumę wbity że Porta Montluca
który był w Warszawskiej Mości, oraz trzech innych
znakomitszych i walecznych wodzów Francuzkich, Voget=
sperga, Tavanna Hyrium i trzeciego jeszcze do Augs=
burga sprowadzić kazał i po okrutnych torturach
na rynku wszystkich trzech ścięto.

Ten widok umysły wszystkich niezmiernie przera=

żił, a więcéj jeszcze uroczyste ogłoszenie przez Cata: Utonął
wiem, janiegobądź stanu Francuzom sprzyjać będzie, niech
wie że podobną śmiercią zginie. Czyli ten stan niestychany
ogromne wrażenie sprawił na wojsku, tak dalece iż pozo-
stawuję pewny jego rozsądz. Szczególniéj imię Palatyna
Fryderyka jest uobowane. Gdy bowiem wprowadzono na
rusztowanie Vogelspergera, bez najmniejszéj trwogi
wiele przeciw Cesarzowi mówiąc, dodał, co tém nad
dziwego książęcia Palatyna Fryderyka dziwa, fałszywie
i bezbożnie jest oskarżony, jakoby się stronę Francuzkiéj
trzymał. Chciano na imię męczami wymódz aby to
potwarz potwierdził, ale oto śmiercią moją niewinność
jego bronię, sam zaś ginę za to tylko że nim przez wiele
lat rządzę koronie Francuzkiéj wiernie i poczciwie służył.
Dlatego dostownie wyrazy jego przytaczam, aby Wasza
Królewska Moć zrozumiał wjadącéj trwodze i niebezpie-
czeństwie wielka liczba osób tu żyje. Całe Niemcy na-
pełnione są wojskiem i męczone podejrzeniami. Miasta
opanowane przez załogi przysięgłego żołdactwa, uchwa-
łą powszechną zawarowano, aby pod utratą życia i
majątku, nikt z Niemiec nieważył się za granicą ni-
komu służyć prócz Cesarza, a lubo podobne gwałtowne
prawa nie łatwo się wykonywają, radzę jednak że po-
stanowione je nie tylko przeciw Papieżowi i Królowi

francuzkiem, lecz wymierzone do przeciwko Prusom Pomo-
rzu i Danii. Jeżeli więc ten długi mój pobyt dla niektórych
jest ciężki, łatwo pojąć że dla mnie obcego dziesięć razy
jest cięższy do zniesienia. Życie tu jest i niebezpieczne i
drogie, jak już dawniej o tem pisałem. Pomarła jejmość
pomarłowienie i to że Cesarza znowu napadła choroba
artrytyczna, i że ramienia wiet po raquetach puścić
cały post według zwyczaju gwajakiem też czyścić. Jeżeli to
nastąpi wszystkie sprawy pójdą w rozwleczenie, chociaż
zdaje się że czwarta część wypadków Włoskich i Francu-
zkich które przeciągają się na rokowaniach, a dotych
pomyślnego obrotu i rozstrzygnienie naszej sprawy nawe-
tho, chociaż gdyby był chciał ci nadto miał czasu do da-
nia nam odpowiedzi. Papież niechciał z Bononii
do Trydentu przenieść Sobor, tylko pod nader uciąż-
liwemi warunkami, ustępstwami wszakże uroczyste pro-
testacya Cesarska, objawiona na konsystorzu przez jego
posła, chce dać Cesarzowi jakąś barwioną nadzieję.

Tymczasem tu w Augsburgu, Elektorowie Brandenburgski
i Marienburgski /:2/ usilnie starali się o uwolnienie Filipa
Heskiego. Przybyła tu dlatego i żona jego Wasza dobrot-
liwej Mości Siostrzenica, niegdyś córka Jaxego Księcia
Misnii, przybył też pełnomocnik Księcia Juliu, starając
o uwolnie Fryderyka Saskiego, lecz Cesarz na to ani słowa odpowiedzieć
nieraczył. –

1563–1579

1563

21

Выречение Пани Фимковое Кимтиное Зофеи Григоровны Ходкевича отцу ее Пану Троцкому Пану Григорю Ходкевичу съ четвертое части имений отчизных и материстных на довитъ учиненъемъ ей въ выправъ отъ его Милости вечностью.

Лета Божьяго нарожения 1563. м[ц]а Октября 13. дня.

Господарь Король Его Милость и Великий Князь Жомонтъ Августъ рачилъ казати до книгъ Его Милости Господарскихъ канцлерейскихъ записати приведши обличне передъ его Королевскую Милость державцу Остр-ский панъ панъ Фимонъ Кимтна оповедаючъ то Господарю Королю его Милости имоетъ Милость Свонмъ и имене[м] маймонки своее дочки пана Троцкаго Гетмана дворнаго Справцы Старостве Жомоитскаго державцы Кориналовскаго Пана Григорья Александровича Ходкевича Пани Зофеи шъ Его Милость

пань Троцкий тесть его давши за него у
маженство Чую дочку свою Пани Досфею
и маючи на нее особливый взгляд и ми-
лость свою отцовскую знаки а добродей-
ства своего не малого сумого пенедей яко
грошми готовыми так золотом, се-
ребромь, Киев поты перлами, шатами
и инъшими многими рухомыми речми
выправу по ней удумать чого бы она вод-
ле права посполитаго зъ имений отчиз-
ных то есть съ четвертое части а зма-
теристых имений стое части которая
бы по животе пана троцкаго Отца а
и по животе пани троцкое пани Ка-
терины Ивановны Вишневецкой мат-
ки ее, зровнаго дъщу на нее прийти мела
она так великаго посагу по себъ идучи
за мужъ мети не могла то его Мть
пань троцкий зособливаю добродействва

своего хуней дочце своей надъ пристойность
и надъ обычай права поспольства учинить
и то добре на выправе ей дочце своей о-
платить и немоужи она на тотъ часъ
для хоробы своее сама передъ Господа-
ремъ Королемъ его милостью постанови-
ти и сознанья втой речи вдеяти про-
сила Его Королевской милости через ма-
уконка своего пана Филона Китту абы
его Королевская милость для пресуханья
втой речи выслухавши ее урадъ свой донее
послати рачилъ. Атакъ Господарь Ко-
роль Его Милость за просьбою ее через пана
Филона Китту маршонка ее до его Ко-
ролевской Милости уделаную рачилъ по-
слати дане урядъ свой Господарский до
рады Его Королевской Милости присла-
мариманка и писара господаря Короля Его
Милости Старосту токотинскаго пана
Яна Шимковича а писаря Его Королевской

Милости Конюшого Городенского Деревн-
ы Оникянскаю Вилбкейскаю и Кросносель
скаго Пана Яна Николаевича Гайка гдеж
они за розказанем Его Милости Госпо-
дарскимъ у дворъ пана троцкаго у
Вильни у пани фрилоновое Кантинаспа-
ни Зофеи бывши и втой речи сознавья
се достаточне вышукавши господаро
Короню Его милостиво отповедили пры
пани фрилоновая Кантиная пани зо-
фея ачь будучи на тотъ часъ на тыхъ
своихъ хорого ведомые доброе памети
и въ полного розуму недомовы чвее ани
стрымуменья лечь посвоей доброй воли
предъ тыми посланцы его милости Гос-
дарскими вышей помененными якопредъ
врядомъ Его Королевской Милости при-
сягивши сама устны своими очивисто

то сознала мне она будучи в маенетво
данною за пана фишона Кишту дерпавцу
острского ласки и добродейства пана Гри-
гря его Милости Ходкевича пана тро-
каго отца своего не маючи посаг надъ
обычай права чеголы она четвертое части
имней отчизных и выслужоных материс-
тых мети не могла то она особливое ми-
лости и добродейства ку собе его Мило-
ти пана Троцкаго отца своего уважаве
собе всего и одержавши къ рукам своим
всеб посаг цупелно всего якоторых ро
вятеи выправы и посагу своего поней ор
пана Троцкаго отца ее даного всего она
четвертое части имней отчизных и гер
части имней материстых што бы на
ее по смерти пана Троцкаго и ласкою
ки его Милости родицов ее пришлого
а особливе (ве)даючи она тое право кото-
рым пани Троцкая пани Катерына

Іванова Вишневецкая матка ее
вас именьа свои отчизные и матерь-
ные имѣть вѣчные на вѣки мур-
равицу замокъ и место и дворъ кня-
жинь совсими селы и приселками и
у литве именьа вѣчные т.е. дворъ бе-
рестовицу а дворъ Бъславль а замокъ и
место пески и ловы тущи у наревце
Его мѣти пану троцкому маминому
своему вечнымъ правомъ запиша
отдаючи то отъ всихъ трохъ до-
чокъ своихъ а вливаючи тое право
свое на пана маминка своего имѣ-
сь твои до его мѣтю прибывше и пан
тошки его мѣти ино она похачуючи
въ тошъ въ себе повольность и послуш-
ство свое ку пану троцкому отцу свое-
му ику паней Катерине Ивановѣ
матце своей зъ вседомостю и довол-
нѣнь втой речи маминка своего

пана Фрилона Книта который очевисто
предъ врядомъ его королевской милос-
ти того его появомъ обачивши кособе
таковую ласку и великое добродейство
родицовъ своихъ есть отъ нихъ у вспра-
ве удеманую тымъ сознанемъ сво-
имъ урядовымъ яко съчетвертое
части имений отчичовихъ такъ и
матерьстихъ имений штобы пане
ъ ровнаго дъму прійти мело и якото
пани трощкая маетонку своему па-
ну Григорю его милости ходкевичу
пану трощкому вечнымъ правомъ за
писала совсего того выреклася обо-
вязуючи и кладучи тотъ обовязокъ на
себе и на маетонка своего пана Фри-
лона Книту и падети потомки
свои тымъ они яко притивоте
тамъ и потивоте пани трощкое

до тое части что ее имеет вечным
правом Пану маиорату своему за-
писала вышеписаных материстных в
ней поместьях у его милости па-
на Трокаго а посмерти его ж и
сыновъ его милости брацки своес и
вгтомковъ ихъ она сама и маж-
нокъ ее и дети и потомки ихъ ниякъ-
ми правными ани выпайдеными при-
чинами домагатися немают одно
части то достати вечным имено-
ванным правом при пан троц-
коми и другиехъ его милости по-
томкахъ ихъ так тежъ и четвер-
так часть имней отчизных сто-
рое выправа достаточная вмо
ей удълана вечным наследственне
правом при владности и почиванья

его милости Пана Троцкаго и сыновъ его
Литт и потомковъ ихъ мает быти
и всю запавши и выпанавши ее волею
его милость пан трецкий отецъ ее
вси пиенья отчизны и материстые
кому хотячи отдати дарованіи на
вечность запищати яко пиней родз-
мечи подле воли своей твои завре-
вати закоторыми ею сознанемъ во-
пиъ пане зорея Григоревна Ходки-
вича фрипановая Кмитинская проси-
ла Гдря Крля его Мтт чтыхъ па-
новъ посланцовъ его Королевской ми-
лости вышей помененыхъ абы тое
оповедание и сознание ее передъ врядомъ
его мти Господарстимъ удзиланое до
хили его Королевской милости Кан-
цлярейскихъ было записано атакъ

Буд Король Его Мить пого оповедань
и сознанья Ее очевистого втой ре-
чи вышей помененой передь нами
яконь Шишковичомь Маршалкомь
и тиаромь Его Мсти Господарскимь
и передь нами яконь Гайконь Ти-
саромь Его Кролевской Милости яко-
сланць увладомь Его милости Гос-
дарскимь удьпаного и черезь тихь Его
Кролевской милости оповеданого
за прозьбою очивистою пана ермона
Кмитьи маетность и самое пан
зорен ермоновое Кмитиное черезь
тихь посланцовь его Кролевои ми-
лости передь Господаремь коро-
лемь его милости вделаного до Кни
Его милости Гроденьскь Канцеляреи

записати указати рачить которая
годъ оповедания и содержания ее въ
той речи выпись съ книгъ Его Королев-
ское Милости Канцлерейскихъ подъ
печатью Его Милости Господарскаго
Пану трокскому Его Мѣтъ Ветвда-
ивій писанъ у Вилни дня Гайкот-
сар.

1566

27

Кн. Зап. 50. Стр. 14.

Привилей Пану Ремону Кните на замену сыну его Петина Матеевичь Соломь и двора Вешуи за замокъ села Чорнобыли вечностю.

Никимонтъ Августъ Божею Милостю Король Польский Великий Князь Литовский Руский Пруский Жомоитский Мазовецкий Инфлянцкий и иных.

Оглашуемъ симъ листомъ нашимъ нынешнимъ и потомъ будучимъ кому будетъ потреба того ведати што перво сего неоднокроть але одъколконадцати летъ билъ нашъ коломь дворянинъ нашъ небощикъ Панъ Ремень Книта а потомъ такъ же отъ немалого часу сынъ его Ротмистръ нашъ Панъ Ермонъ Книта просивши свои съ коломь бытьемъ къ нашъ Господару доносечи поведаючи иж для устависчнаи послуг нашихъ Господарскихъ нъмецкихъ военныхъ отъ нас Господаря мотъ

(a) Об. Skarszyński. Statystyka Podola III. 114.

Гетманов Наших на него преждо-
ных отъ имений своих подольских
которые во Повете Винницком имеет
то есть имения летина Пиятевич
и сомаши и Двора Винницкого и (a)
всих людей своих тамошних яко
отъ безвестного уторчкенья Татар-
ского таить втые краины наши по
граничные тако теперь и отъ крива
и ихода которыя ся ему и тым
имениям его зо стороны Корупы
Польское обывателем на остатех
и зврады нашого Винницкого деют
боронити немогет в чом собе
великие а неносные ихоты быти ме-
чи бимъ нами чомоч абихмо
ласку нашу Господарскую вини-
ми а тые выше помененые имена
его летин Пиятевичи и сомаши
и дворь Винницкий и люди их ним

приказные ставы и мытные та-
моженые доруки нашихъ Государскихъ
взяли а ему на тое место где отпи-
ну слушную водле воли и ласки на-
шего Государское дали, в чомъ Мы ему
ласки нашое Государское неотложив-
ши посылаи напродъ Дворянина на
шего Василья Иацкевича ты вы-
шей помененые шенкья его якоса са-
ми в собе вкрутцех побываючи ва
шихъ маютъ такъже люди вшихъ бу-
дучие и почитки отъ толь приходя-
чие списати которой Дворянинъ Наш
Вашней Иацкевичъ тамъ бывши яко
широкости кругтовъ толь шенкей
такъ люди въ них живучие и почит-
ки отъ толь приходячей списавъ до-
нась Государа тотъ реестро отдавъ
которой мы отъ него до скарбу нашого
Государского взяти веленли а кгдыжъ въ
около широкости кругтовъ

онъихъ пименей подольскихъ вышей
помененыхъ о исходяхъ имфитхахъ
отъ тоихъ приходящихъ отъ того
Дворянина нашого Василья Кау
ковича донесь гдоскарбу нашого вт-
доношь певная есть принесена
Мы мающи ласковый уважаючи на
тые верные почтивые и пилные
послуги пана Фрилановы которыми
онъ отъ немалого часу на послугахъ
нашихъ Господарскихъ и земскихъ
и внемалыхъ битвахъ бываючи про-
тивъ непріятеля нашого неякаую
чи горла и розлитья крови свое
лучаесе яко правому рицеру
належитъ застановили и тымъ
ласку нашу Господарскую заш-
гуючи добресе нашъ подобалъ ма-
ки наше Господарское на тую
отчизну его если позволилъ а
явилъ тые вышей помененые
менья его зовсимъ тымъ якося

вышей пошлины и яко нынѣ на
реестрѣ черезъ дворянина нашего
подано доруки и достоину нашего госу-
дарского чина ему отпѣзного дали
замокъ нашъ Чорнобыльской вышли
нашой Кіевской повѣтай, съ местомъ
и мещаны тамошними и бояры
слуги путными ихъ хрунты и се-
лидбами и сѣнницами а меновите
и здѣлна сельцы подъ овруцкимъ там
же вышли Кіевской на имя Кубеш-
ноль а левковцами бояри слуги путь-
ными и ихъ подусѣдки въ ихъ сѣно-
бами и сѣнницами и ловецкими хрун-
ты бортными такожде вкорнобы-
ли людми тяглыми и въ ихъ под-
суседки гилыстомъ головными и
поспольствы сухою и воденого до-
рогою съ корчмами всякого питья
гилку, зрекалы и рекалы, ѣхалы съ
озеры збобровыми гоны, и ловы зве-
риными и пташими, здеревомъ

бортным ухожаем навсем якоя
то вобе вранницах повыходех свои
ух здавна иметь, сиим иското-
рыи по искитки тоть замок наш
чорнобыльскій на нас Господаря до-
сею часу быль дерунань никою плать
на себь и напотомки Наши некоста
вуючи якожь то и сиим местомь
нашим ему самому окопь дъвем
и потомком его и напотомь бу-
дучим чадкомь и блискимь на
за тые вышей помененые имена
его Подоскіе вповетъ Венцуком лиша
чіе отимаю вечными часы даемь,
лать ото самь, икона, дети на
потомь будучіе чадки и блискіе ух,
тоть замок наш Чорнобыльскій,
мевтомь, мещаны, збояры ветв-
ми двема сомщами бояры пут-
ными, людми тяглыми, зъ сомщаны

корчмами, и пивотоки и совсим съ
тоимь яко то досего часу держано,
на Насъ Господаря и якоя вышей
помененно держати и вживати (и wżiwati)
и розширити и полнолетити, всякіе до-
ходы и пожитки отъ тоихъ себе ро-
зумѣючи, будучи волни то от-
дати, продати, замѣнити и куды хо-
тя обернути; а левно дотыхъ ма-
ней Подолскихъ Летичи Полтевецъ
и Солановъ и двора Вежухаго и людей
вшихъ живучихъ которые нашимъ за-
мѣномъ поступили, яко то они сами
такъ ѳрона дети и напотомъ бу-
дучіе худки и блищіе ихъ ничого
дучіе чинити и вживатися немаютъ уступо-
вати а нижли подъ наши упоро-
ки нашими Вежими Князи Ли-
товскими пожиливати, вечными за-
сы немаютъ, и нато ему Пану

W. Jest 1604 przywilej Krzesznoto Komitii i potwierdzenie na tut teru Bielowiejszcko nazwany Bobino.

filonu Komitet dali ten nasz list
podpisawszy go ręką Naszego Gos
darskiego, do którego dla tweydzenia
tego i pewnie naszą przycisnąć
kazali. Pisan w Wilnie. Lata Boże
go Narodzenia 1566. Mca Maja
29. dnia. Podpis ręki Gospodarskiej
Bachmiłus Drewinski Pisarz i Sekre
tarz.

Czy nie był już gdzie drukowany akt fundacji collegii
iuridici w Wilnie przez Kaz. Leona Sapiehę za rektoratu
Kujałowicza. — Gdzie szukać wiadomości o pierwszych Wileńskich
antecessorach — coś się marzy, że byli sprowadzeni z Zagoł=
stalu np. Olizarowius (?). Akt Sapieżyński jest w Metryce.
Były włoskich ~~ciąg~~ jurystów xiążki do prawa kanonicznego
w Wilnie przedrukowywane — z czyjego to natchnienia i dla
jakiego użytku, czy dla Seminariów Diecezalnych, czy dla Aka=
demii jezuickiej? Sfarowie drukowali z uwagami że Jezuici
nie spełnili fundacji — Kognowicius w życiu Kaz. Leona Sapiehy
p 92 dd. X. Herburta spytać czy niema jakiej postanowień
kapituły o xiążkach do prawa kanonicznego —

W R. 1760 zaczęto ~~wydawać~~ wydawać d. 19. kwietnia w Wilnie pismo periodyczne pod tytułem Wiadomości Literackie co tydzień po ½ ark. 4° — wyszło numerów 36. ostatni z d. 24. grudnia potém ustało. W nim znajdują: że Antoni Ostoja Zagórski Sekr. Król. prof. prawa świeckiego w Akad. Wil. podczas pogrzebu Ant. Sołtykowa jen. Art. napisał wiersze polskie, łacińskie, francuskie, słowiańskie i niemieckie —

Кн. зап. 41. Стр. 179

Листъ довѣренный пану Яну Кли-
ше на збудованье корчмы в имѣню его
Кедройтахъ при гостинцу Великомъ
которий идетъ из Вильни до Риги.

Я Сикизмонтъ Августъ Бо-
жею Милостю Король Польский
Великий Князь Литовский &. &. &.

Знаймуемъ симъ нашимъ листомъ
бимъ нашъ годенъ Аврамонокъ нашъ
Дерокавца Вилькомирский и Оши̇тель-
ский нашъ Янъ Клиша абыхмо довол̇ли
ему выменьбю его въ Кедройтахъ при ве-
тинцу Великомъ которий идетъ из Вильни
ни до Риги на кругте его где онъ усхо-
четъ корчму вольную збудовати и въ ней
шинкъ мети мёдъ, пиво, горѣлку и инше
рѣчи стравные дерокати поведаючи
нижъ то не есть жадной шкоде нашой
и коронѣ нашой околичным Мы такъ на
ше Господарское на годномъ бытье его

то вчинити вторыи тиждень его вкидро-
жать при гостинцу вышей сценою
на хрунте его до своими есмо ему и
сынъ имъ[ъ] нашимъ довольнымъ
корчму волную збудовати и въ ней
шинкъ мети медомъ живомъ горе-
кою и иными речами справными
а стой корчмы его онъ самъ его жона
дети и потомки ихъ хотячивы и нико-
торагo тяту до скарбу нашого не-
дуть повинни давати на вечные ча-
сы одноль маютъ они спильностью
того стереги и боронити себе ся
съ тое корчмы никоторые збитки
и никода никому нестановили на-
то ему дали сесь нашъ листъ
нашого печатью писанъ у Вишни ме-
ста Бельзкого нарочитья тысеча
пять сотъ шестъ десятъ первого

ницу Апухтина сего дня подтвержденіе
Государское отцарей Аврашамовъ пи-
сарь.-

1571

33

~~Кн. Зап. 56. стр. 2.~~

В той же речи до Старосты Орманского
Пана Филона Кмиты Чернобыльскаго
отпись.

Жикгимонтъ Августъ&. е&. е&.
Старосте Орманскому пану Филону Кмите Чер-
нобыльскому даны намъ суть листы одинъ отъ
тебе а другій отъ писара нашого Дерѣжавы
Свислоцкаго пана Михаила Гарабурды до насъ
Господаря писаные съ которыхъ достаточнее
по выразумѣли въ якихъ причинъ панъ Гара-
бурда мусель отъ границъ назадъ вернутися
и зостати у Орши хтося стало списанья
Воеводы Смоленскаго до тебе абысся тамъ въ
Орши позадержалъ выпову не выкшую вы-
писуючи, неготовостью корму и подводъ заседа-
нець ещо первей пріѣхана Пана Гарабурди-
на тамъ до Орши отъ тебе знатнѣйшо
до Господаря его отъ посланныхъ нашъ едетъ
а хтому якобы для повѣтрія которое у Смо-
ленску славятъ Пану Гарабурде до княня
Великаго ѣхати нельзя и очей его долго

невидети ведь не обещует Воевода Смо-
ленский на месте своемъ выявши науку
отъ Господаря своего онайматти хото-
рые местца пану Сарабурде до себе или
какеть, Иное писали бачимъ же то речь
есть не якая новая ходить въ Листехъ не
регистрѣхъ посломъ и гонцомъ тобу стороны
такъ нашимъ Господарскимъ яко и Мо-
сковскимъ подъ часомъ перемиря хо осень
добровольное описано и посломъ Князя
Великого которые недавно отъ насъ го-
сподаря отпущали о посланнику на-
шомъ же нашихъ въ борзе пытатиметъ
онайменоАнитося до тыченъ повътрея
у Смоленску то тежъ на причина него-
требная, бо передъ тымъ завсегды яко
есте писали до насъ писали коды по-
лы або гонцы отъ насъ Господаря до Кня-
зя Великого посылано, хотя часомъ
у Смоленску отъ повътрея было небезпечно
тогды на инше местца дорогъ бывали

провожаны атъ
Рагат
Т. 18. 178
1571.
Мая 24.
часахъ земскихъ
усадное затрудненье и помолъ на грани-
цахъ задерживанье небывало прото ведати
не можемъ которымъ умыслом тотъ не-
пріятель то чинитъ, а либо ветъ будомъ
знать пріймовати нашого посла въ сус-
тотной земли отъ татаръ звиданя аби
невидель што зместомъ Вековечнымъ ста-
лося либо тежъ при собѣ люду мало мает,
ведь же предъ ся жебы панъ Сарабурда засѣла
задъ въ Орши вернутися мель, то ся намъ
за слушно недасть а звиданя ходить вое-
вода Смоленский то до тебъ писать же до
Господаря своего онемъ знати дачи на
уки нато просечи вжо посланъ тогды
вемми ксмо до пана Сарабурды писати абы
мелей того часу поколь отъ Воеводы Смолен-
скаго ведомость будетъ таить же ворши
лмеликамъ а на ото часъ ходы должна-
пишетъ естли Князь Великій ему до себъ
ехати позволитъ ино абы ехалъ па-
кимонъ бы лмистъ Воеводы Смоленаго
што такового вонтливаго и трудпаго

значилося иное нашь тогожь часу о всемъ
дайте знати. А отъ насъ панъ Сарабурда
науку неомешкавшу мети будетъ, якоса въ
томъ справовати маетъ якожъ бы тымъ
певнейшая вѣдомость отой справы Мѣско-
ской за чимъ пана Сарабурду позадержано
было тогды абы еси водле звѣкности своее хо-
тѣлу Мы отъ тебе вдячне пріймуемъ,
черезъ листы свои пильное выведанье о
томъ удемавъ и о всемъ въ нихъ его вѣдо-
мости певное досягавъ а штобы слушно-
го и потрѣбнаго было порозумѣвающися
съ нашимъ Сарабурдою. Нашь писаный
свойми ознаймовавъ. Писанъ у Вар-
шавѣ Лѣта Божаго нарожения
1571. Мѣсца Октября 28. дня.

1579

35

Кн. San: №64 Стр: 260.

Привилей папу Римскому Князю Горнобывскому на Воеводство Смоленское.

Стефанъ Божею Милостию Король Полъ-
скій В. К. Л. Сѧ. Сѧ.

Оznайдуемъ тымъ листомъ нашимъ
комужкольвекъ того вѣдати будетъ по-
трѣба нинешнимъ и напотомъ будучимъ
нехъ Мы Господарь всѣмъ вѣдомо чи-
нимъ Домъ Старожитнаго Пана
Фрилона Князь Горнобывскаго Старо-
сты Оршанскаго о справахъ которые
предкове его и онъ самъ къ продкомъ на-
шимъ Королемъ ихъ Милости Поль-
скимъ и Великимъ Князем Литовскимъ
и куреи поспольствомъ оказовалъ такожъ
и самъ будучи опять нас преподимъ
надъ войски нашими земли Смоленъ-
подпетрскими въ нынѣшней непріятель-
ской явлизѣ подъ замкомъ Смоленскимъ
старостиную службу учинилъ огнемъ

и мечем доводити надъ непріятелемъ што
мы Господарь маемъ прійлучи
а хотячи таковые заслуги его вре
мя постоянной значные бачивемъ
нашимъ Королевскимъ нагородити
а вдому и на особе его таковые цывые
поступки исправы его одобити итымъ
охотнѣйшаго до слугобъ нашихъ пре-
мя постоянное способити берегъ
пана єрмона Князю Гороховъ-
скаго Старосту нашого Орша-
скаго въ лавицы радъ нашихъ здаемъ
сму Воєводство Смоленское стано
владностью яко передъ нимъ бу
дучіе Воєводовъ Смоленскіе мѣстцъ
годностивъ уфиваи а где бы
пань Богъ щастливе справъ рачи
постоянное поводячи Смоленскъ ку
вѣрному Князьтву литовскому

привернети, хочемъ во всемъ такой
владности справы господарской
которое передъ тымъ воеводовъ Смо-
ленскіе кождый ку Великому Князству Ли-
товскому мовити и справовати былъ
панъ фрилона Книту заховати и
вкондой владности шкодливости
мети яко пристоитъ на щирую
и великую раду нашу а наивирод
тое имети Нашу привилейскую
вами подписавши тотъ листъ
рукою нашого Господарскою писати
уявили лета божого нарожения
1579. мца Октебра 18. дня. под-
пись руки Господарское.

Na konfirmacji praw i przywilejów miasta Rygi w Drohiczynie 14 stycznia 1581. roku wyprawdzonej a na Sejmie walnym warszawskim 1582. 16. listopada ogłoszonej między obecnymi [illegible] wymieniony Filon Kmita wda Smoleński. Ob. Dogiel Cod. diplom. T. V. str. 313.

1444. 1564. 37

Sigismundus Augustus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae nec non terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lanciciae, Cuiaviae, Culmensis, Elbingensis, Pomeraniae ac Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc Dominus et Haeres. Significamus praesentibus litteris nostris universis et singulis quibus expedit, praesentatas nobis esse a Generoso Joanne Wielopolski de Gdow, Aulico nostro terrae Cracoviensis ad omnia huius nuntio, pro parte Vālis Martini Galaska in Gdow, plebani Dioec. Cracov, certas Sereniss. olim Dni Vladislai Poloniae et Hungariae Regis literas, supplicatumque, ut easdem prout sequuntur approbare et confirmare dignaremur. Wladislaus Dei gra Hungariae, Poloniae, Dalmatiae Croatiae etc Rex, Lithuaniae que Princeps Supremus A Haeres Russiae etc. Ad perpetuam rei memoriam. Sanctissimam Dei Matrem Virg. Mariam etsi liquido ōibg Christianis constet apud Deum precatorum Advocatam totiusque Christiani Orbis Patronam esse non tamen nos ex hac solummodo generalitate, sed ex speciali etiam eiusdem Coelorum Reginae erga nos patrocinio omnia eiusdem Matti iure merito debemus. In minori enim aetate nra desperati de vita cum essemus ad Ecclam ciusdz Virg. in Gdow devoti vitam recepimus, ac postea cum in Niepolomicen valle venationi dediti periclitaremur, votis nris ad eandem Eclm in Gdow directis, omni periculo destituto et in salvo positi sumus. Quare de gratitudine debita erga Virginem Mariam Dnam nram, Assignamus in perp-

tuam super bonis nostris Regalibus Niepolomicensibus pensionem certam et annuam ad dictam Eccl.m in Gdow cui.s Plebano singulis annis persoluendam videlicet pro qualibet Sanctae Mariae Natiuitatis tituli eiusdem Eccl.ae festiuitate unum cerum e maioribus et melioribus qui in saltu Niepolomicensi continentur, ac septem decem mareas latorum Gross.m Pragens. post factam uero hibernam conseminationem triginta arbores pineas pro aedificio aptas, ac quinque Quercus maiores cum omnibus truncis et ramis illorum ad eandem eccl.siam deuehere et Plebano illius nunc et pro tempore existenti consignare Niepolomicen.s Capitulum noster tenebitur. Praesentibus apud omnes pro erga Deum cuiusque Virg. Matrem pietate, naliturei.s, sigillis nostris Regalibus in fidem subappensis. Datum Budae die 1 Julii Anno Domini MCCCCXXXX IIII. Nos itaque Sigismundus Augustus Rex, praeinsertas litteras, quas authenticas et illaesas conperimus, hic de uerbo ad uerbum mandato et certa scientia nra inserias esse uoluimus, in omnibus eorum punctis approbamus et confirmamus in perpetuum. In quorum fidem praesentes manu nra subscr.as sigillo nro Regali communiri mandauimus. Datum Varshauiae in Comitiis Regni nri Generalibus. die XX Martii Anno Dni MDLXIIII celebratis Regni uero nostri XXXIIIII. /: podpisano Sigismundus Augustus Rex ffr. a na prawéj Relatio Rndi Petri Myszkowski K.P. Vicecancell. Decani Cracovien. Praepositi. Posnanien. Ploc.n. Lancicien. Varshavien. Vicerzędzi mniejsza na Jmiona ziem. cer. nieb. i Batyg. — August II. zatwierdził ten przywiléj w Warszawie d. 11 grudnia r. 1724. na prożenie owczarzowego proboszcza Antoniego Burskiego, a August III. r. 1755 we Wschowie d. 26 maja na prośbę owczarzowego proboszcza Antoniego

Kosińskiej, Dziekan Wileńskiej.

Ceremonie przi prowadzeniu ciała Jej Kro M.
z Thiskowina do pogrzebu thim sposobem sa
odprawowane.

Nayprzod dnia 10 Septembr. 1573 Wijazde pocz.
szego ciała Krolia Jem: Mci z Thiskowina
Jak M. Panowie Rad, Cesarzowe thakie wszy-
scy Urzedniczy Dworanie y sludzi krolia
Jej M. rzetlicie do Zamku Thetczinskiego
o godzinie 12. thamie wszyscy slucha[ly] Mszy
ktora spiewali Kapellani przy ciele a za-
razem gdy Msza y inne spiewania wszyst-
odprawowali sie dworzy z wszthich korzy-
tie tegie godzini zadzwoniono. Potem Pan.
wie tegie godzini zadzwoniono. Potem Pan.
zie Dworanie osob 24 (24) stanęli z ka-
zdej strony pietnascie z swiecami biannemi ktore
w karku rozdane zawczas przed dniem od zamku
poczęły gdzie ciało Jej. Kro. Mci leżący
na ktori ustawione bylo. Procesyja
ze dworu
tabore z Koscioloz ubodzy z kaplic z swieczami
zapalonemi na miescach iem ostatnich sta-
nęli. A gdy iuz prowadzenie bez konic star.
szem sukcesu przystoie pod herbami Krolewskie-
mi do woza zapreżono. Pan Chorazy Chorazie
wi do woza zapreżono. Pan Chorazy Chorazie
dworzy, ktora bela przy ciele wiązany do
wozowi niosł. Potkem Ciało Jej. Kro. Mci
Jak Mcy Panowie Dworanie Thi ieth J.
Zygmuth Lebnidzki Wozki krakowski Jacub
Piaseczki Koniuszy Jej K Mci Stanislaw
Brzezinski Koniuszy Brzezinski Andrzej O-
wadowski Stefan Dzialinski Starosta Kra-
sinski Piotr Czyzowski Jan Tomas Dra
zkowski Lukasz Gorzicki starosta Thi-
zinski Caspar Klodzinski starosta Olesnicki
Jan Bicestrzanski Christoph Schidlowski

Chorostoff Schedeli Panow Drabantow osob
12 z nowziwoszij wiqwszy do wozu nieszj
y na woz wstawili A potem zakonem czas.
zem z herbami krolicowskimi przyiatemi
wrocili wor zakrytho Panow Dworan
osob 24 A panow Drabantow osob 12
ieli (ieli) sie.

Zatem ruszyly sie porzq Panow Dworan
wszitkie za niemi poczemie z Kossiatow Na-
przod Uboszy w Napasci ktorych beto 100 z wse-
rami zapalonemi ali za niemi rzeczq potem
Mirzy za niemi Xiqza y Capellani Krolia
Jkr. Mci spiewaiqcz wedle wzgrain zq-
dle spiewania. Pan Chorazij potkem z che-
rqgwq na koniu obranem za niem two
rzanem zakonem przykrzij z Herby ko-
rolewskimi przodem ktory
tha Jkr Mci pieszo prowadzoni okolo ktorego
Lokaie wszyscy pieszo ali za niemi Dwor
pachelgthe na koniach z Helmicek i Sczcz-
bami y z Rohelami.

Potem szedl Krolia Jkr Mci na wozie
Wzimie! zakrytem a wszyscy goscinnemu ku Wzie
obrocili sie Rada za niem koronna, po-
ten Dwor Jkr. M. ktory do iakiej nie beli
portugi zawarczeni yni lud prowadzil.

Azdz szedl za mortkem ostatnien od miasta
Thetorowskiq wzdle Pan Rotowzky strelby na
walach y Baszthach nabitq wypuszczal z
koscziolow dzwonow Ubogim przy drodze
Jalmurne rozdawano Potem za mortem Wozki
ktorzi mogli ku mieszu przy cziele ali a tyl
opatrowano skarbu pewng iatmuring

Jch Mc P. Rudy takież Dworanin kaźdy z pan-
ten dawen Jurgielttowicz y imi wszyscy z drugą
prozbą oddalem iachali a za nimi chorąży
y trialo swem porządkiem takież P. Drabanci
szesm wszkiem ordinkiem za trialem iachali
za niemi wszka szlachta konno.

A gdy iuż do Wilna przyechało Procesja z mia-
sta wyszli Duchowni pocznąc z wszystkich Kościołow
Panowie dworanie Koni siedli a z Kapturkami wszyscy
maiąc zapalone przez Miasto do zamku alb. dwor
Królewskiego pieszo Jl. Kśmie na mieszcz. obranem
trialo z worem postawiono srzany blachą zakrytem
czarnem obitko z dwyi srebrogłowowej na czar-
nem Adamaście zawieszon Corone Jabłko Mien
szem Sceptrum na wozie gdzie trialo bierało na wierzchu
położone Potem Capellani zaraz em Zołtar spie-
szli zaczęli z gorali przez nowy Mysiadło dwo-
rzanie y imi skedy Królia Jlmci stray dzierzeli za
rzędy noszą dwa z Panow Komornikow Dwu Panow
Rabantow dwa z Panow Dworan Dwa z Panow
Jurgieltnikow wszystkie wozy y odwiezni wszystkie. Naraiutr
o theyże godzinie 12 wyszli do trialu sie zesli Mrza
odprawiwszy z wszystkiem porządkiem trialo Krolia Jlo M. po-
prowadili z Procesjami zwykłemi thak Mieszkieni iako
Dworzkiemi przestrzegaiąc z dobrze wszelakiej cerdi wo-
ści trialu Jlo Kro. Mci Pana naszego. Skończywszy porzą-
dek wszelkie Miasta y Monasterka takież wszi gdzie
szem przez Kościoły szli az do Warszawie ceremonij odprawowali
Wszedszy do Warszawy gdzie Krolicowa Jli Mć była zawsze
y przed Trialu K Jlo M. wyszła wszystkiego przyzdrowia tho iest
Ubogich z wszystkiemi zapalonemi 200 panow, Dworan z wsze-
rami 60 wszystkie gdzie trialo K Jlo M. stoi bel wszystkiem czarnem
przykryty Adamaszkiem wszystek zakryto koronę y insignia
szie Regni na niem na wszystku przychodzie a procesyie z Mia-
sta Cechy wszystkie z wszystkiemi Mar 16 po-
chodzili rownemi Kolegowi y czarnitki beli Jlo Mci
K. Jlmci y Ojcowie z Jezuitach przed trialem pozna
wszedszy (sic) Wszedszy z wszystkiem ordinkiem. Dworskie
procesyie do ar ku (sic) Kościołow szli a gdy ich

przed kościół przyiął osoby wszey opisane y inni P. Dworanie
Ciało Kro Jeł. Mci Stronną portocaistą przykryte na
marach przez kościół do wielkiego ołtarza na Magnificat
uroczyście y obity nieli a przed nieni P. Krainy Dworny
Mistr P. Tomasz Hpn. Sceptrum Jł Mci Pan Trocki
Jabłk a Jł Mci Pan Bzyl Brahy Chełmski Corone inni-
gnia Regii nieli które potkem z ceremoniami wy-
żdemi na ciało Hpn. Jł Mci Pan Bzyl Brahy potroczili.

Zatem Conduct śpiewano chorągiew dworna
przy circle portawrona szarcerami regalowemi ob-
dz obolo kościoła wkoło Jłk Mci Panowie dwo-
rania przy circle krolia Jł Mci stanęli Co
wszystko gdy odśpiewano Jł Mci Panowie Rady Co-
ronne krolewne Jei Mci do pokoiu y Dwor wszy-
tek prowadzili.

Naraziu raz ogłoszenie sorty na pułtegarza rzeki
wszy raz wyszedł dworanie y służki krolia Jł Mci a zapro-
wadzony krolewne Jei M. do kościoła ku Exequiom
ich służek 60 tamich P. Dworanie zapalili a około
ciała wszyscy stanęli Ubogich z kapank z kościoła
po stronach 200 szarcerami regalowemi stanęli a
Mszy nabożeństwem służali. Acty Kyrie eleison spie-
wano porrecto Jł Mci P. Rady krolewne Jei Mci
na offiarę do ołtarza poprowadzili, potem sami tatże
na offiarę za nieni praecipue Kro. Jł Mci wszyscy
potkem Vrzędnicy krolia Jł Mci m. dworanie y inni
służby wszyscy za nieni porządkiem kto nayprzód na
offiarę ich pieniądze biały z miski srebrnych które przy
marach portawrone beli ostatni potkem kapania wszy-
scy nabożeństwem służali, a przed Elevacyą tatżemie
porządkiem weszli. Gdy Agnus śpiewano potkem offiarę
nieprzyjęli potem ostatni panowie dworanie którzy
przy Marach stali z ostatkiem pieniędzy do ołtarza
ich y wszystkie przed ołtarzem wyszli. Zatem Kro-
lewne Jei Mci zaprowadzili na swe miejsca ich roz-
ich tatże ubodzy służki wszyscy według zwyczaju
nia y w nocy y we dnie trzymali tak panowie dworza
nie zalo y inni służki krolia Jł Mci z wielgą
wrzawą bez zemrania y wołania aż do wyjazdu
z ciałem Krolia Jł Mci ku pogrzebowi do Krakowa

Mowy dla powitania przyiazdu krolow nowoobranego
ze Francyey bel od Jch Mśći Panow Radzyeow
na tenerasz gdy iuż Król Jmć z Granicz Polskich
wyiechał. Kuryia ze strony Krolewna Jch Mść z Krla
Jchmć z Radami Coronnemi y Dwo-
rem woyskiem z Warszawy dnia 30 Januarii 1574.
dem porządkiem y temi Ceremoniami wszystkiemi iako
do Warszawy bedą przyprowadzone, stan wszytka w do-
dze y Varsiawey bedą oczekiwana do Pra-
mnika Dworu Stachiera mieszczanina Cra-
Die 9 Februarii przyprowadzone zostało a potym
przez dzien tem porządkiem dnia 11 Februarii stan-
dzie bedą nazwane ktore porządkiem
prowadzone iako niżey będzie napisano.

Pogrzeb Krola Jch Mści zmarłego
przez Jch Mść Pany Vrzędnikі Coronne
sprawiony porządek

W dzień Czwartkowy dwunasty 11 Februarij go-
dziny 13 maią się zeiechać do ciała Jch Król.
Mści na Zamek przed Cracowem Jch Mść
Panowie Rady Coronne do pogrzebu od Ks.
zamawiony i ci osoby przybić mogli Vrzędnicy Ziem-
scy i Dworscy Chorążowie Dworanie Surgelthowie
Komornicy Drabanci i inni Stany Krola nieb.
szyzna na tę godzinę
Et godzinę ciało Krola Jch Mści do Krakowa
prowadzone będzie maią do kościoła S. Floryana ktorędy
go zaraz pudzie Jch Mść S. Piotrowie od Krolow Krewni.
arcibisk i na miejscu ich będzie Biskupi, Opatowie
Kanonicy Procesyą wszytki czekaią Mansi 36 złot.
głowem rozmaitym przybyć Kamienie markgi
kowi 30 pod sekami siedzącemi które przody pe-
wne osoby Na Rynku tamże miejscu Chorąstew
ze zbrodnią czarnym suknem przybyć na koniach
chorągwie ziemskie coronne nieznacz stan maią na

Inney stronie [illegible] Ktora będzie chciała Vbodz w ha-
pach z wozami maią być rządnie postanowiony w tym
to ma być pierwey porządno niż Krętha Jt
Mść i postowie się radzą. A gdy ich wyiedą pozotha-
wią będą mieli naprzod Pany ze swoich wielt Krako.
Kalmiey. Klepasz, Stradomy. ieg maią za nimi
barmadyni Mniey ze swoich Kościołow, Nowa i
inne Duchowieństwo w odleniu przystoiney potkym
Viccarowie Canonicy ze swoich Kościołow swoy
porządkiem po nich Doctorowie, Mistrowie y Vni-
wersytet. Crac. za nimi Jt Mść Prałaci y Canonicy Krako.
Opacy Biskupi za ktorymi starszy JWmy X. Arcybiskup
miedzy dwiema prałatky pasterz swoiem porządkiem.
Vbodzy za nimi w kapach ktorych ma być 600.
Potym potkym Chorązowie tym porządkiem
Zathorska
Brzezinska Cracyna deziderantes).
Po nich zaraz koni 30 pod przykrzeniem dwoyga
ostatni pod axamitem czarnym maią być prowadzone
za nie mar 36 ktore poniosą po 4 osoby przez urząd
naznaczeni a potkym wszystkie equus catafalco insidiens (ze)
mieczem goły ku dołu obroconym poniesie zaraz za nim pa-
chole osobą we zbroy rycerskiey z tarczą i z drzewcem y pro-
porcem tu ziemi obroconem grotkiem a na proporcu z ie-
dney strone orzeł z drugą pogonią wymalowany poniesie. Bita.
ni w sukcie Krolewskiey poiedzie za ktorym Jt Mść Pan.
wie Radz coronne pierwo potym potkym za niem Pan Mieza-
nik Krakowski z mieczem golym Jt Mść Pan woiewoda
Krakowski Sieradzki, Pan woiewoda Pomanski z jabłk,
Pan Krakowski Corony insignia poniosą, za nim Chiab.
Krola Jmci Panowie Castellani naznaczeni przykrytke
purpurowem bratym potkym suknem czarnym a na wierz.
chu Axamitkem. Potym dworzan 60 ktorzy z wierzch
zapalone lane poniosą Krolewna Jey Mść zaraz
prowadzona będzie od Posłow Krolow Krescian ich
albo Kat Koronnych za nimi Panie i Francymer Krolewny
Jey Mci. Na ostatku Rada Miejska i inny lud prowa
dzący będzie aż do Zamku Krakowskiego. A ob Kościoła

nie ma żaden wchodzić okrom osob naznaczonych ktory
do tego należeć będą. Ubodzy z swieczkami koronowemi
przy kościele S. Michała na placu stanq Chorąstwie
i konie pod dekami jedwabnemi aż do bramy zamkowey
przy stáć maią. A ci do Mszy powrocą do kościoła
wnidą gdzie po obudwu stronach maią stáć mszy przy ołta-
rze A tkan oro we zbroy i Pachole Chalerze ubrane
w zamku królewskiey maią przed drzwiami kościelnemi
stáć gdy ciało do kościoła powiozą Gdy ciało ciało
do kościoła wniesione będzie Jch Mć insignia Regnia
mszy ciała królewskiego położą a tkę mszy królewskie
maią stáć Kanclerzy a grobem S. Stanisława na którym
Korona na poduszczce ktora pachole powinie położo-
na będzie A Marszałek królewski z dzidą ma być przy-
drzwi i czarnym suknem przybrany nieszy stáć.

Jch Mć Xżą Regretha i Pontowie Cudzoziemscy Chorąstwie
Rada Coronna przed Grobem S. Stanisława w Tumbie
czarnym suknem przybrany stáć maią Królewna
Jey Mć na drugiey stronie przy krzesłiczy z Tarczami
suknem czarnym przybrany. Za tym będą szpiczasti
Viccarowie Królewscy Conduct a gdy się tkan słowy
i inne obrzędy ciało do grobu poniosą i pochowaią.
A Rady Coronne maią się dopiero wrocać per quem corpus
deinittetur A przez wszystek tkan czas ciało Processie
wynidą aż do pochowania ciała maią po wszystkich ko-
rzenich dzwonić. Maią tkeż porządek widzieć z dwo-
rzanami i sługi Królewskimi przestrzegać aby przepaści nie
było.

Nazaiutrz maią rano wszystki procesyie się zyscz na Zamek tkak
iako i przeszłego dnia o godzinie 10 i na wszystk miejscach maią stáć
A gdy Królewna Jey Mć i Jch Mć Xżiaretha Pontowie i Rady
Coronne do kościoła wnidą tkedy zaraz tymże porządkiem z Zam-
ku do Kościoła wtenk świętych poidą a w kościołach przez wszy-
stek czas dzwonić będą.

A przy marach na których ciało Królewskie będzie Pase-
rzie Castellani stáć maią a na tych marach dwie mniejsze szpi-
zierni położone być maią z których jedna z godłami a druga z Mło-
tem Mszy ci wszyscy którzy na offiarze pusty pieniądze brać

maią. A gdy się ich ofiary dokonaią a z Mszami do drugiego kościoła iść będą mieli. Tedy ony Castellany ktory przy mszach stać będą wziąwszy mirrhy z pieniędzmi co wszystko co ostało na nich pieniędzy na ofiarę wyrzynać maią. Tamże w każdym kościele będą Ceremonie czynione będą czynić tak maią. A ukończywszy wszystkich tych Mszy Panowie Duchowny nize obiegnie do prawowerne będą według dawnego porządku. Do tegoż Kościoła oprócz Mansyonarzy nie będą wnosić ani procesyie wtenczas chyba Canonicy Ojcowie Bernardyni a Ubodzy Chorążowie którzy ubrane zbroią osoba i w sercie królewskiej na wszystek nieszczęść a oblicznik stać będą potym kościoł wszedł stroży tamże Królewna Jey Mść Xiążęcia Pomorskie na nimi Rady Koronne na ofiarę pudą i kilka pan starszych a inni na swych miejscach stać będą we wszystkich tych kościołach tawlej maią być czarnym suknem obitke i Majestat który ma być i desk go thoran przykryty na którym maią stać mszy czarne

Gdy się msza pierwsza a Wszystcy wypełnieni będą Insignia Regni do kościoła maią być wniesione i na mszy położone Potym Panowie Kasztellany gdy się msza skończyć będzie maią na ofiarę z pustmiskiem pieniądze wyjść.

A odprawiwszy tham do S. Franciszka pudą swym kaplicom a procesyie i inni w Prawskiey Ulicy stanąć tham ma być msza według zwyczaiu i wszystcy swym porządkiem iako w Wszech Świętych stanąć a Processyami po kapliczkach się rozeidą

Potkem do S. Anny kościoła idąc Processie w Collegium Wielkim stanąć a z świecami w Ulicy (sic) które Chorążowie Koronny w sercie na armentarzu a z Mszy przed Crucyfixem stanąć maią iako w innych kościołach i tamże ma być msza odprawiona.

Do S. Sukcesora potym z processie z domu Miesczkich i inni wszystcy z świecami które w ulicy za rynkiem stanąć mszy odprawiwszy i inne Ceremonie do Panny Maryey kościoła pudą Processie w kapliczkach świece które Chorążowie Mszy w Rynku stanąć a ony czarne do kościoła wnieść maią. Nabostatek do kościoła S. Trzeine gdzie świece które Wojenne chorążowie na Ulicy grodzkiey stanąć czarne mszy do kuru wnieść

Poidą potym thymie porządkiem do Kościoła i wszyscy na swoich
miejscach stanąą A Królewna Jey Mść do Kościoła prosto
puidzie na swe miejsskanie Tegoż dnia we wszystkich Ko-
ściołach w Krzyżu sprawan będą przedtem
W Katedrze wielkim wszystek kurs czarnym
przykryty i Pawimenth.
Ołtarz wielki ma być Adamskim czarnym zabrythy na kto-
rym krzyż złotogłowowy być ma. Ławka Królewny Jey
Mści i Pawimenth przed wielgim ołtarzem Czarnym su-
knem przykryią. Herby królewskie po ścianach rozwieszone
będą A przed wielkim ołtarzem na świecy być nie mało
będą palonych i ołtarze pośrodku krzyża z świecami za-
palonemi zawieszone
Dnia potym Trzeciego wstali do kościoła Królewna Jeymć
i wsi wszyscy przykz maią wszyscy z świecami Chorąże
wie konie we zbroy na którym (sic) Giermek w zacnie bo-
gatey na swych miejscach stanąć Insignia Regni Coro-
na, sceptrum iabłko mieć na marach położone Marszy
inne w kościelnye szkaty na swych miejscach stawmaią
Dworzanye przy marach z świecami w Kurcu Jch Mść
Panowie Duchowny każdy na swym miejscu stać maią
Vicariowie Msza śpiewać będą a Wszystek kościołów
dworowie niepozdany aż gdy się kazanie poczmie Agnus
się dokonay dworowie zasz będą
Gdy tedy Kapielicon śpiewać poczną Królewna Jey
Mść za nią wsi wszyscy na offiarę swym porządkiem
puidą a po Ewangelicy Jey mść X. Biskup na karacz
potym przy offertorium znowu na ofiarę puidą Gdy
będą śpiewać Pater noster we Zbroi na Koniu za nim
Giermek z drzewcem do kościoła wiadą aż do położenia
A na mieyscu który nosił gotę, kelmic, tarczy i skrzy-
nią być małe świecznky zapalone które poniosą Rad
Koronne oprócz tych co Insignia Regni mieć maią je-
den z nich helm, drugi tarczy, trzeci miecz, owarty drzew-
cem Agnus śpiewać będą albo poczną
Naprzód Miecznik z Mieczem
tym porządkiem
potym co jabłko poniesie Trzeci Sceptrum Czwarty
Koronę za nimi puidzie co nosząc helm potym Tarczę

za nimi Mieszk ostatni z Dzewen za nimi we Zbroy
wiedzie do Chorn na Lwyn i o mar z gromem z ku-
nia spadnie Acies Jagiellia nieruch na ołtarzu
położy helm, tarcz i miecz przed ołtarzem dwudzy go-
rnuch ostatni z nayswietszą mocą drzewo tamaw
bedzie ktorego rzesz Król Jmoch (?) gdzie po-
przez zawieszony podniesie ku gorze a innemu
poda

Przy tym pohrzebie Rada Coronna ostatni Cancellar
Podkanclerzy, Marszałkowie wszytko wedtug wy-
czaiu czynić będą. Candele Coronne piecznie
dan dlur Marszałkowie laskę Tamaw będą.

przykład 25/1 35.

Pompiwy Artykuł przepisanem z Rękopismu in folio
w czarny skóry oprawnego na stronie ostatnie w wierszu
napis: Sumptus funeris et sepultare serenissimi et potentiss.
principis dñi dñi Sigismundi Augusti regis Poloniae et
etc pod tym napisem orzeł z cyfrą S.A. a pod nim Cracoviae
die 8 Febru. anno 1574. absolut.

P. pierwszej karcie podobny napis tylko z nim dodano: dei
gratia regis Poloniae magni duc Lotwanie, Russiae, Prussiae
Masovie Samogitiae Livoniae ac Domini et heredis.
fol. verso Qui Knischini die septima Julii hora quasi 18
sub meridiem anno 1572 cum summo omnium moerore (sic)
mortus. Sepultura vero illius die Undecima Februarii
anno 1574. in Ecclesia Cathedrali Cracoviensi et testu-
dine sub Capella parentis sui divi Sigismundi primi
Regis Poloniae cum pompa decenti funebri absoluta
est. Interregnum anni unius et mensium septem tran-
quillum ac pacatum ab omni incursione hostium li-
berum relinquerat.

Epitaphium circa in tabula aurea descriptum et ad lec-
tum ligneum in quo corpus Sac. M.R. conditum et impo-
situm erat.

Sigismundus Augustus Poloniae Rex Sigismundi I.

filius florentiss. Jagiellonis domus vltimus palmes Livo-
nie domitor Litwanorum cum Polonis victor Hostium suorum
victor Aerarii polonici instaurator cuius prudentiam orbis
admiratus est, mansuetus comis patiens iustus et cle-
mens, pacis bellis et domesticorum dissidiorum mode-
rator ei-signis in Catholica religione constanter persene-
rans Anno Dñi MDLXXII die septima Julii hora XIIII.
aetatis suae LIV Regni vero XLIII cum magno merore suo-
rum moritur Knivschinj

Epitaphium eius alterum in tabula argentea deau-
rata descriptum et ad loculum stanneum arte elabo-
ratum affixum tenore infrascripto.

Sig. Augusto Sig. f. Carini. V. Jagiellonis
Polonior. Regi et Magno Litwaniae
ac reliquae Sarmaciae Duci ac Domino
Qui auris (?) R. P. vectigalibus recuperandis
amis? Et Litwanis ac Prussis ac (sic) Regni corpus aggregandis
Vindex dici meruit legum publicarum.
Regi ipsi et Regum filio nepoti pronep. abnep.
Qui nulla suscepta ex tribus uxoribus sobole
Eundem heu vitae suae et stirpis ac imperii Jagilonidar.
Qui bis centum propelandis in Polonia
Hor angelicis etiam in Litwania imperitarunt
Terminum habuit
Princeps consilio quam facto promptior
Utroque etiam supra fortunam major
Totus industrius patiens lentus benignus
Moritur Knivschinj Nonis Julii
Anno orbis redempti MDLXXII°
Regni sui anno XLIII.
Anna soror infans Polonarum stirpi
Et Respubl. principi optº
Orbe ac lugentes posº.

Convenerunt tandem Senatores Regni Knivschinum ad
corpus Sac. M. Reg. die 24. Augusti. de quorum omnium

consensu fuimus Sac. M. R. in Thoruniu die secunda
Septembr. Anni eiusdem cum pompa decenti deducta
batur ibique cum certa comitiua Auliorum ac ali-
orum Senatorum Curiae Sac. M. R. ad diem usque
to Septembr. Anni 1573 detentum. Postea per Reveren
et Magnificum Dnos Albertum Sobiensky de Skarb
rzeby Eppum Chelmensem et Eustachium Wolowic
Castellanum Trocensem Magni Ducatus Lituaniae
Vicecancellarium Brzesten, Dobrinen Capitaneum
cum magna caterua auliorum ac seruitorum
Sac. M. R de consensu ordinum Regni Warsouiam
deductum modo et ordine infrascripto.

Za następuiąc rachunki gdzie co za co wiadomie postąpi
ono wydano na koronacyą. Summa Rationum
premissorum distributorum in sumptum funeris
S. M. R. facit f. 12461. β 3. postrzeń podług
Alberta Sobieskiego Andrzeia Dąborskiego castel.
brzesken. capit. lanicien. Pawła Działińskiego Ca.
dobrzyńskiego Thomasz Dembowskiego y Jenicz ex
mandato Dominorum Nuntiorum Terrestrium.
Nicolaus Zawacki Notarius terrae Loch ex de-
putatione dominor Nuntiorum terrestrium

Potem na koronacyą przepisane wyżej Ceremonie.

III.

A to ustne mówienie poselstwo.

Tych Posłancow: Pierwszy Posłaniec mówił. &

Boga w Troycy sławiącego miłością, wielky hospodar Car y wielki kniaz
1584/94 Fedor Iwanowicz wszitkiey Rusi i sam dzierżący władzimierzky moskiewsky
nowogrocky Car Kazansky, Car astrachansky hospodar pskowsky i wielki
kniaz Smolienzky, Twierzky Uhorsky, Piermsky, Wiatcky, Bołharsky i innych
hospodar i welikij kniaz Nowohroda niżowskiey ziemie, czernichowsky, Re-
zansky rostowsky, Jarosławsky Białozierzky, Liflianskij, Udorskij Obdorsky
Condyńskij, Jwszitkiey siewierskiey ziemi, Jsiewskiey strony rozkazuiący Jmp.
Od świętego Carskiey Wielmożności wam Panom radom Corony Polskiey J Wo
K. Litt. Swieckim y duchownym, wszitkim społnie, rozkazał się pokłonić
y rozkazał was panow rad o zdrowie spytać. &

A to Drugi Posłaniec mowił:

Bożą miłością wielkij hospodar Car y wielkij kniaz Fedor Iwanowicz
wszitkiey rusi: Rozkazał wam panom radam mówić Bożym sudom Bratha
naszego hospodara waszego Stefana Korolia niestało y my słyszawszy z Brata
swego zajścia serdecznie tego żałujemy: że brat nasz Stefan Król Bożą wolią
ste[ł] świata zszed, a polonka porobie niezostawił Awy wtak wielkiel
hospodarstwach Bezpana ostali się, Co wszitko stawa się za grzechy Krześcian-
skie ze takowe niezgody wchrześciaństwie wszynaią się a Bisurmańska
ręka wte czasy podwyższaią. Ichocia się nam dotkych czasow o brata
naszego ze[j] śmierci wiadomości niedali Ale my wedle swego Carskie[ł] mito-
ściwnee obyczaiu o was staraiąc się na wasze niezgody nierkwapliwie się
jako się godzi czynić hospodarom chrześciańskim staranie czyniąc o chrze-
ściaństwie, Jwam miłościwie y łaskę swoię obiawiaiąc Posłalismy do was
posłancow swoich dworanina swego & Was Panow rad Jwszitką ziemie
pospolitą Corony Polskiey y W. X. Litt. w smutku waszym pocieszyć, y
napo miłościwie i łaskę wam obiawić co my iako hospodar chrześciański
na krwie rozlanie Krześciańskie niepragniem, obiemu państwu Jako
swoiemu hospodarstwu tak Koronie Polskiey W. X. Litt. dobra wszelakiego

chcemy zeby chrześciaństwo zawsze w cichości y w pokoiu było a Bieżur-
manska ręka nie wywyższała się A o ynych niektórych sprawach rozka-
zali iesmo postańcom swoim zwami pany radami ustnoć mówienie
sztoby potrebno wsiemu Krześciaństwu, yako naszemu hospodarstwu
tak naszemu hospodarstwa My by panowie rady od naszych postańcow rzeczy
naszey wysłuchali yo chrześciaństwie by iestie radzili y iaspe mitszierdzia
sobie chcąc wselakiego sobie przymnożenia pragnąc Stalibyscie donas od siebie
o wszistkich sprawach o dobrzem chrześciańskim postow swych wielkich od obocich
panstw rozkazawszy przeznich owszistkiem dostatecznie yako ktorym spra-
wom być przystoi: A stalibyscie donas wszistkich swoich postow niemie-
szkaiąc zeby dał Bog o tych wszitkich sprawach wrychle zastanowienie
uczynic E

V.

Urne Poselstwo od Boiar Dumnych
Do yeh miłosci Panow rad E:

Boga w troycy sławiącego miłością wielkiego hospodara Cara
y wielkiego Kniazia Fedora Iwanowicza Wszitkiey ruśi, włodymier
skiego, Moskiewskiego, Nowogrockiego, y innych mnohich ziem
hospodara Jego hospodarskiey carskiey pospolitey rady, Boiary
y diaki Bliznii rozkazali wam Braci swiey Panom radam
Korony polskiey J. We X. Sźlewskiego wszistkim spolnie pokłonić się
y zdrowia pytać E

Bożą miłością wielkiego hospodara Cara y wielkiego Kniazia Fedora iwano-
wicza wszitkiey ruśi Boiarze y wszystka rada hospodarska Rozkazali wam Braci
swey panom radom mówić; Bozym sądem Hospodara waszego Stefana Krolia
wiestało, A wy bez pana zostali iesk, y my to wyrzuc serdecznie lego zatuwali.
Lewy wtakich wielkich hospodarstwach Bez pana ostali się; A zmowiwszy się
wszitcy spolnie Boiarze i wszitcy dumniki y diaki Blizszyie Bili iemo czołom
hospodaru naszemu wielikomu hospodaru caru Fedoru Iwanowiczu wszitkiey
rusi, żeby hospodar nasz nawaszych niezhodach nawiedzić posłał swoim miło-
sierdziem. I hospodar nasz wielky hospodar Car y wielki kniaz Fedor Iwano-
wicz wszitkiey ruśi na prozbę nas Boiar swych ystarając się o chrześciaństwo
A wam miłosierdzie swe y łaskę obiawiając Posłał dowas posłancow swych
dworanina nas panow rad w rzmułkach waszych pocieszyć y swe miłosierdzie
y łaskę obiawić wam A hospodar nasz prawie krześciansky na kwiat rozlicie
Krześciańskiey niepragnąc obuygu państwu yako swemu hospodarstwu tak
y waszym ziemliam wszitkiego dobra przisporzenia chce Żeby krześciaństwo
zawsze wciehosci y wpokoiu było y stwierdzone zostanowieniem było; Pod odnym
hospodarem naszym wspołeczności w miłości y zjednoczeniu, My by panowie
rady hospodarza naszego przychylnosc ku wszitkiemu dobrzemu chrześciańskiey
mu y dowas iego hospodarskie miłosierdzie y łaskę sobie rozsądzity i radzili
othem stałecznie owszitkim dobrym chrześciańskim żeby dał Bog takie
wielkie sprawy stwierdzić Jbyli by te obadwa wielkie hospodarstwa utwierdzone
wdokończeniu pod hospodara naszego carską rękę. A stałecznie owszitkim dowas
braci swey pisali Boiarze w swoiem liście

Koniec tego Poselstwa moskiewskiego

1609
1618

Księga 154. VK. fol 227 verso.

Protestatio illustris et magnifici Stanislai Zołkiewski palatini Kijoviensis.

Sigismundus &c. Significamus &c. Stanąwszy do aktu Kanellaryej naszej Jaśnie Wielmożny Stanisław Zołkiewski wojewoda kijowski, hetman polny koronny, Rohatyński, Kamionacki, Katurski nasz starosta, opowiedział się, iż z powinności urzędu swego hetmańskiego, jako nas tak i stany na sejmie świeżo przeszłym zgromadzone, acz o innych niebezpieczeństwach, ale osobliwie o tych, które od rozdrażnionych przez kozaki pogan, od cesarza tureckiego i cara tatarskiego na koronę przypaść mogą, przestrzegał. Aby potym jeżeliby złemu Bożemu co takiego nagłego na rotę przypadło za niedopatrzeniem statecznego i gruntownego na to niebezpieczeństwo od stanów na sejmie zgromadzonych warunku, co takowego na nim nie zostało i stawić jego uczciwej nie chodziło. Więc tabrze się, opowiada, iż też na tymże sejmie świeżo przeszłym w konstytucyą de disciplina militari włożono to, aby żołnierz gdy na Ukrainie będzie, tak w obozie leże, jako i zimie w dobrach naszych leżał, żywność tam gdzie mu będzie naznaczono swymi końmi i wozmi obie woził. Jeżliby tedy mu niepodobieństwo wykonać się to nie mogło, aby potem on w urazie swym winowan nie był, gdyż samo niepodobieństwo ex natura et disciplina militari to exkludyje, bo żołnierz wedle dawnych artykułów hetmańskich, kiedy wóz w obozie w szyku postawi, musiał go stamtąd nie na ani moje, gdyż to nieinaczej ważyć, jedno jakoby w murze albo w parkanie dziurę uczynił. Zbytecznych zaś wozów i sług dla pożywienia po żywność chować nie wystarczy, i choćby wystarczył, tym więcej obciążyłoby się zbytecznymi sługami i końmi, musiałby też bardziej wyjeżdżaniem żywności ludzie obciążać.

Prosił tedy, żeby to opowiedzenie jego do akt Kancellaryi naszej było przyjęte; którem jednak opowiedzeniem sejmowej uchwale ni w czem nie kontradykuje i jéj wzruszać ani wstrzymać nie chce. My to opowiedzenie jego Karolinum do Ksiąg Kancellaryi naszej przyjęli, i na żądanie wzwyż ~~wyrażone~~ mianowane z tychże Ksiąg pod pieczęcią rozkazaliśmy wydać. In cujus rei fidem praesentibus subscripsi sigillum nostrum ~~est appositum~~ appressum. Actum Varsaviae die 2 Mensis Martii Anno Dni MDCIX. Regnorum nostrorum Poloniae XXII, Sueciae XV.

Relatio R^mi in Christo Patris Dni
Laurentii Gembicki &c ut supra.

Księga 159. V.P. fol. 145.

Munus Cancellariatus Regni cligco Stanislao Zolkiewski confertur.

Sigismundus &c. Significamus &c. Inter omnes honoris gradus qui multi in hoc regno viris virtute praeditis propositi sunt, nullum amplio-rem et graviorem videri Cancellarii officio, quod tamet= si loco in senatu primo non sit decoratum, tanti tamen est et splendoris et dignitatis, ut facile reliquos omnes honores longo post se intervallo relinquat, Eum enim qui hoc fungitur munere consilia nobis salutaria suggerere necesse est, procellas impendentes vigilantia providere et certo consilio discutere, Rempublicam, populi mores, leges patrias, veteraque instituta probe nosse, studia hominum complecti et tenere, quid in quacunque re facto opus sit acutissime et celerrime et videre et explicare, denique omnia quae pertinent ad salutem securitatemque Reipublicae summo studio atque indefesso labore tractare, quae omnia ut maiori cum dignitate perficiantur non solum requiritur generis nobilitas sed etiam omnes eodem quasi agmine facto concurrant summae virtutes oportet, communitae cum eximia fide, studio, industria, longo usu et spectata gravissimis in rebus prudentia. Magnae igitur semper id nobis curae fuit ut (2d) hoc tam grave et tam amplum munus eos duntaxat admoveremus, qui summa cum laude per longum temporis spatium nobis et Reipublicae lumen animi, ingenii consiliique sui ostendere. Inter quos cum Nigeum Stanislaum Zolkiewski palatinum Kijoviensem principem locum obtinere censeamus, hunc solum deligendum hoc tempore putavimus, cui ex omnibus magistratum hunc maturo iudicio demandaremus. Is enim cum a natura rerum gerendarum magna esset natus adiumenta, a prima statim aetate ad ea sese studia contulit, quibus tam in toga quam in armis clarissimus esse posset itaque et eruditionem sibi excellentem comparavit, et in rebus belliciis tantam subito laudem consecutus est, ut paucos sibi pares haberetur. Quo in studio cum a primo ordinis nostri in hoc regno gubernationis magno cum Reipublicae emolumento, magna cum nostra dignitate, praesertim tempore interregni sub clarissimo belliciis laudibus duce Joanne Zamoiscio, continuo versaretur eam sibi ex illa praeclara officina egressus gloriam peperit ut dignum eum arbitraremur, cui cumpiducto. ris officium conferremus. Quo honore cum magis ad bene de nobis et Republica merendum inflammatus esset, auximus eum primum Castellanatus Leopoliensis,

postea vero Palatinatus Kijaviensis dignitate, sed cum merita ipsius magis atque magis, in nos Rempublicamque clu-escerent eumque egregia sua opera et industria cum nostra liberalitate quodammodo certaret et imminentia a Christiani nominis hoste pericula monitu nostro, Deique auxilio tam dextere tamque prudenter averteret ut eius consiliis, diligentiaque de manibus barbarorum delapsa arma ipsa cecidisse viderentur, ea ipsum insuper dignitate ornandum censuimus, ut cum supremum Exercituum Regni nostri generalem Ducem esse voluerimus, verum cum virtus ipsius fortitudo, constantium, fides, amor in Rempublicam, studium in nos, moderatio animi, aequabilitasque utrique in fortuna et parta rebus praeclarissime gestis summa auctoritas nobis illustribus multisque experti meritis multum diuque plane explorata maiora et ampliora a nobis praemia cum iure suo quodammodo postularet, voluimus etiam pleniori manu liberalitatem, beneficentiamque nostram eidem contestari, munusque Cancellariatus Regni morte Magni olim Felicis Kriski vacans nec petenti, nec ambienti ex consilio senatus nostri conferre uti quidem (quod bene et feliciter nobis ac Reipublicae cessurum arbitramur) praesentibus literis nostris cum omnibus ad Magistratum eum antiquitus et quocunque modo pertinentibus privilegiis, praerogativis caque omnino potestate et conditione qua quisque ante eum in hoc Magistratu optima ? fuerit, ad extrema vitae eius tempora, vel ampliorisve alicuius dignitatis assecutionem, tradimus conferrimusque. Quod universis et singulis Dignitariis, officialibus, Magistratibusque publicis, Equestri Ordini, Civitatibus item et universis Regni provinciarumque illi adiunctarum incolis, praesentibus literis nostris denunciamus, mandantes ut memoratum Magnum Stanislaum Zothkiewski a Zolkiew Supremum Exercituum Regni nostri Generalem Ducem pro vero regni Cancellario habeant et agnoscant, eiusque auctoritati quibus in rebus debent pareant pro gratia nostra. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo ~~nostro~~ Regni communiri mandavimus. Datum in Comitiis Regni generalibus Varsaviae die 6. Mensis Martii Anno Millesimo Sexcentesimo decimo octavo, Regnorum nostrorum Poloniae trigesimo primo Sueciae vero vigesimo quinto anno. Sigismundus Rex.

Księga 192 S. F. fol. 292.

1652. Oblata literarum ab Hieronymo Radziejowski antehac Vice Cancellario Regni in perniciem totius Regni poloniae ad Chmielnitzki rebellium Cosacorum Ducem Stolchomio (sic) ex Suecia missarum, ac per Generosum Danielem Zytkiewic Instigatorem Regni ad acticandum porrectarum.

Joannes Casimirus &c. Significamus &c.

Quod coram nobis et actis regni cancellariae nostrae majoris personaliter comparens Gnosus Daniel Zytkiewicz, Instigator noster et Reipubl. obtulit et ad acticandum porrexit literas certas ab Hieronimo Radziejowski antea Vice-Cancellario Regni ad Bohdanum Chmielnitzki, rebellium Cosacorum Ducem Stolchomio ex Suecia ratione inscriptorum scriptas, manu ejusdem Radziejowski propria subscriptas, et sigillo ejus usitato munitas in Comitiis proxime exactis ad citra condemnationem ejusdem Radziejowski productas, et lectas, petens easdem literas a se offerente subscripti et actis nostris ingrossari. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur, estque talis: Mości Panie Hetmanie Wojska Zaporowskiego, mój miłościwy panie i przyjacielu! Jako za moje wierne, ryzelwie i pracowite usługi tak z młodości mojej wpłcej jako i Królowi Jmci z odwagą zdrowia i substancyej mojej wyświadczone, nagrodził mi Król Jmć, wiadomo to już, rozumiem, nietylko enemu wojsku Zaporowskiemu, ale wszystkiemu światu. Uroiłowny sobie różne przeciwko mnie przeciwniki, osobliwie zaś do rady moja wiodłem zawsze do pokoju z wojskiem Zaporozkiem, ofiarowałem to tłumaczyć jakobych miał z Wmcią i z wojskiem Zaporowskim moje tajemne mieć porozumienia, i że pospolite ruszenie iść pod Kijów nie chciało, mnie zaś jako braciej mojej odradzić to przypisując rożnych sposobów szukał, aby mnie był nietylko urzędu mego, który mam za przywilejem dożywotnim, nietylko Starostw które mam od innych Królów polskich za krwawe wystugi moje zbawił, ale i na zdrowie moje tak nastąpił, że Kazawszy niewinnie i w sobie nieuchronny w Sądzie swoim Warszawskim bez wszelakiej winy dekret na mnie ferować, musiałem niebezpieczeństwu dania odporu pokoje Królewskiej do cudzych Krajów się schronić, i światu wszystkiemu tak jawna, krzywdę moje pokazawszy i o sposobach pomsty i do swoich dóbr przyścia które mi wszystkie pobrał, pomyślił. Miałem tedy to wolą udać się do wojska Zaporoskiego, niewątpiąc że mając zawsze mój życzliwy ~~affect~~ przeciwko sobie affekt, wdzięczne bycie mię przyjdzie: ale wiedząc zajzartość Królewską, przeciwko Wmci osobliwie którego wszystkiemi sposobami mieć Król J. M. usiłuje, tedy wolałem się udać tam, gdzie i Wmć i wojsku Zaporoskiemu pozyteczniejszym być mogę. Udałem się tedy do Stolchomu do Królowej J. M. Szwedzkiej, i opowiedziawszy jej krzywdy tak wielkie moje, otrzymałem to wszystko czego żądałem, że mnie i

krzywdę moją pod swoją wzięła obronę. Dawory mi wspałabie w Stokolmie paiście wychowanie, a urzędowy tak wielka Krolowej J. Mci łaski, bym bezpieczniej i o ukrzywdzeniu tak WMci od Króla J. Mci, jako i wojska wszystkiego Zaporoskiego zmyślnie z Krolowską jsie J. M. mówił em, prosząc aby ważną opiekunką być chciała, com wszystko z Krolowej Jej Mci zrozumiał że jest bardzo życzliwa WMciom, i skłonna do zawarcia związku i korrespondencyej, byleście jej sami tego wdzięczni byli. Zatym i tego że WMciom tak potrzebnemu wszystkiej zgolki wojsku pner literaj Rylla wszystkie prawie zwyczaiowa prezenty otrzymywała sława swoja czasy, król Jmć prawa, wolności nadane, a nawet słowa i postanowienia raz uczynionego nie dotrzymuje. Otrzymawszy tedy taka od Krolowej J. Mci deklaracyą, zaraz wyprawiłem Urodzonego Jasińskiego sługę niego Królewską ufam do WMci, kazawszy mu szukać takich sposobów jakoby się mógł do WMci przeprawić. Który prosił aby był dobrze traktowany i prędko odprawiony. Punkta te są: pierwsza: żebyście WM. zaraz z tym posłańcem albo jednym albo dwie osoby godne, i które by umiały po Grecku mówić tu wyprawili, gdyż Królowa Jmć i pisze i bardzo dobrze mówi po grecku. Druga: ktokolwiek od WMciów przyjedzie aby miał plenipotencyą i moc od WMci, jako i od wszystkiego wojska Zaporozkiego żeby mógł to wszystko skończyć i gruntownie kontraktować i zawrzeć z Królową Jmcią cokolwiek nam zlecicie. A nawet zyczy tego Królowa JM. aby tu jaka osoba duchowna, religiej WMciów przy Królowej JM. mieszkała do szczęśliwego we wszystkiem z wojskiem Zaporozkiem, a ktokolwiek od WMciów tu mieszkać będzie, i posłanowanie i przystojne wychowanie obiecuje Królowa J. M. Trecia: obiecuje zaś Królowa Jmć. to WMciom osobliwie WMci Mciwy Panie Hetmanie że z niej jako wszystko wojsko Zaporoskie tak i WMć kontenci będziecie, bo to pani wojenna, słowo zaraz Emanuel Fraypma, czego świadkiem ugoda z Cesarzem Chrześcijańskim, jako we wszystkiem ono zachowuje, i ta teraźniejsza krzywda moja w wielka mi się obrócita pociechę, żem znalazł taką Królowa która cudownością jest całego świata i z której wszystko Królestwo i najmniejszy poddany czego mi się dostawa służyć kontenci zostają; co do hojności zaś, tak hojnego na świecie i tak godnego Króla niemasz, któryby jej porównać mógł, co i sami da Bóg przyznacie. A lubo dalsze są indagi, jednak ma słuszne Królowa Jmć przyczyny że od Króla Jmci Polskiego za zgwałcone, zaczym nie ona ale Król byłby rozbargnienia przyczyna. Wojska gotowe sąc ogniste, sąsiedztwo też bliskie, które wojska za przyjściem waszych portów i za zawarciem tej ligi nierozerwanej przykoby się ruszyć mogły. Tego tylko potrzeba żebyś WMć to tam był barzo sekretny i żeby to wielka tajemnica była aż do szczęśliwego przydzie. Ja też tu nieustaię bede, i tej wojny Krolowej Jmci pomogę, którąby sama w osobie swojej posła Jej. Mci. Król Jmć zgody z Krolowa Jejmcią, i znowu za Septembe

maja 7 he

mają się Kommissarze Króla polskiego w Lubece zjachać
z Kommissarzami Szwedzkiemi, ale widząc Królowa Jmć
niestatecznoś Królewską, waszej Królowa Jmć rzeby do szczętka
ta Kommissya przyść mogła. Oto się tylko starają, abyśmie jak
najprędzej i jak najbezpieczniej tak mego posłańca jako i swoich
postoso ktòrzy tu będą, barzo z Krolowej Jm. contenti wyprawili,
rzeby ich gdzie nie poimano, w czem naywiększej ostrożności
potrzeba. Tymczasem tak rzeczy i wojsko swoje dyspomuje,
jakobyśmie się wdawali się w żadne z wojskiem Koronnym
nieprzyjacielskiem, z Tatarami jak najlepiej się wiąść przez
państwa Hospodara Wołoskiego ostrożnie potrzeba bo
nie macie komu ufać i do Radzonego wyprawcie żebyście
się i z nim zdawali, i żeby was i on nie odstępował. Że
zaś wojska Szwedzkie ktòrzyby potym przez Jnflanty, prostoby
poszły ku Białej Rusi, ku Mohilowi i snadnieby się znowu
z wojskiem Zaporozkim mogły. Że zaś ktòrzyby potym do Prus, po-
winęły prosto ku Królowi, i tak Wmciów Ukraina całeby
wojsku Zaporozkiemu w przódkiem czasie oswobodzona była.
pewnem że tę moją ku robie i ku wojsku wspomnieniu
Zgorliwość wdzięcznie przyjmiecz Wmć. Oto czego dalej się
z Wmcią znowu będę prosić tylko, aby gdy dobrze wszystko
wyrozumiesz, aby ku mojej list przez rzeczonego posłańca mego był
oddany, a to dlatego żeby się nie dostał w ręce Królewskie, jako
owo wszystko które pod Berestecznem wisło i moje tam
między mnie znaleziono lubo nie tajemnego w nich nic było.
Zalecając się nadal Cnotę chęci i przyjaźni nieodmiennej
Wmci. Dan w Strokowie dnia 30 Maji 1652. Wmci
memu mocnego pana zyczliwy przyjaciel: Fuga Hier.
Radziejowski Podkanclerzy Koronny mp. Memu Mościwemu
Panu i przyjacielowi J. Mci Panu Bohdanowi Chmielnickiemu, Hetmanowi Wojska Zaporozkiego, Staroście Orechowskiemu, do oddania dany. Cui quidem supplicationi
nos uti justae benigne annuentes, praesentem literam
in acta praes. suscipi et inseri jussimus. In cujus
rei fidem &. Actum et datum Varsaviae in Comitiis
Regni Generalibus, Sabbatho ante festum S. Hyacinthi
Confessoris proxim. Anno Dni MDCLII. —

Relatio Rmi Cancellarii Regni.

Jagd-Matrosenrock

1791; neu

1573

Reuerendissime in Christo pater, amice noster charissime, Litere
V. Mrti de data 21 Augusti z Sublaca doszedł nas
dopiero onegda dnia 12 Octobris. Cso nasz W. M.
pisheth ottoto significatorales Jch M. Ilyra Arcy-
biskupa groznu kegu z tei mierze winowasz iedno
czasy, bo na pilnosczi i naszhei, i tich, ktorzi
te sprawy z poruczenim maia nie schodzi. Takie
smy toi tu my rozumieli, iako i W. M. rozumieth,
iż te rzeczy, ktoreśmy na oczas portali, nie mogły
zawadzicz, icżliby nie pomogły, a musieliśmy na tim
przestawacz i musziemy, cso bysz na ten czas może.
A tak naradziwszy się sam W. M. z ludźmi z pra-
wie biegłymi, uczynicie W. M. cso rozumiecie nai-
lepszego, ani dalibóg nadeidą lepsze czasy. Ale
ieżliż to prawem non facit haereditatis nostrae
z panow Neapolskich, iż czynimy i podaiemy ia-
ko prawa haeres i rzecza tama to potwarzamy
iż haeres iesteśmy, tedyż pewnie, chociaż quis
ex mortuis resurrexerit non credent. Z tim W. M.

dobrze zdrowego bijec zrdamy. Datum Varsoviae
die XIIII mensis Octobris. Anno Domini MDLXXIII.

wstawienie (w m. czytliwa panna
Anna królewna polska)

Radissemo in Christo patri Domino Stanislao
Hosio S. R. E. Cardinali et Episcopo Varmi-
ensi, amico nostro charissimo.

Z oryginału zachowanego w gabinecie.

1573

52

Henricus Dei gratia electus Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae Russiae, Prussiae, Masoviae, Samagitiae etc. nec non Dux Andium, Borboniorum et Alvernorum etc.

R^me in Christo pater, domine vyncere nobis dilecte. Mittimus ad sanctissimum dominum nostrum litteras, ac earum exemplum ad paternitatem vestram, quas ipsius Scti a P. vestra reddi atque ea, quae ad nostram pietatem erga sedem Apostolicam pertineant, pluribus verbis, ipsius Scti exponi volumus. Cupimus itaque ut P. vestra curet, ut ipsius Scti as nobis ius sacerdotiorum in regno nostro conferendorum, quae mensibus sedi Aplicae assignatis vacabunt, impertiat. Quod ipsius Scti em facturam causa nostri cum antecessores ejus Scti antecessorum nostrorum causa hoc idem fecerint, facile nobis persuademus. Bene valere P. vestram cupimus. Datum Parisiis XXII mensis Septembris, Anno dni MDLXXIII. Henricus electus Rex ff.

Z oryginału słownego w gabinecie między podpisami Królów Pol. skich. R^me in Christo Patri domino Stanislao Hosio di-

vira miseratione S. R. S. tit. S. Clementis
Praesbitero Cardinali et Episcopo Varmiensi
synceræ nobis dilecto. —

Z rpsw 7870

1651

Jan Kazimierz z Boży łaski Król Polski, Wielki Xiążę
Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie Żmudzkie,
Inflantskie, Smoleńskie, Czernichowskie i Szwedzki,
Gotzki, Wandalski dziedziczny Król.

Urodzony Wier. nam miły. Z listów Wier. Tw. do wi-
ciuych osób postanych wyrozumieliśmy potrzebne prze-
stroje, które W. Tw. w sprawach Wielkich dacie, o
czym abyśmy ci ustnie z W. twoią rozmówili, wola
nasza iest, abyś Wier. Tw. przyiechał do nas do War-
szawy niemieszkaiąc, gdzie iedlibyś na nie zastał, przy-
iedziem gdzie natenczas będziemy, niedaleko Warszawy.
Życzymy zatym Wier. Tw. dobrego od Pana Boga
zdrowia. we Lwowie dnia wtorego Mca Augusta
MDCLI Królestw naszych Polskiego trzeciego i Szwed-
kiego czwartego Roku. Jan Kazimierz Król.

Urodzonemu Alexandrowi Morstynowi Bachmistrowi
naszemu wielkiemu, wiernie nam miłemu.

Z oryginału w gabloty zachowanego.

1697

54

Maria Kazimira z Bożey Łaski Królowa Polska Wkna Litewska, Ruska, Pruska, Mazow. Żmudzka, Kijowska, Wołyńska, Podolska Podlaska, Inflan. Smoleńska Siewierska y Czernichowska.

Wielmożny zyczymie nam mity. Lubo nie wątpiemy o prawdziwey Uprzeym. Waszey ku Nam y Naiaśnieyszemu Domowi naszemu życzliwości, że iako przy nim stawaś, tak wszelkim przeciwnym skutecznie opisnować się interesom nie omieszkasz: gdy iednak mamy przestrogę, iako Francuska Jakcia z promotiey Xcia Conteg górę brać poczyna, to samo Uprzeym. Waszey donosząc, usilnie żądamy, abyś Upr. Wa honor Nasz y Naiaśnieyszego Domu naszego powagę swoią na przyszłym Seymiku tak zaszczycił zechciał, żeby znakomite z tey Ojczyzny Naiaśnieyszego ś.p. Króla Pana Małżonka naszego zasługi nie przeważyły. W czym gdy się pewnie nadziemy do przychylnego Uprzeym. Waszey affektu, z którym nie małą pokładamy nadzieję, oraz tę czynimy insinuatią, abyś y Wan oroba

swoią iak nayskuteczniey chciał dopomoc do
pasenia concurrentiey Naiaśnieyszego Królewi-
cza Syna Naszego starszego y Przyiaciół swoich
do tey sie disponował zyczliwości. A ieśli tey utrzy-
mać nie można, przynaymniey Xcia Jmci
Elektora Bawarskiego doskonałey zalecamy
promotiey. Na którą, iako zupełnie upew-
zamy się, tak uczynności tą rzetelną naszą
Vprzeym. Waszey recompensować odzyskuie-
my obiecuiemy; a teraz mu dobrego od
Pana Boga życzemy zdrowia. Dan w War
szawie dnia Mca Stycznia (vic! bez daty)
Roku Pańskiego MDCXCVII. – Maria
Kazimira Krolowa. – Jmc Panie
woiewodzina mile pozdrawiam,

Oryginał autorowy w gabinecie.

Z rpsu 7872

1727

55

Jaśnie Wielmożny Mości Panie Kasztelanie Oświęcimski,

Mój wielce Mości Panie!

Gdy przedwieczne Boskie wyroki zabrały nie
do roku w wieczność nieskończoną zmarłą
Ojczyzny ozdobę najmilszą życia mego Konsolatą
i.j. Najaśniejszego Królewicza Jmci Konstanty-
na, najukochańszego Małżonka y Dobrodzieja
mego. wiję po nieodgrodzonej wiekami mojey
i publicznej stracie, rzewliwym zalem ozięg
dotąd zimne popioły, że iuż i ten drogi depo-
zyt pobożności moia i zaślubiona miłość w ogrzanym
grobie J. mi chcą drzieli wnuka od Dziada: y kościele
farnym Zakliczyńskim dnia dwudziestego siódmego Listopada
roku teraźniejszego położyć nakazą. Pozwto na ten smutny
ceremoniał wzywam bolejącym sercem Łaskawey W.M.W.
M. Pana pomocy y wiele upraszam, abyś powagą swoią
ostatniey usługe zaszczyt, a godney duszy pożądany
do Nieba z przychylności chrześciańskiey raczył za-
stać ratunek, konserwuiąc oraz nieśmiertelną pa-

miś zmarłey, na którą sobie (: i przez własne nie-
porównane przymioty i przez wielkie wielkiego
Oyca Swego waleczney niżdy Monarchy Nayaśniey-
szego Króla Jmci Jana Trzeciego dzieła) w tey
Oyczyznie zasłużył, w pamiętnym Swoim sercu,
za co ia i owszyscy, którzy Nas kochamy
iednoczy obowiązana mieć będziemy obligacyą,
iakowa w należytey obserwancyey

W Mci Panu

Dan w Zamku Łukiewskim
d 8a Octobris 1727 Anno

to własne ręczne
(
służebne uniżenie
ziyciołowa sługa
Maria Józefa Królewiczowa Polska

Z oryginału znaiduiącego w gabinecie.

2 rpsu 7872

1655 56

List Stanisława Lanckorońskiego, wojewody ruskiego, hetmana polnego koronnego do Piotra Gembickiego, biskupa krakowskiego. (2 oryginały).

Jaśnie Oświecony Xiąże, Mciwy Xiąże Biskupie Krakowski
mój wielce mciwy Panie y Oyrzie.

Barzom y tey rad ocurrentiey, że mi się dostaie przez Jmci Pana Rotthmistrza W Xcey Mci Usarskiey chorągwie praesentował listownie z moią powolną usługą W.X.Mci, pewien będąc, że tym sobie taską W.X.Mci incrementował będę, gdy jako pierwszym z Uścia Berezady, tak y teraźnieyszym co się tu dzieie refferuię listem. Jakom się z Sołtanem Gałgą przywitawszy po stanowiskach rozprawił, oznaymiłem ia o tym obszernie W.X.Mci. Teraz w zdolatym zdrowiu moim przyiechałem do Lwowa, abym ten czas declivij pory wiosenney wsparciu medicinq vit meiuk transmitterem, którebym ratowane sprzobniey pracom przyszłym wiosennym nie-wyliczonym następuiącym accommodował. Wyraziłem ia W.X.Mci anterioribus literis defectu woyskowe, zrucinowanie piechoty, iako tey przygotowania wielkiego, tak dragoniey, armaty, y municiey znacznej potrzeba amicy, którey gdyby pro 3tia Maij, praefixo od samychże Tatarów odprawieniu termino, nie miało być przysposobienie, my przy Tatarach będąc, iż summa mu-sielibyśmy zostawać angustia; a bodayby przez stabość y niegotowość naszą ta coniunctia tatarska, choiby iuż parta victoria przez hardość swoię nie była nam, iako y iuż iest, bardziey ciężka y Krymu w wielkie nie wprowadziła periculum. Luboć y proiekty tak gęste dawnieysze y swieże się nas terrent, Boża iednak taska, osobliwa Jmci providentia, y doskonałe Wciów M.M.Panów consilia, przy mocnym oporządzeniu woyska, może temu, aby nam nie byli graves obviare. Jn eo temporis compendio iakoby tey piechoty y dragonicy przysposobić sposobu nie widzę, tylko zelosa WWmPanów M.Bpów, którzy gotowe maiąc assistentie swoie, ku Oyczyznie requirituri pre-tas, żebyście pozwolili ich protunc na ioż Krymu a sobie y powoli w tym wygodzić możecie. Rozumiem ia o zarliwey WWmPana do sae-cussu Oyczyzny miłości, że w tym exemplo suo wszystkim Jchmciom praelucere będziesz raczył, y do tego manuduces, aby piechoty swo-ie accommodent teraz praegnante Reipcae necessitate et usu. Pospolite ruszenie, y te ad praesens iest barzo potrzebne; bo luboby raiizgi iakie Krymu uchwalita, tantum abest, aby do effectu prędko przyszły, żeby też na nowe raiizgi y woysko le-dwie nie wszystko, którego iest trochą wtawiura za niedoścm

zupełney zapłaty rozbierać nie miało, czego żadna ostrość zabronić nie może. To też ornamus mi W.X.Mci przychodzi, że Commissya wedle namowy naszey z Jmpanem Podskarbim ad martium limitowana do skutku nie przychodzi. Deputaci od woyska wszyscy się zieżdżają a skarbowego sam we Lwowie żadnego nie masz. Pisałem o tym do Jmpana Podskarbiego: iżali z niemi stawać, y trzymać te zamieszane terminy zechce, nie wiem: to pewna, że w confusiey woysko zostawać musi, gdy w zupełney satisfactiey za krwawe ich zasługi skarb nedit morav. Towarzystwo chorągwie Cesarskiey W.X.Mci z Jmpanem Rothmistrzem swoim w każdey occasiey dobrych kawalerów mnia exequebantur: zalecam ich respectui W.X.Mci: oprócz tenże Jmpan Rothmistrz ustnie coletus o moiey ćwiczey ku W.X.Mci observantiey, którą y daley w compatius o moiey ćwiczey ku W.X.Mci observantiey, którą y daley w

Espensa na Chorągwie dwie.

Za adamaszku białego y karmazynowego na chorągiew Tokiu 14.	fl.	61 — 10
Za kitayki karmazynowey y białey na drugą chorągiew tokiu 7½	fl.	31 — 22.
Od chawstowania chorągwie iedney a drugiey zrobienia z iedwabiem	—	160 — 7.
Za skofia do chorągwi złotą srebrną — " — " — " — " — " —		30 — "
Malarowi od malowania drzewca iednego — " — " — " — " — " — " —		3 — "
Summa na chorągwie	fl.	286 — 9.

Espensa na Kopiie

Za 50 kopij towarzyskich po fl. 8 — — — — —	fl.	400.
Za 70 kopij czeladnych po fl. 5. — — — — —		350.
Strawić P. Stawek po nie iezdzie — " — " — " —		30.
Za kitayki karmazynowey y białey Tokii 203 karmazynowa po fl. 4 — 22½, biała po fl. 3 — 22½ fait —		1300.
Od robienia proporców 102 — — — — — — — —		61 — 6.
Summa na Kopiie	fl.	2141 — 6.

Espensa na Felense.

Za sukna na felenców 70 dla czeladzi, tokii 193 —	fl.	910.
Za adamasu tukiewskiego żółtogorącego na liz[tury] do felensow za tokii 190½ po fl 3 — 22½		708 — 11 ₰ 9.
Drugi po fl. 3 — 20 — " — " — " — " —		83 — 10 " 9.
Za adamasu białego do tychże felenców tokii 23. — —		59 — 20 " —
za bagazyey na liszty szturczek 15 do felenców — —		87 — " —
Krawcowi od szycia felenców z iedwabiem po fl 1 — 6 —		
Summa na felense	fl.	1848 — 12 ₰

Murzyce barwa.

Za sukna turkusowego na murzyki tokii 42	fl.	147.
za sznurki y insze potrzeby — " — " — " —		36.
Summa	fl.	183.

Espensa z szpiżarnie kegumin pod bytność JMci Pana Rotmistrza w Bożycinie a die 9 Octobris, ad diem 8 Novembr. in Anno Dni 1654.

Mąki żytney na chleb korcy	N: 12.	fait	fl. 24.	Cebule drobney kor. 2	flor. 4.
Mąki pszennay korcy	2	— —	5.	Cebule więcior — 30	— — 8.
Krup ięczmiennych kor.	1.	— —	3.	Baranów zabitych 12	— — 20.
Krup laterowanych kor.	1.	— —	3.	Wołów zabitych 2	— 30.
Jagieł kor — " — " —	¾	— —	2.	Cieląt — — — 5.	— — 8.
Grochu kor. — — —	1	— —	5.	Jałowic rabitych — 2	— — 20.
Masła fasek — — —	2	— —	12.	Cielic rabitych — 2	— — 10.
Sera — — — — —	42	— —	5.	Soli beczka — 1	— — 12.
Kus prostych kopa —	1[illegible]49	— —	23.	Piwa z męckowa achteli 11	— — 55.
Kapłonów — — —	15	— —	5.	Piwa z Barzowa achteli 7	— — 35.
Gęsi — " — " — "	30	— —	12.	Piwa z Łączney achteli 4	— — — 20.
Kaurek — — — —	20	— —	3.	Soku wiśniowego kwart 6	— — — — 1.
Mięsa potei — —	1	— —	4.	Miodu prawego do gotow kwart 6.	— — 1.
Sadeł — — — —	2	— —	2.	Oleiu lnianego kwart 12	— — — — 4.
Koze jaicz — — —	3	— —	2.	swiec woiowych stołowych kopa 1 — 33.	— — 3.
Jabłek do gotow kor.	2	— — —	5.	swiec wschodnich kop — 6 — 45	— — — 7
Octu achtel — —	1	— —	4.	pieprzu funtów ~~dwa~~ 2	— — — 1 — 15.
Sliw suchych kor. —	1	— — —	2.	szafranu Tutów — 3	— — — 2 — 15.
Wisni suchych miarek	2	— —	1.	Imbieru funt. — 1	— — 15.
				Rozynków wielkich i małych funtów 4 —	1 — 20.
				Oliwy funtów 4	— — 2.

cukru karanów funtów 4 — fl. 2.
gróżdzików funtów — ¼ — 1.
cynamonu funtów ½ — 1.
kwiatu muszkatołowego łotów 2 — — 25
wina bereh 2 po fl. 113 ~~226~~ 226
2 osobna wina nabranego 2 mia-
ste gar. 76. po fl. 2-18 — ~~147~~ 197
kwart gorzałki 17 — — — — ~~5~~ 5-20.
owsa na konie wydano korcy 163 — 217-10.
strana na konie Jmci P. Rothmi-
strza korcy I — — — 40.
słomę orimiłą ~~y~~ iarą cokolwiek było omło-
cono z teraźnieyszey crescentiey wszystkę
pod konie wybrano.

Summa co natrawiono na mieyscu fl. 2078-28.

Expensa pieniędzy na Jmci P. Rotmistrza.

Dano Jmci Panu Rotmistrzowi fl. 10,000.
Item temuż portano do Radłowa — 2000.
Xdzu Kapellanowi pod Chorągwią — 230.
Trębaczom trzema — — — — — 250

Summa fl. 12,480.

Wydatek żelaza także różnego naczynia żelaznego.

Skarbny wóz ze wszystkim Nr 1. na ten wóz wyszło
żelaza worów Nr 2. facit za niego fl 30.
portów końskich par 70 facit — 13.
utnali koń 3½ — — — — — — 2.
rozrtków Nr 2. — „ — „ — „ — „ — 1-15.
Rydlów — 4 — — — — — 2.
Siekier — 5 — — — — — 5.
Motyk — 5 — — — — — 2.
Pokrywek 4 — — — — — — 1.
Sierpów 7 — — — — — — — 2.
Łańcuszków do urdzienia 8 — — — — — 6.
Łyżka do lania kul — 1 — — — — — 24.
Rożnów wielkich z dułów 3 — — — — 2.
Żelaza na wozy rynami worów 10-15. — fl. 53.
Talerzy drewnianych turinów 4 — — — 1.
worów zrobiono skarbnych i drabinia-
stych Nr 5. — — — — — — — 30.
Skórę wołową Nr 1. — — — — — — 4.

Summa 155-9.

Legumina w wozy Jmci Panu Rotmistrowi do obozu
wydane in Anno 1654.

Mięsa potrzi Nr 15 po fl. 4 — fl. 60.
Sadeł — — — 2 — 1 — — 2.
masła fasek — 12 — 6 — — — 72.
Sera kłp — — 12 — 6 — — — — 72.
Gęsi wędzonych kopa 1-2 po fl. 12 — — 24-24.
Kapłonów wędzonych 15. po fl. 10 — — — 5.
Kur prostych wędzonych 30 po fl 6 — — — 6
Ryb suchych kopa — 1-50 — — — — — 30.
Krup tatarczanych kor 6½ po fl. 3. — — — 19-15.
Gorzałki garcy — 38½ po fl. 1-10 — — 51-10.
worów bitych wędzonych 2 po fl. 25 — — — — 50.
Baranów wędzonych 6 po fl 1-20 — — — — 10.
Krup ćwierciennych kor. 3½ po fl. 3 — — — — 10-15.
Pęczku korcy 3 po fl. 3 — — — — — — 9.
Jagieł korcy 5½ po fl. 4. — — — — — — 22.
Krup obwarzanych tatarczanych kor. 3. po fl. 3 — fl. 9.
Krupek pszennych po dwóch korcach po fl. 3 — 6.
Mąki żytney przedniey kor. 10 po fl. 2. — — — 20.
Mąki pszenney przedniey kor. 4. po fl. 12-15 — — 10.
Mąki żytnéy pytlowaney kor. 10 po fl. 2 — — 20.
mąki pszenney na suchary kor. 3. po fl. 2 gr. 15 — 7-15.
Mąki tatarczanej korcy 2 po fl. 2 — — — — 4.
Grochu korcy 5 po fl. 5. — — — — — — 25
wołów do skarbnego wozu Nr 6 a na mięso
Nr 3. facit wołów Nr 9 po fl. 25. — 225
Soli beczka — — — — — — — — — 12.
Gruszek z iabłkami suchych korzec — — — 2.
Mięsa wołowego ćwierć — — — — — 6.
Cielęciny ćwierci dwie — — — — — 1.
Oleiu lnianego kwart 30 po gr. 10. — 10
Oleiu konopnego kwart 30. po gr. 5. — — 5.
Stryczków do wozu par 16. po gr. 2½ — 1-10

Summa fl. 807-29.

Legumina Xu Kapellanowi wydane.

Masła fasska jedna — — fl. 6.
Serów kopa — — — — 6.
Mięsa potrzi dwa po fl. 5 — 10.
Krup tatarczanych korzec — — 3.
Jagieł ćwierci dwie — — 2.
Gorzałki garcy trzy po fl. 1. gr 10. — 4

Summa fl. 31.

Legumina Cyrulikowi wydane.

Mięsa potrzi jeden — — — 5.
Masła fasska — — — — 6.
Serów kopa — — — — — 6.
Krup tatarczanych ćwierci — 22½
Jagieł ćwierci — — — — 1 —

Summa fl. 18-22½

Ryby wydane na Kuchnią pod bytność
Jmci Pana Rotmistrza.

Karpi kopa Nr 1-58 — fl. 40.
Szczupaków mierzych 3 — — — 5
Szczupaków półmiszkowych
kopa Nr 1-5. fl. 60.
Ławiianek 55 — — — — 10.
Leszcz kopa Nr 1-4 — — 40.
Okuni kopa Nr 1-14 — — 7.
Pstrągów — Nr 28 — — — — 3.
Drobiu cebrów 6 pisę — — 20.

Summa fl. 185.

Summa Summarum fl. 54,973-5½.

1603

58

S Ksiąg Autogr. Bibl. publ. t. 69. N. 233.

Jaśnie Oświecone Xiąże mój miłościwy Panie,

Służby me najniższe jako najpilniej oddawam w łaskę
W. M. M. M. Pana.

Chociaż spodziewałem się prędzej ustnie niż listownie służby
sme oddać w łaskę W.X.M. wpadkie iż mi pan Anioł Oddue
afferował occasją i pewne przestanie listów mi zeszło mi się
jej zaniechać, o czem żal mi ziem przedtem nie wiedział tak di-
stincte jeno in confuso, bobym tak częściej rzeczy, nie tak Krymskie
o których od wielu inszych dostateczną wiadomość W.X.M.
mieć raczył, jako greckie i inszych krajów wschodnich do wiado-
mości W.M.M. Pana przynosił. Status rerum w Grecyi, zkąd co
miesiąc wiadomości mieramy, jest postarem. Tych dni przeszłych
Magnates tak rzeczeni w Peloponezie Spartani starzy, którzy z Turek
aż do tych czasów pościć nie mógł, bo zasiedli miejsca niedobyte
nad morzem, skoby willni tak Turkom jako i nieboszczkom Chrze-
ścijanom pacyfikowali; czynią professja perpetuae militiae et libertatis
, Turkom żadnych podatków nie czyni, są waleczni, mają swoj rzą-
pospolitą i dobrze florentną, kraje przyległe wspyrtnie się w wiarę,
bo Turczyn w nich i godziny bezpieczny być nie może, mogliby po-
siedć wielką część Peloponezu, jeno zatrzymać nie mogą, excursje tyl-
ko czynią. Przyjechał też sam do Krymu Metropolit Larysey jeden
ze 12 co Patriarchę obierają, osoba stateczna, antiquae probitatis
uczynił jich professionem fidei i oddał obedientiam Sedi Apostoli-
cae jno tylko nomine. Mamy wielką nadzieję o nim. Winę mu
dali Turcy że miał porozumienie z Misatem i porytał mu
piemiędzy, co się przydało i inszym głowniejszym Metropolitom
jako Cantacuzeno który teraz jest w Celana. Umknął tedy on jako
i insi facti complices, wprawdzie ten z Larysy powiada że naj-
mniej tego uczestnikiem nie był; i Turcy nań nie mają sufficientia
ani probabilia indicia, jeno suspicie niektóre, wprawdzie on nie
dowiedział; teraz go revocują ad propriam sedem, jeno on mało ja-
kieś inspe intentum ma, conjectury mamy że on de modo unio-
nis Ecclesiae orientalis z kościołem Krymskim tractuje i o sposobie ja-
koby Turka wypędzić, jeśli nie ze wszystkiej Grecyi, tedy z Pelopo-
nezu, dochodzemy tego stąd, że temże wespół z Jeremiaszem przed
siedmnastą laty wysłany wynód w krajach naszych i w Moskwie sta-
rali się o Unją i głowniejsi jej mieli z sobą porozumienie i po-
stani byli niektórzy o to do Krymu i jej w Korcyrze byli, trzeci za
drogi morzem od Tarentu, ale jakiś nieznota rady się odkrył w Con-
stantinopolu i dla tego Jeremiasz był z swojej stolicy wypuszczony i
inszi podobno przy nim; i tak się rzecz wtenczas rozgwiazła, teraz oc-
casione huius exilii podobno o temże tractuje z drugą stroną. Ojciec
najświętszy wszystko mu pozwolił o co prosił, co inszym biskupom
greckim uciekającym się do Krymu, nie czynił, nad to do króla Mszczą-
skiego stąd jedzie i stara się, żeby miał z Collegium naszego jakiego The-
ologa za tłumacza, któremuby się mógł zwierzyć sekretów swoich; już
jednemu z towarzystwa naszego offerowano to a Superioribus. Cz i
inspe conjectury, koniecznie est aliquid in re, by nie był Turczyn na
przykład, nie trudnoby o jedność Kościoła Sc., naprzód to tylko Ruś

uporna któm od bitzdu odstąpić nie chce wymawiając się Grekami, acz i to prawda w wyspach greckich które są pod Weneta mi jako Kreta, Korcyra, Zacynt i insze tym podobne więc Grecy conversują cum Latinis jest immortale odium contra Latinos. Ci zaś którzy są pod Turkiem jako są simpliciores tak też magis tractabiles i Tatarzi im wszystko persuadowali. Pan Wojewoda Kijowski jakiś Academie na Wołyniu fundować chce, rozesłał po Grecji o professory, ale tam teraz z świecą nie najdzie, jako od Boga odstąpili imperium, libertas, literae które na wszystek świat rozsyłali zniknęły. Z wyspy Naxu któm jest una ex Cycladibus pisał Ojciec do syna swego któ rego miał tu w Collegium: jeśliby chciał jechać do Knez Wasila tak oni zowią pana Wojewodę Kijowskiego, żeby jechał. i jam mu nie odradzał, wszakże jechał on wprzód do domu. Chcieli Grecy dwu uczonych, których mieli pro primis Doctoribus Ecclesiae t.j. Meletium Patriarchę Alexandryjskiego i Margunium biskupa wyspy Cyrigu, ci teraz nie dawno, wkrótce jeden po drugim po marli in erroribus suis, teraz nikogo nie mają, wszystka nauka grecka teraz zostata w naszym Collegium, któremu bóg dawni drogim nieprzyjacielem Archibiskup Philadelphiae, który na residentią w Wenecji i inszych podpora na nich nawet samego Patriarchę, lecz consilia impiorum, da S. Bóg dissipabuntur. Tom miał na ten czas pisać do W.X.M. mego Mość. Pana, któremu bóg po wtóre z służbami memi oddawam jako najpilniej. Data z Krymu Febr. 15 Anno 1603. W.X.M. mego Mość. Pana

najniższy sługa ebnik

Jan Wielamin Rutski.

Jaśnie Oświeconemu Xięciu memu miłościwemu Panu Jego Mci Panu Mikołajowi Krzysztofu. Radziwiłłowi Xięciu na Olyce i Nieświeżu, Hrabi na Szydłowcu i Mirze Wojewodzie Trockiemu &c &c należy.

№ 1. 1601 59

Kopija z autografu.

Na adresie: Jasnie Wielmożnemu Panu Panu Janowi Carolowi Chodkiewiczowi, Hrabi na Szkłowie na Myszy y na Bychowie, Staroście Żmoydzkiemu &c należący –

Jasnie Wielmożny Mciwy Pa:
nie Starosta Żmoydzki &c.

Dnia dzisieyszego doszło mie pisanie od Wmci, przez które oznaimuiąc mi Wm zaczyisz, że Wm z ludźmi swemi na Kowno na Kieidany ku Ridzie prosto iść chcesz: dowiaduiąc sie u mnie, gdzie byś się Wm: sciągnąć ze mną miał. Jedy by według owego dobrowoln= postanowienia naszego na przeszłym seymie, bądź ci sami bądź posły Ich Mći stawili sie tu byli w Oniksztach na dzień w uniuersalech opisany, nie trawił byś tu był tak długo, nie tilko z utesknieniem ale y z żalem czasu: y iuż by sie było za pomocą Pana Boga wszechmogącego R. P. y Jego K. M. =szemu Mćiwemu Panu dotąd służyć mogło. Ale yż y po dziś dzień oprocz barzo małey gromadki tych, ktorem na datunek Kokonhauzowi, przydawszy im coś tosz czeladki swey ięzdy y piechoty odprawił, nikt do mnie, tak z Ich Mći Panow woluntariuszów, iako y z Panów żołnie=rzow przednierychle im danie pieniędzy z skarbu krola Jego Mći nie=przybyło: Jedy oczekiwać sam na Ich Mći muszę, takież y na wiadomość od Kokonhauzu, ktora mie informować ma, gdzie sie z woyskiem Je= Kro: Mći obrocić będę miał. Przeto raz Wm: nadestać owdzie kogo do mnie, oznaimiwszy mi te mieysca, na które Wm: z Kieidan ku Ridze pociągniesz, że bych doczekawszy wiadomości od Kokonhauzu, y posiłku iakiego ludźmi od Ich Mći Panow braciey naszey, oznaimił Wmi, (gdyżeś tu Wm: na mieysce od Je Kro: Mći naznaczone przybyć niemogł) gdzie się Wm: ze mną ściągnąć będziesz miał. A tak z Wmci iako ze wszystkiemi temi Ich mćiami, ktory z dobrey chęci y miłosciwey ku R. P. y ku Je= Kro: Mći naszemu Mćiw= Panu zdrowia swe do tey potrzeby przeciw nieprzyiacielowi Je= Kro: Mći wynosza, chętnie rad w towarzystwie, zażywaiąc całey władze urzędu

ma=,

nieżałuiąc zdrowia swe° dla zdrowia oyczyzny, y dla dobrey sławy
Je° Kro: Mći naszego Mćiwe° Pana, y cnego narodu nasze° Litewskie° służyć onemu będę, w. Zalecam zatym powinne służby moie
w taskę w mći me° Mćiwe° Pana. Z Oźnikszt Dn 12 Marca R. 1601.

Sługa y Szwagier powinny
W.M. Me° Mćiwe° Pana
Krzysztof Radziwił: etc
ręką swą

/Znak wodny autografu./

tuary
Site-
by more
2. 1601.

12 1615

61

Kop

Kopia z authentyku.

Zygmunt III z Łaski Bożey Król Polski Wielkie Xiąże Litew: Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Inflant: A Szwedzki Gott: Vandal: Dziedziczny Król.

Wielmożny, upreymie nam miły. Wyrozumiawszy z pisania Wym: Wa: iż urodzony Starosta Parnawski z waszkiem naszym drugą raz zamek Smoleński żywnością opatrzył, iako radzi to słyszemy, tak za ich szkody Rycerstwa tamtego naszego, ktora wracaiąc się w sam rostok, w koniach y w rysztunkach odnieśli, nie pomału litujemy, nie mniey żałujemy że w murech rożnemi chorobami taka liczba ludzi naszych wymarła, a że urodzony Starosta Parnawski świeżym ich posiłek zupełnem, pochwalamy mu to. Cyrulika też albo dwuch, widzimy bydź tego potrzeby, aby na zamku w Smoleńsku obecnymi byli, y rozkazalichmy pisać do Wielmożnego Podskarbiego, aby na nie złota provisia z skarbu R Pltey; gdyż tego zwyczay był, których Wym: Wa: rozkazem sprzobić y tam na zamek zaprowadzić. Na Strażnikow y Obozney w Woysce urzędy, ieśliby żołd z skarbu R Pltey iść miał, rozkazalichmy w skarbie Koronnym z liczb przeszłych informacyi dosiąc; lecz takowa nam dano sprawę, że nigdy na takowe urzędy żołdu na liczbach przeszłych nie kładziono, procz tylko iednego Strażnika Koronnego, który u granic zwyczaynie zawiaduie strażą; ale Hetmani zwykli w Woyskach, podług woley y zdania swego, obrawszy osoby do tego sposobne, porucrać im Strarnictwo, takie y obozu stanowienie, którym z łaski naszey,

za zaleceniem od P.P. Hetmanow dawano Conten-
-tatie. Obawiamy się tedy iż ieslibychmy nowym zwyczaiem
zobiani na te urendy postąpic chcieli, żeby tego przy
liczbie seimowey, Podskarbim naszym nieprzypisowano;
gdyż często na takowych rezrach, lubo ber ktorym
trudno bydź może, zwykli Deputaci liczbę zatrudniać;
chcemy iednak na zasługi ich miec łaskawe baczenie.
Co się dotyczе liczby woyska, ktoraś spisana Wpn: Wa:
odiezdraią, przy nas zostawił, iż się nam zdadź większa
niż dostatek skarbu R Pltey zdobać może, rozumielichmy
bydź tego potrzebę, aby go mniejsza liczba była. Acz to dobre
baczymy, że większym woyskiem; y potęgą, snadniey sty
tesz y prędzy, mogłby nieprzyiacielowi dan bydź odpor,
a zatym y bezpieczeństwo Państwa naszego, by tolby
warowniejsze. Lecz niedostatek, y spustego seymu,
dalszey zaniedbanie obrony, potrzebney czynić prowizyi
nie dopuszcza; bo na krysk zaciąganie Woyska, iako iest
niebezpieczne, y **invidiey** pełne sam Wpn: Wa: wiedzieć
to dobrze możesz. Przeto poki z przystego ziazdu głowne
Wileńskiego, dalszy na przyczynienie woyska sposob,
y na popłacenie tego, co iusz iest winno, nie będzie
obmyślony, nie zda się nam wiekszey tak w polu iako
y na zamkach, woyska przyczyniać liczby. Ale iesly
(czego życzemy) stego ziazdu, podatki iakie pozwolone
będą, według tych na ten czas, y liczba iakaby miała
bydź woyska, postanowić się snadniey może, na co iusz
teraz poczekać przydzie. A życzemy tego, aby Wpnie: Wa:
te swoie Consideratie wszystkie, ktoreś nam wypisał,
iakiey potęgi w polu przy Comissarach naszych, do poto-
-mnieyszego ponowienia stanowienia, y iakiego rozsobna na
Smolensk prasidium, także y na inne pogranicznе,
tak w Wielkim Xstwie Litt iako y w Inflanciech, zamni,
iest potrzeba, Braciey swey, na tym ziezdrze Wileńskim ollu-
-cidować y gwałtowną tego wszystkiego uskutecznić bydź po
-trzebę, aby teraz zatym, y sumyślnie nato, od nich był obmyślony, bo

inaczey,

y to Kto[ś] teraz iest woyska, niemogłoby wdalszey za-
trzymane bydz Turzbie, a zatym nie maiąc obrony zadney,
musiałoby stanęli Bożé, wszystko Państwo tamto nasze, a
Oyczyzna ich, do ostatniego przyść niebezpieczeństwa.
Co Upr: Wa: z zwyklej przeciwko Oyczyznie swey miłości
gorącey, spolnie z insziemi P.P. Radami nasremi, ludziom
ukazować y perswadować nie zaniechasz, widząc ich do
tego, aby pokiś ieszcze Pan Bog czasu użycza, tak wielkiemu
zabiegali niebezpieczeństwu: y zeby te Tractaty prze
Które ta woyna Koniec swoi wziąć może, gdy strona
nasza parvis ribus nieprzyiacielowi będzie, tym pożądan
szy odniosła skutek.

To się tesz nam podoba, areby listy przypowiedne na
Roky takowym dawane na potym były, u których (iako tego
dobre Upr: Wa: w pisaniu swym do nas dokładasz) recrywiący
nisz pompy y ostentancyi, było, y któryby przy chorągwiach
swych obecnemi byli zawsze, czego obiega, y mychmy zawsze
requirowali. A ponieważ nam Upr: Wa: Żyromskiego y Gim
bulta Turzby y dzielność zalecasz gorąco y za niemi
intercedujesz, tedy niesąchmy od tego, aby Rotmistrami
bydz niemieli, ile iesly z ziazdu Wileńskiego na przy-
czynienie woyska, sposob obmyślony będzie.
Tych Principałow których za zesłaniem Upr: Wa: Skarnac-
kiego Kupy Gimbult wzgromiwszy poimał, Swiderskiego y Czyża
z towarzyszami ich roskaz Upr: Wa: iako zbyycow, bez
żadney odwłoki pokarać; aby tem przykładem, y drudzy od ta-
kowego hamowali się swawolenstwa. Takoż życzemy tego aby ś
Upr: Wa: spolnie z Collegą swym Hetmanem naszym Polnym,
wnetrzny pokoi od ludzi tych swawolnych, oprawny, iakoby
ludzie bespiecznemi w domach swych bydz mogli. Na co
iesz chcesz Upr: Wa: na tym przyszłym zierdzie sposob podać,
którymby bez odstawania od granic Woysko naszego sprawić
się to mogło, pochwaliamy to Upr: Wa: [Tego tesz życzemy
[aby i Upr: Wa: woysko to, racy zagranicą in hostis provoky,
tak dla wieńskiego granicom bespieczeństwa, y postrachu nieprzyia
-cielowi,

iakoteż aby od wydawania stacyi ludzie ubodzy wytchnąć mogli; gdyż nietylko nas dochodzą, ale iako mamy wiadomość y na seymikach przeszłych Relacyinych przekładane były skargi o wyciąganie stacyi cestych od tego Woyska naszego. A iako to dobre Vpm: Wa czynisz iżeś gotow był y iest sprawiedliwość ukrzywdzonym gdy oni requirowani będziesz, czynić, tak życzemy tego abyś też to Vpm: Wa: y na zieździe Wileńskim przełożył, y dał o sobie y o tym woysku potrzebną iustificatią. Nam się niegodzi, uchodząc narzekania ludzkiego, na dalsze iakie stacyey wydawanie pozwalać, gdyż y naiskromnieysze ustawy po przeszłych od Confederatow uciskach i podatkach R Pltey cestych, cieszkie się ludziom będą zdadzą, ale to racrey Vpm: Wa: ~~Vpm~~ Rycerstwo przez posły swe, proponowac na tym zieździe, y oto żądać będą mogli, aby za dobrowolnym zezwoleniem, woysko żywność miec mogło. A iżechmy do Vpm: Wa: pisali, żeby Marnowską dzierżawę od wydawania stacyi ochronić roskazał, tedychmy to za prozbą Wielmożnego Kanclerza nasżego W. X Litt uczynili, ktory, a nie Franckiewicz, iakoto Vpm: Wa: rozumiesz, dzierżawcą iest Marnowa, bochmy za prozbą tegoż Wielmożnego Kanclerza, na ustąpienie Franckiewiczowi Miadziała, a nie Marnowa, przed laty kilką consens nasz dali.

Bojar Moskiewskich, ktory z stolice wyszli y ktorych Vpm: Wa: do nas przysłał, przyiechmy Taskawie, roskazawszy ich podług szczupłości na ten czas skarbu naszego na strawę tegodniową, opatrzyć, poki się sposob dalszego wychowania ich nie poda.

Vrodzonemu Sienkiewiczowi iakochmy za zaleceniem Vpm: Was: Kadux po Chorodyskim conferowac chentni byli, tak zaś za nastąpieniem usilnej y ptachliwej prozby Rudzyńskiego ktory nam to przekładał, że maiętność swoię temu Chorodyskiemu w kilku tysiąc złotych, zawiodł, a koźmi dy rysztunkami wziął te pieniądze od niego, czego wszystkiego potem w Moskwie na służbie naszey postradał, y nie wiązac się do przeszłych confederacyi, żadnego nie odniosł poratowania; iż nie maiąc tyle sposobow, do tak wiele ludzi zasłużonych, ucontentowania, przyszło nam

Za molestowaniem ie[illegible],

ie°, wskazactych obudwu, Kaduk[iem] pomienionym pod zie
lic, nieuczynilichmy tego na zniewarenie iaki przyczyny
Vpm: Wa: za sienkiewiczem, gdyż zalecenia Vpm: Wa:
przystoiną u nas zwykły miewac wagę, ale za tą oc-
łaszą ile że nam za rzecz niemałą Kaduk ten udano, chcielich=
-my obudwu ucontentowac; Jednak y napotym, nie zagro-
żona bendzie do taiski nasrey, Vrodzonemu sienkiewiczowi
za zaleceniem Vpm: Wa: droga. Życzemy zatym od Pana
Boga Vpm: Wa: zdrowia dobrego. Dan w Warszawie Dnia
VI miesiąca Maia Roku Panskiego MDCXV.

Sigismundus Rex

. . . . . .

Adres.

Wilmożnemu Janowi Carolowi
Chodkiewiczowi Staroście Gene-
ralnemu Ziemi Zmudzkiey Het-
manowi Nayremu W. X. Lit.
Uprzeymie nam miłemu.

Miejsce
Królewskiey pieczęci

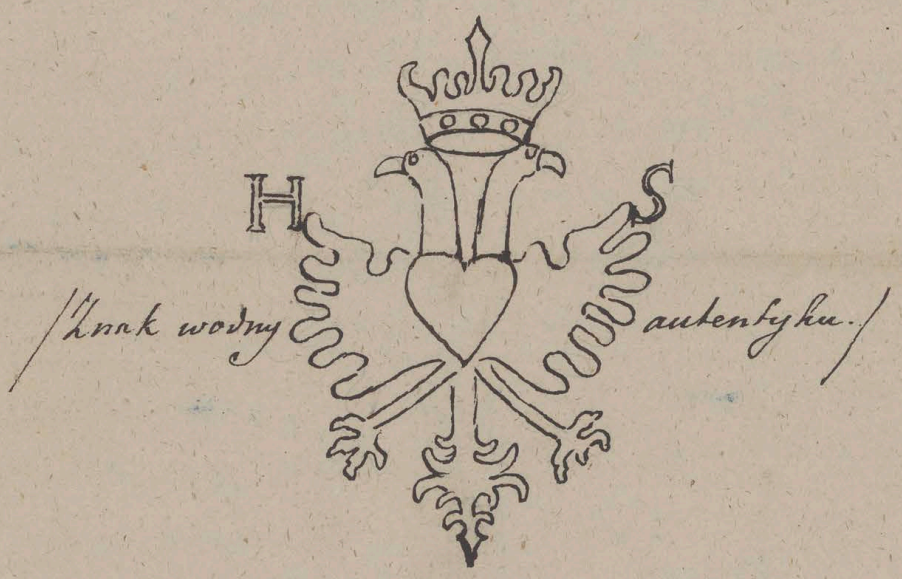

/Znak wodny autentyku./

№ 3

Kopija z autentyku.

65

1618

Sigismundus III Dei gratia Rex Polonia, Magnus Dux Litūe, Russie, Prussie, Mazovie, Samogitie, Livoniaq ēc. nec non Suecorum, Gothorum Vandalorumq hereditarius Rex.

Serme Princeps, fili noster charme. Acz na blisko zmeszłym Seimie nie takie są postanowione ratunki, iakichy ta expeditia ellowskiewska, y insze Rzpltey niebezpieczeństwa potrzebowały, iednakże czynimy wszelakie starauie, y pilnie o tym obmyslawamy, żebyś Wasz. Mił. y ludźmi y pieniędzmi mogł być iako naiprędzy posilony. Co isz przecie czasu nieco wziąć musi, chcemy to mieć po Wasz. Mił. abyś z Wiarmy, pokąd possibi większe nienastąpiło, dalivię nieruszał, niepodawaiąc y samego siebia, y ludzi przy sobie będących w iakie niebezpieczeństwo, któreby z tąd urosc mogło. Nic niewątpiemy, że Wasz. Mił. iako w innych to rzeczach czynisz, tak y w tym dogodzisz woli naszey, o co y powtore napominamy. Listy za rożnymi ofobami przychodzące miełiśmy tymi czasy od Wasz. Mił. chcemy na zalecenie Wasz. Mił. y mowe mieć na nich baczenie y w podawaiących się okazyach taską im naszą oświadczać. Życzymy przytym Wasz. Mił. dobrego od Pana Boga zdrowia, y fortunnego na wszem powodzenia. Dan w Warszawie dnia XXXI. Miesiąca Marca. Roku pańskiego M: DC. XVIII. panowania Krolestw naszych Polskiego XXIX. Swedzkiego X.V.

Sigismundus Rex

/ Znak wodny 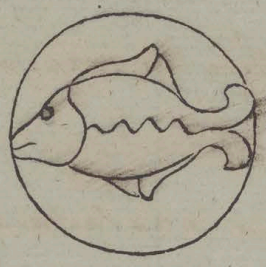 autentyku. /

[Na adresie:]

Sermo Vladislao Sigismundo Polo-
nie, & Suecie Principi, filio nostro
charmo.

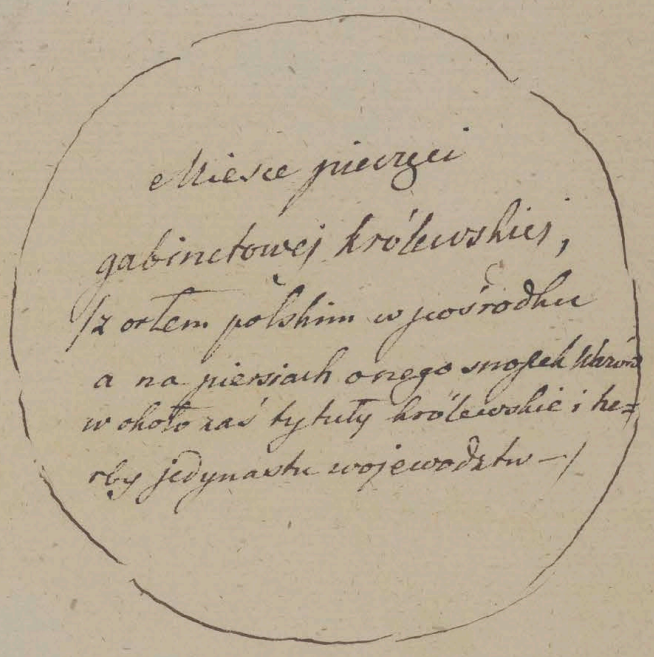

Kopiia własno-ręcznych listów Władysława IV. na ówczas jeszcze Królewica pisanych z wyprawy moskiewskiej do Jana Stanisława Sapiehy Marszałka W. X. Litt. starosty słonimsk. i markowsk. —

(№ 1.)

Mui M. P. Marszałku.

List W.M. przez przestą postą barzo mię uciesził iż widzę że mię W.M. przecie niezapominas w tych seimowych kłopotach na ktorem to seimie wiele mi należy i W.M. wszystkiem. Nowin pisać niechcę, od innich się W.M. dowiesz. Proszę W.M. abyś W.M. solicitował aby piechota primis diebus Maij przysłana mogła, bo iusz u nas barzo się zima psuie, przeto prużnować nie chcielibismi, także proch i ołuf. Iusz [illegible] tak po tim harcu tak struchlał dziwuię się. Wszakże on chciał wszitek swiat [illegible]. Odpuść W.M. że tak skrzętnie piszę. Miemy tu karnawale odprawowali iako mogli, ale czasu kiedy mitych przyiaciół niebeło wszytko iak drwa gniło choć się tego zażywało a w Warszawie ieno myślą dochodziło się non attamen cauteto pisze abyś W.M. znał iż niemasz tak skrytego nicht co bym niechciał aby W.M. wiedział. Wierzę iż W.M. tego lepij na sejmie zażywał bo iest w czym pomocne ale non Eo invidia.

Na koniec chęci i nieodmiennej przyiaźni W.M. się oddaię, iako wierni i nieodmienni aż do śmierci przyiaciel. Datum Wiazmæ 10 Martij A.D. 1618.

W.M. życzliwy i nieodmienny

Władysław Zygmunt.

(znak wodny autografu)

(Nr 2.)

Mości P. Marszałku +

JMP. Canclierz przijechał tu któremum serdecznie rad i wspira mię w sprawach moich mocno, by ieno go tisz niezrepirował iako Hetmana którego tak zrepirował Sochaczewski i Woiew. Sendomirski że gorszy być niemoże, o czem X. Sebrski ieśliś go WM zastał w Warszawie będzie umiał dać dostateczną sprawę. Nowin u insrychcie WM. dowiesz, to tilko oznaimuię isz w czwartek pod stolicę /quod felix fortunatum faustumq sit/ idziem, ledwieśmi z Panem Canclierzem to wymogli. Konczące list nieodmienną chęć WM. offiaruię idem sperando od WM. Datum w Obozie 11 Septembris. A. D. 1618.

WM. życzliwy i nieodmienny przijaciel

Władisław Zygmunt.

Na adresie własną takoż Królewica ręką napisano:

Do Rąk JMP. Marszałka Litewskiego –

/Znak wodny autografu/

Pieczęć królewiczowskiej ledwie vlad na porowatym woskowym opłatku –

(Nro 3.)

+

Mui drogi P. Marszałku

List WM. dosziet mie pisany 22 Augusti z Słonima, z ktore=
gom srozumiał isz listy moie WM. dochodzą. Siwatbych WM.
nowini, ale od inszych WM dowisz sie, to tili oznaimuie sze
by wszytko beło dobre kiedyby onych dwie niebeło o ktory=
chem pirwij spod Moszaiska do WM pisał. Strony tego
isz WM. teskno bezemnie u dworu wierzę, ale i mnie nie
mni tu bes WM, alboviem non habeo hominem, zgoła
szczyrego pniiaciela niemasz, ale czesz lamentami ba=
wic niechcę WM. List mui kończąc, nieodmienna przy=
iazn asz do smierci WM ofiaruię, tosz sobie po WM.
obiecuiąc.

Dan w obozie pod Moskwą 1 Novembris A. D 1618.

WM zyczliwy pniiaciel

Władisław Zygmunt.

Na adresie własna Królewica ręka:

Do rąk Jr. Mći Pana Marszałka W. X. L.

/znak wodny autografu/

[1646] 69

Copia Listu Jeowmości Xiędza Arcybiskupa Gnieź
nieńskiego [Macieja Łubieńskiego] Do Króla Jeowmości

Nayiaśnieyszy Miłościwy Królu

Panie a Panie nasz Miłościwy

Wiem ia że Wasza Królewska Mość we wszystkich spra
wach swych nic milszego nad całość i zdrowie Królestwa
od P Boga sobie powierzonego, Oyczyzny naszey kochaią
cym wszelkimi rzetelnymi vkochaiąc, Stanu ozdobić, po
kojem nasycić, niemasz dla tegoż innych takich ap
paratów woiennych którymi ludzie stworzeni są, niżeli
zatym do tego czasu do woyny, ale tylko przez Bratu
nego Jm X Biskupa Chełmskiego chciałem instrukcyą woyny
i przyczyny woyny, do ktorey się ta gotowość stanie woy-
rozumieć. Iż iednak żadney wiadomości do tąd nie mam
a tego iuż rozgodzić potrzeba. Że się nam woyna Turecka
gotuie, ktorey się Pozostałe przodkowie nasi obawiali. Bo
żym wszystkiego pomocą się oney obwarować Listy i przestro
gami, abym się w powinności mieysca swego, pod
czas ozwał. Uniżenie woli prosząc abym [illegible] pozwolił i Sine Solennitatibus złożyć, i to przedsięwzięcie swoie
Panom koronnym przełożyć raczył. Niepotrzeba wam
iako wyższego rozumu Pana i Króla przypominać
iakie się strachy podczas woyny, strony nadzieyą
i gromadzenia woyska, prawa nasze swobodne przy
sięgą utwierdzony, iakieby malkontenci Constitucyą stat
kayąc Rzpltą nabłąpić mogli, gdyby się Ojczyzna Oby

Woyna tu cizika zaczęta bez Boskiey pozwolenia. co że
WKM dobrze wiedzieć i uważyć raczysz. Powinnem się w
tym postąpisz przykładem sobie, i przodkow swoich przy-
kładem. A PBóg pobłogosławi zamysłom WKM bo ria
do Maiestatu iego Swiętobliwie i WKM pokornie pro-
szę, abyś tę uniżoną prozbę, i przestrogę moią łaskawie
iako od wiernej rządy swoiey przyiąć raczył.

Kopia Listu Jm X Biskupa Wileńskiego
[Abrahama Woyny]
do Wr. Jego Mości
Nayiaśnieyszy P. etc.

Szczęśliwego WKM nad wiernemi poddanemi panowania,
kowe wszelaky oyczyzny naszey exitant Monarchowie
śmiertelney WKM Stany, a tak nieuwidzieć, albo za
leiż może. Non de genere Nayiaśnieyszych przod-
kow Swoich, świata ogłoszone dzieie sercz commen
uiąc protestabi Potentissimam Anna
Ciby Laudum Materiam, Ktąż oyczyzna nasza
pertąża bellonum Sub Augusto WKM Imperio, augu
stem doznała się pacem, a tym liberius zdrowia
i dworzenia: szczęśliwego WKM upprecabat panowania
WKM wiwe wiekiey wieczey, i nieustannie, o nieutychaney do-
tąd woynie wiszie womyślaią nas obywatelow N. P. Spraw
Ty do Conciliowania Animatiby prawdowa, niewiedzę o wie.
ślu złośniczkie Bożkowy różnych ludzi zgromadzenia tłoczy
tym pretextem po miastach, i różnych miasteczkach zna

3 czne

ane Swawolenstwa Kozlowskiz Vestigia. A miasto Stolarne
wkm Wilno incubias agere, dii nochy, dla doswiadczone
go roku przestego ognia, i teraz przez ziawienie sie nas
kilka miysloch Gus nieraz przestraszone mnie, Mam
zato wkm maiąc diuinarum Sedium assistricem Se
pientiam Panstwo swoie pospolitym obwarowac
pokoiem pacifica, bydlek nauczy Suborowicz Sedra
a immunes: bitem dzieci i sprawy Panskiez tawrum
post sera fata in sancta nomine sanctorum, dubium
Salowych Lamystow niechcacze experimentum oco sy
nowie ojczyzny naszey, a winni wkm Poddani ma
cum Supplici Libertatum Suarum Libello Sup
plikuiz, i ia z miysca i powinnosci inoiey pokoiu
wkm ziczliwym Panowaniu zostawuiey wkm
panowanie i Salubria Consilia przyspieszaiąc ze
Panskiey wonigodney Sobie laski modlacz.

Tegoż do Jm X. Arcybiskupa Gnieznenskiego.

Z Nadzwoie pożądanego oyczyzna dowiedziała się pobożu
stwa ingris tiam Conditionibg od Xięcia Chrześciań
skiego wszystkiego sedwie my wyrobienie mogli za woiska
naszego. Alici nad spodziewanie inauditi bellorum
dalegores nieuwiem co za augurium po sobie wyda
Po miastach i Mieszczanach, w Xięstwie tu naszym Li
tewskim całego Koronskie Sine Scitu ordinem
et Reip ziawiaiąc się gdzie wszedy bone Catho mieli
bydź, ktory za Sua Sem portat gdzi woli de genio

Patriæ filius. Tego ani chce ani śmie uczynić do-
rozumieć się mogąc ancipite flyć stanąłoie tegoczas.
Przyszło mi tedy pro munere subsely mi i multis pro-
cerum Xiążąt tego Himulis wzbudzonej do Pola
Jm P Mc mit pisać tem i tom Panu iakeś prima
ti Xiążąt dać wiedzieć aby tom Panu Salutori
consilis futuris Stoi Boże obwiare ranyt Catami-
tatibg a to medzi malum aby libertates nunquam
violate zostawały in Archivo Ojczyzny naszey im-
munes. A tej sobie zyczy niepotwie Vatis Pelori-
ustimus pacem i pogaiscy Poetowie Dobry wszystkich
Viwiemy ranam bella, a z motyką iż tak wzdy ma
stonce się pokazuiemy. Jest to opus Divini Consilii Między
poczęć potrzeba. Ja abym in pro Conscientia titulo ostawał
nagrodzenie to quod praestamus A Vinum być mamy
Zajrzyc Salubriora I Vm Dni Abt Comitia i nominam
divinarum Sedium assistricem Sapientiam Vo
dowodu wspaniedziwnych I P Vm Pamyłać Moc
Zatem powolne usługi Nasze Tewnim Pana zalecam.
Tegoż do Jm P Birkinskiego Kanclerza Koronnego.
[Jerzego]

W tym Nowowym Swiata Nowych Zamieszaniu
byle Pan maiestatowi Boskiemu nikie odawać
dzięki gdyśmy na Lugubrny innych postronnych
Xiążąt patrzali upadek, a sami sub Augusto
Jm Regimine, ex Augusta Cimbrimy się pace

Lea

[Szczęsny Potocki do Michała Zaleskiego, list z 1790 r., nie z 1796 r.]

w Wiedniu 4 Xbra 1796 r.

71

Jasnie Wielmożny Mości Panie Trocki

i Kochany Dobrodzieju.

Jeżeli los urodzenia i wychowania w odległejszych od siebie Woiewodztwach żyć nam w kupie i znać się dostateczniej niedozwolił, dał nam jednak jedną Rzeczpospolitą za Oyczyznę, dał nam jednakowe serca, w nich podobne dla niej czucia, i podobną miłość wolności. Za tego serca szczerem wzruszeniem, gdy na łaskawe wspomnienie Przeswietnego Woiewodztwa Trockiego, i na JW. WMs Pana osobisty lecz chlubny dla mnie szacunek, miałem honor zasłużyć.

W czasach najgorszych Rzeczypospolitej, czułem że duch Obywatelski ukryty w głębi serc wolnych choć uciśnionych Polaków, niepotrzebuje tylko momentu, tylko że tak rzekę wzruszenia, aby się okazał, i wrócił świetność, na czas tylko szlachetnemu wyartą narodowi. W każdym roku widziałem iasno, że się w zdaniu moim niemylę, wkrótce zapał generalny okazał Europie, że Polacy są tym czym byli, to jest warci szacunku współczesnych i Potomnych. — Szybko z upadku swego powstał naród, ten zapał im się szlachetniej okazywał, tym się coraz bardziej pomnażał, a widząc że nie jest do ugaszenia, i że ziembić niemożna dla Oyczyzny serc cnotliwych i wolnych, rozdmuchiwano

go, aby się stał pożarem, i aby sam przez siebie
spłonął. Tośmy wszyscy widzieli jasno, tegom
się ja przelękł, trzeba było zapału zero
szlachetnych, aby hojnie uwzielić własności
dla dobra Rzeczypospolitej, trzeba było zapału,
aby szlachetna młodź wzięła się do żelaza,
co rozwiało od czasu przodków naszych, ale
trzeba było krwi zimnej do urządzenia Rze-
czypospolitej, trzeba było spokojności, aby wol-
ność zabezpieczyć, a powstałemi siłami, i zrę-
cznym postępowaniem, Rzeczpospolitę warowną
od zamysłów i chęci zaborów zewnętrznych i pa-
nowania wewnętrznego uczynić. Zaczym trze-
ba było niedać spokojności, ufność wspólną zgubić,
a sprężyny Rzeczypospolitej do ładu dążącego prze-
ciwko sobie obrócić, zapalić zemstę na potężnych
sąsiadów, obiecując posiłki, Bóg wie, jakie, i zy-
ski mniej jak niepewne. Na ten koniec inspiro-
wano i poczciwym nawet podejrzenia na nie-
winnych, z tąd wynikły skarżenia publiczne,
paszkwile taiemne, podbudzano niechęć, zao-
strzano zazdrość, chciano wzruszyć czułość
niewinnych, wkrótce wzięto się do kar za winy
dawniejsze, bo się spodziewano że winnych
liczba jednak znaczna wzruszy się, szczę-
ściem ten piorun uderzył w pień, opusz-
czony, i nawet w pół mantuy.

Straszyć chciano koniecznie mniema-
nemi buntami, i poczytano mnie za grzech,
że śmiałem zapewniać, że do buntu w tym
czasie przyjść niemoże, pisałem to z nao-
cznego widzenia, i dla tego nadziłem, aby
stany spokojnie na dziełach Rzeczypospolitej
potrzebnych postępowały.

W wojnę nas potym wyprowadzono, chciano abyśmy tę prowadzili nowo zaciągnionym rekrutem bez skarbu zapasznego, bez upewnionego kredytu, którymby można utrzymać wojsko; zgoła na to jedynie, aby kraj chcący powstać, i być nadal bezpiecznym i wolnym, był uciśniony wojskiem własnym Aliantekim, i Nieprzyjacielskim, aby zniszczył i spłonął wojny pożarem, aby w odmęcie nie mógł wziąść pewnej konsystencyi, i aby nakoniec łatwiej jeszcze jak dawniej stał się łupem i chciwości i ambicyi. ustrzegł nas Bóg od tych wszystkich zasadzek.-

Tentowano zazdrość między sobą obywatelow, aby kłótnią domową zadali razy Rzeczypospolitej, lecz miłość Ojczyzny zwyciężyła miłość własną.

Chciano aby ci których sumienie strofuje o winy dawniejsze przeciw Ojczyźnie, dopuszczali się nowych kusząc Rzeczpospolitą, ale i tutaj zawrot rzeczy był szczęśliwy dla Ojczyzny, pierwszy gwałtowny postępek w więzieniu wprzód nie zadrzonego otworzył oczy, umiarkowanie naśladowało i sztuka się nie udała.

Tentowano łatwowierność, chcąc aby Pan dobywał oręża na poddanego sobie posłusznego, a przeto aby się nie stał tym bardziej nieprzyjacielem. Rzucano na Duchownych podejrzenia, więziono ich, aby szanujące świętość religii i kapłanów pospolstwo wzięło się do ich obrony

ale i to się nieprzydało.

Rostropność obywatelki światło widzących, i los podobno Polski szczęśliwy niedopuścił wykonania projektów zbrodniczych. Nakoniec szlachetność narodową wzruszano do zemsty za krzywdy Ojczyzny, do odzyskania strat niedawno poniesionych, mniej czułych na tak szlachetne powody, zaostrzono chęć Starostwami w odpadłym kraju będącemi, lub nadzieję urządowania w odzyskanych Województwach. Sławę i zyski okazawszy, wojna stała się hasłem narodu, a pod tym świętym proiektem, co było ukrytego mało kto dozierał. Opatrzność i tutaj przyszła na pomoc Polszcze, nieodzyskaliśmy wprawdzie strat dawnych, ale nie ponieśliśmy nowych, które nam gotowano, o ruinę Rzeczy pospolitej powstający jeszcześmy nie przyumieli.

O chęciach zysków z własności Rzeczypospolitej o chęciach panowania rożnie maskowanych jednak odkrytych doszła narodu wiadomość, lecz jeszcze potrzeba wojny nowej, z której zyskiem wywodzić naród probują, lecz już teraz jawno, że trzeba nas skuć, aby się onas godzić, zacny naród ostrożnym będzie. A że z kłótni naszej z sąsiadami lub kłótni wewnętrznej zysk by pewny powyższe kłucącym, gdy do niej dopowiadzić w rzeczy samej w czynach nie tak łatwo było; w mowach, pismach, drukach, jak najostrzej unażać było zamiarem, lecz obywatel znosi potwarze dla miłości Ojczyzny, a interes własny sąsiadów naszych, gniewać im się na nas nieprzewala,

bo by tym samym spełnili serdeczne życzenia
swych przeciwników, co nas kłócić potrzebują.
Gdy to wszystko się nieudaje, cóż tedy jest za
zamiar ostatni? oto: aby przyprowadzić
Sejm teraźniejszy do tego, aby wywrocić
konstytucye wolnego narodu, aby uniwował,
Naród wolny głowę Rzeczypospolitej obie-
rać zwykły, oddać w dziedzictwo jednej
familii. Czując że wolność kochający tego
niezniosą, że może interes Europy do tego
się nieskłoni, na to jeszcze tak nagle skom-
ponowano dezygnacye za życia teraz nam
panującego Króla. Jeśli zgody i porządku
chciano trzeba było zakończyć Konstytu-
cie, opisać porządny sposób obierania,
a potym spokojnie obierać można było.
Zaczawszy tedno robotę do której zgody i
jedności potrzeba było, wysunięto Elekcye
ten kamień węgielny o który zgody na
się rozbijać się zwykły. Obieranie pro-
ponowano niżeli sposób obrania prze-
pisany, na cóż to wszystko? Oto że spo-
dziewano się, że niezgoda wewnętrzna
i zazdrość sąsiadów iskrzicci wojnę i za-
mieszanie, że upadnie znowu dzieło bez-
pieczeństwa Rzeczypospolitej a na ru-
inach nowa się droga zysków otworzy. —
Lecz naród szlachetny, starowny o wolność,
bacznny na zwiedzenie, zabezpiecza wolność,
odrzuca dziedzictwo Tronu licznemi Instru-
kcjami, na Dezygnacyę zezwala oznacza-
iąc osobę Elektora Saskiego Pana słynace-
go w Europie rozsądkiem, rządnością przy-
wiązaniem do ludu swego, przywiązaniem
do pokoju i umiejętnością go utrzymać

choć w najzawilszych okolicznościach jed-
nym słowem Pana, którem jeśli przyjmie
koronę wolnej Rzeczypospolitej, przyniesie
iej spokojność którą odmiany ostatnie
nam zgubiły i nadal Rzeczpospolite usta-
nowić nie zbroni.—

Takim gdy się okazuje naród, Reprezen-
tanci pewny jestem pójdą tą pełną chwa-
ły a od narodu oznaczoną drogą i wolność
zapewnią i Rzeczpospolitą ubezpieczą. To
jest co widziałem i widzę w czynach ta-
rażniejszych.—

Co się zaś tycze mego postępowania w
krótkości JWWMPanu namienię.— Gdy się
wojna na wschodzie zaczynała, niemogłem
zapomnieć że w podobnym czasie Rzeczpo-
spolita w oczach naszych straty niezmier-
nie poniosła, niemogłem niewidzieć jasno,
że każde z dwoch mocarstw Turkow zwycię-
żać będzie, że ich kraje staną się kupem
wojsk regularnych, niemogłem niewidzieć,
że ci którzy na Turku powiększać się nie
mogą, szukać będą powiększenia na krajach
bezbronnych aby równowagę Monar-
chii zachować; Polska była bezbronna, drża-
łem o nią aby nowemi jak dawniej bez wy-
strzelenia, krajowe nam nie zrabiano.—
Mowiłem do Króla, mówiłem do współbraci
że się zbroić dla bezpieczeństwa naszego potrzeba.
Województwa zaczęły formować Stolicye, żyw-
nością opatrywali wojsko, zgoła naród szla-
chetny okazał się chwalebnie, sąsiadom
czyny narodu przesławne niebyły, ułatwić
nam chcieli nawet sposob dostania broni

w mgnieniu oka stanęło by było wojsko.

Lecz król chociaż zapewnię aby rzeczy porządniejszym szły trybem, żądał aby ten zapał narodu wstrzymał się do sejmu, ja zawsze powolny zdaniom króla, chociaż pragnąłem aby Rzeczpospolita obradować zaczęła, już będąc po części przez szlachetną hojność narodu obronną, tym powolniej stosowałem się do woli królewskiej, abym pozbawiony i na moment niebyt o widoki takie ostrożne i osobiste. Odesłałem Sklicyję Wojewodzkie, już niektóre pod moją komendę oddane, z nadzieją i bojaźnią Sejmu oczekując, lękałem się nadewszystko aby sztuką Influencyi zagranicznej przez zapał nieuczesny, lub orężnie szkodliwe, czasu pogodnego Rzeczpospolita nieutraciła. —

Niepotrzeba abym powtarzał to co było czynione na początku sejmu, z tym się nie tajęj jednak że przeciwnym niebyłem Aliansowi obronnemu z Moskwą, bo rozumiałem, że lepiej będzie z Aliantem wielkiej Monarchii, niż protegowanym, bo byłem przeświadczony, że wolność nasza i całość Rzeczypospolitej powinny będą prawdziwym interessem tej Monarchij; ale przytym nie byłbym przeciwny zawieraniu podobnych Aliansow z wszystkiemi zasiadami bo w tym razie wszystkich byśmy mieli za sobą przeciwko jednemu zaczepiającemu. Mówiłem

to nawet Panu Buchholtzowi Ministrowi
natenczas Pruskiemu, ktoren przeciwny
był Alianssowi naszemu z Moskwą, ale
ten Minister, nie opłacając na ten czas
Alianssu króla swego, zimno mi tylko od-
powiedział, że nowych Alianssów niepo-
trzeba gdy dawne traktaty trwają nie-
kłamu w tenczas na to że dawne Polskę
niszczyły, a te zabezpieczyć ją mogą, i że
my Polacy rozsądni nie innego tylko naszego
bezpieczeństwa i możności upewnienia żą-
damy. - Gdy upadły projekta Alianssów,
zaczął się sejm pod konfederacyą w tych
początkach, poprawy dokładnej Rządu, po-
większenia wojska, i nań pewnego funduszu
żądałem, ale zdało mi się że wywracać cał-
kiem Konstytucye było i niebezpiecznie i nie-
potrzebnie. Dalej nieumiałem się decydo-
wać za słowami próżnemi, i niewiedziałem
co może być lepszego czy straż czy rada,
bo od opisów których jeszcze niebyło za-
wiśla dobroć lub szkodliwość tejże samej
Magistratury, choć inaczej nazwanej. -
Nieumiałem się decydować czy Kommissija
czy Departament Wojskowy będzie lepszy
do Rządu Wojska, lecz zawsze tego żądałem,
aby Wojsko pod władzą Królewską nie było,
aby Rzecz pospolitą zabezpieczało, ale
jej uciszać niemogło.

Bóg, sumnienie moie i ci co mnie znają,
za świadkami, że zawsze pragnąłem rozdzie-
lności i niepodległości Rzeczypospolitej, i dla
tego radziłem aby proporcjonalnie siły
swoie rozmnożyła, ale niemniej życzyłem
dla zabezpieczenia Rzeczypospolitej, aby

spokojność dokładną i zewnętrzną i
wewnętrzną zachować. Byliśmy w
czasie, w którym nikt nam czynić u
siebie nie przeszkadzał, radziłem
aby czyniąc podług potrzeby Rzeczy-
pospolitej niewsidlić się nową Protekcją,
gdybyśmy niepotrzebowali tylko przy-
jaźni i spokojności ze wszystkiemi.
Oto są moie winy, za nie skarżony za
nie czerniony, za nie prześladowany
byłem. Rostropność kazała mi się
wstrzymać od dzieł publicznych, abym
zamiast służenia Rzeczypospolitej
niepsuł iej interessow. Jasno zawsze
i otwarcie postępując, szedłem byt
prostą i bespieczną dla Rzeczypo-
spolitej drogą; lecz gdy dokazano rzu-
cić na mnie podejrzenie, uciekano by
od tej drogi; ktożby na tym stracił?
Rzeczpospolita. Przeto miłości włas-
ną iej poświęciłem, i wstrząsłem się
zostawując czasowi odkrycie i praw-
dy i niewinności moiej, nigdy wzglę-
dem Rzeczpospolitej niezkażonej: —
Lecz czynić przestawszy, i z oddalenia
mogić nieprzestałem, bo się wyrzec
Ojczyzny i wolności nie mogę, choćbym
dla nich pracować niezdołał, choć by
mi dla nich czynić nie wolno było, głos mój
i życzenie byłyby za Rzeczą pospolitą do
zgonu. Oto jest obraz wierny postępowa-
nia mego.

Kto zna moie serce, i moie postępo-
wanie, wierzyć temu nie będzie, żebym
ia biegał po sąsiedzkich dwonach

szukając którem mnie wyradzić zechce do o
stenu spraw Ojczyzny mojej, żebym był
nienawistnym tym co mi tej pomocy odmo
wią, lub żebym posłuszeństwo zapisał co
memu pragnieniu rządzenia dogodzą;
znający mnie dokładnie wiedzą poznasz
nieustępliwie i JW. WMść Pan że ani współ
bratią i współ wolnemi rządzić nie pragn
ę, ani Rzeczypospolitej Ojczyźnie mojej
panować, nigdy rządzić nienagłem pragną
łem tylko widzieć Ojczyznę moją porządn
ą, wolną i udzielną Rzeczą pospolitą a siebie
spokojnym i miłym współrzionkom obywa
telom, jeśli się bratem do usług Rzeczypo-
spolitej gdy była zaniedbaną wolę iszcze
spoczywać gdy dokładnie będzie ustrzoną,
gdy już wolną, spokojną, poważną i bez-
pieczną będzie. - Przyznam się mam miłość
własną, ale tej miłości własnej tak dosko-
nale dogadza dobro publiczne Rzeczypo-
spolitej, że dla siebie samego nic lepszego
żądać nie mogę, jak dobra Rzeczypospolitej.

Bóg mi wrócił zdrowie, dał mi obszerny
majątek, którym zarządzać umiem, mie
mam i wygodne w Państwach Rzeczyrospo-
litej schronienie, mam z czego jeść z przy-
jaciołami, mam nadzieję pociechy, z grona
dzieięcionga dziatek, gdy cnotę mieć będą
mogą bydź szczęśliwi, bo ich jeszcze obdzie
lić czym będzie. Mam choć małe grono
przyjaciół, co znają moje serce, co wierzą
mojej cnocie, co się brzydzą czernidłem na mnie
rzucanym, i znają niczyste źródło z którego
ten jad wypływa. Nawet ta niechęć czy raz-
dość mnie nietyka, źle mi znobić niezdoła,

Ojczyznę i wolność niech niegubi, ia własne
winy z serca daruję, i nadbym aby publicz
na szczęśliwość wszystkie w generalności umorzyła niechęci;

Naród wolny i szczęśliwy dobrym
być powinien inaczej byłby niewart
ni szczęścia ni wolności.-

Przepraszam JWW/Pana że go
tak długim listem obsypałam, ale obszerny
był i ten, co do mnie pisać raczyłeś, z
równą mu odpisuję odwłantością,
upraszając abyś szacunku swojej za
szczycił mnie przyiaźnią którą się
szczycić z serca pragnę będąc na
zawsze

Tadeusza Matuszewicza do
Michała Zaleskiego

Dnia 7 Maja 1791 r. z Warszawy 77

Wolniej oddychać zaczynam gdy piszę do
Ciebie mój Najmilszy Braciszku, mój Naj-
droższy i Najpoufalszy Przyjacielu, opisać
Ci wiernie wszystko co się tu stało i jak
się stało, jest rzeczą nie łatwą żebym tra-
fił do jakiegokolwiek porządku, żebym
jaką można zachował dokładność obcieram
ten sposób, że Ci własną moją historyą opi-
sywać będę w ostatnim liście z Rasny
pisanym, doniosłem Ci że mnie Marsza-
łek Sejmowy zapraszał do Warszawy
rozumiałem że to jest skutkiem raptusu
iego fawonów i myślałem że się bez swego
powrótu obejdzie. – Wnocy Srzodowej odebra-
łem ostafetę od króla wołającą mnie,
ażebym dla ojczyzny jak najprędzej po-
wracał. – Nie mogłem przewidzieć co tak
nagłego czyni mój powrot pożądanym,
ale myślałem, że gdy przez cały czas mojego
urzędu, osobistej króla konfidencyi zy-
skać nie mogłem, gdy iej w niczem sobie
okazanej nie miałem, gdy nawet bardzo nie
dawno skarżył się że mu zawsze dokuczam
gdyby miał zły jaki zamysł, raczej go tail
przedemną, niżby mnie wzywał, to mnie
zdecydowało żem pojechał. – Stanowszy
w piątek, gdym był naprzód u niego, po
podziękowaniu za to żem przyjechał,
oświadczył mi, że mnie wołał dla ojczyzny,
że ta znajduje się w największym niebez-
pieczeństwie, że potrzebuje rychłego ratunku,
że o niebezpieczeństwie przeświadczę się,

gdy przeczytam owiere depesze a o sposobach ratunku mam się znieść z Marszałkiem Potockim i Sejmowymi, dodał że nieszczęście Ojczyzny jest wspolnym dla nas wszystkich, wspolnie zatym łączyć się dla jej ratunku powinniśmy. - Odpowiedziałem krótko, że przerażony wiadomością o niebezpieczeństwie Ojczyzny widzę z pociechą że król na nie jest czułym. - Była właśnie godzina Sessyi Deputacyjnej, pozdrodem na nią znalazłem wszystkich (prawie) oprócz Xięcia Sapiehy e Marszałkow twarzy powarzone przywitali mnie z radością, ale mnie smutkiem wkrótce zaraziły; dowiedziałem się że ze wszech zbierają się wiadomości odstręgające o bliskim pokoju, o zamysłach przeciwko Polsce, i o potrzebie ażebyśmy śpieszyli się z dokończeniem rządu etc. etc.; proszono mnie żebym się podiął ułożenia Relacyi, ani mogłem ani mi przyszło wymawiać się od tego prosiłem tylko o czas na przeczytanie depesz i o Sessyą Extraordynaryjną na ktorej bym sam lepiej już oswiecony mógł lepiej wolą Deputacyi porozumieć. - Marszałka Sejmu spytałem jaki jest natunek dla ojczyzny ktorego użyć zamyślają? odpowiedział mi że jest projekt w ktorym zebrana cała treść Konstytucyi Rządowej, że ten pojekt już się bardzo wielu osobom podobał, że go chcą wprowadzić i utrzymać w Grodzie. Spytałem dalej, czyli mogę mieć go kommunikowanym odpowiedział, że go nie myślą trzymać u sekrecie i że będę mógł przeczytać jeśli jutro przyjadę do niego.

Utrudzenie z nagłej podróży i rewolucya nie mniej nagła jakąż we mnie te wszystkie wiadomości sprawiły, dały mi ból głowy nie znośny który mnie przymusił wrócić do stancyi i uklaść się. Nazajutrz byłem w Kancellaryi Departamentu przeczytałem depeszę, przeświadczyłem się że nie było exagieracyi w tym co mi zapowiedziano na Deputacyi, i nieuprzedzianym smutkiem przejęty udałem się do Marszałka sejmu, znalazłem go na żądanie moje dał mi do czytania projekt, musiałem go czytać raz tylko, bo Marszałek będący na wyjeździe, zabrać go z sobą potrzebował, gdy po przeczytaniu zapytał mnie co o nim myślę, odpowiedziałem, że dopiero myśleć muszę, a po jednym przeczytaniu o rzeczy tak ważnej myśleć nie mniem, i zdania dawać nie mogę. Gdziatem dalej uprzedzić co myślą inni, dała mi do tego zręczność kawa dawana tego dnia przez Gnabowskiego Starostę Wołkowyskiego w Radziwiłłowskim pałacu, znalazłem na niej wszystkich prawie, których inaczej nieprzywykłem uważać, jak za dobrze myślących, ale nie znalazłem projektu ich zapalonych za nim zakochanych w tej myśli żeby jednym razem ojczyznę zbawić Europę zadziwić, zagraniczne przeciw nam zamysły uprzedzić, ale o sposobach uskutecznienia, taką widziałem zdań różnicę że wyszedłem z tamtąd przeświadczony że wszystko się skończy na niczem. Powróciwszy do domu

opowiedziałem wszystko Siwickiemu, z
nim naradzałem się jakby ciebie sprowa-
dzić można konfrontowaliśmy nasze o
tobie wiadomości, obydwa zgadnąć nie-
mogliśmy, czy w drodze, czy ieszcze na miej-
scu, a gdziekolwiek byłbyś widocznie było że
gdy już nie mógłbyś widocznie było że gdy
już na dzień naprzód naznaczony, a potym
uprzedzony pospieszyć nie mógłbyś wy-
stanie nasze byłoby daremnym; w niedzie-
lę z rana była sessya Deputacyi, na niej
zapytany kiedy spodziewam się ja na Wto-
rek wyspieszyć, czy zaś wyspieszę lub nie,
w poniedziałek przytomnego ostrzegę bi-
letem. - Pracowałem zatym w domu nad
Relacyą, gdy tym czasem kontynuowały się
schadzki w Radziwiłłowskim pałacu, na
nich projekt był czytany i poprawiany
nakoniec w poniedziałek w wieczor za
nęczając otrzymanie iego w izbie podpisy-
wać go zaczęto, jam się o tym dowiedział
we wtorek, gdym już w Deputacyi rela-
cyą moją przeczytał, gdym odebrał
przyznanie wierności iey i dokładności,
i rozkaz uniesienia do stanowu gdy
przed sessyją zasiedlem do ganderoby,
gdy nakoniec, gdy nakoniec tam i mnie
proponowano żeby mój podpis do zebra-
nych więcej niż stu przytaczał, odrzuci-
łem tę propozycyją i możesz zgadnąć
że mi nie zabrakło na przyczynach,
które mnie od powtórnego słyszenia
tej propozycyi uwolniły. - Za wejściem do
izby widziałem już nieraz odnie i po dy-
spozycyach umyślone tych osób które

żyły zemną zawsze najpokojniej i po mówstwie
arbitrów w połowie mieszczan, że postano-
wiono wszystko ważyć i zapał wziąć za jed-
ną drogę do uskutecznienia przejścia pro-
jektu. Westchnołem do Boga żeby strzegł
kroków moich, żeby mi doponiogł w niczem
przeciw ojczyznie nie wykroczyć, przyrzek-
łem sobie trzymać się w zimnej krwi, ten
sposob sądząc najskuteczniejszym do unik-
nienia, żeby się w żadną stronę nie unieść
zapałem. – Wprowadzenie moiej relacyi
uprzedzał Suchorzewski, mówiąc panskie
projekcie już głośnym i znanym powszechnie,
mówiąc więcej gorliwie niż dobrze, że wie
że go chcą zabić i ostrzegając Marszałka
Połockiego że i iego chcą zabić także, jam
po nim odbył relacją, potym Marszałek
Potocki powiedział co przyłączam wydru-
kowane, dalej król wniósł projekt, dalej
głosy których kolej i treść znajdziesz w ga-
zecie, aż nakoniec w moment najmniej
spodzienany wznurzył Jrbę Michał
Zabiełło wnioskiem powszechnej przysięgi,
wszyscy rzucili do króla, w miejscu gdzie
siedzą Ministrowie, zgromadziło się osob
ze 20 nie będę ich zapisywał wszystkich,
ale to byli H. Br. Kanc. W. Kor. z swoią
gromadką. – Podskarbi W. Kor. Wołyńscy etc.
hałas powszechny i długi Arbitrow i Po-
słow, okrzyku zgody. vivatu; gdy się ten
uciszył, król powiedział że powszechnym
naleganiem skłoniony chce wykonać przy-
sięgę i zaprasza pierwszego przytomnego
Biskupa żeby mu dyktował rotę. Biskup
Krakowski dyktował mu ją a Biskupi

Kujawski i Smoleński trzymali ewangelią.
po wykonaniu tej przysięgi, wezwał król
ażeby kto kocha ojczyznę szedł z nim do ko-
ściola za jej wybawienie Bogu dziękować,
jam pilnował miejsca przez cały czas roz-
ruchu, zostawiłem w izbie ledwo w osób trzy-
dziestu gdy wszyscy się do kościoła udali,
nie byłem świadkiem co się działo w koście-
le, gdzie naprzód Marszałkowie Konfede-
racyi, potym wszyscy przytomni sejmujący
wykonali przysięgę, na posłuszeństwo i utrzy-
mowanie konstytucyi; na końcu Te deum
śpiewano. Wrócił król do izby z całą kupą.
Okrzyk taki jak pierwiej, zalecił Marszałkom
odebrać przysięgi od Komissyów Wojskowych
i Skarbowych i sessya solwowana do Czwart-
ku. Wróciłem do domu z sercem ściśnionym,
z umysłem w odrętwieniu i zadumieniu, noc
przebyłem niespokojną, nazajutrz uciekłem
się do Boga i do zasileń które religia dostar-
czyć może w nich znalazłem prawdziwej
ulgę, zdawało mi się że ze łzami które
wylałem połowę ciężaru z serca mojego
opłynęło, byłem u Xcia Sapiehy, ten przy-
siągł i ucałe tego nie zdaje się żałować by-
łem u X. Grella u Seweryna, u tych o któ-
rych mowie wątpić niemogę, oni się do
projektu pisali, oni Konstytucyą dobrą znaj-
dują, oni przekonani, że innym sposobem
niemogłaby być dokonaną że w Turnusie
gdyby był dany, wielu posłow musiałoby
uledz instrukciom, a Rząd któryby był
sklejony z tych materyałow byłby istotą
najdziwaczniejszą, ich wreszcie zapał,
wszystko znobił i Konstytucyą utrzymał,

bo jakakolwiek była postać izby zdisk
Arbitrów, nie im imponował, którzy
ją wcześnie przyjęli, ale samym chyba
deklarowanym Moskalom. Znowu
zatym powróceniu do domu, szukać
w własnym sercu rady, jak mi
postąpić zostaje. Niemogłem za
taić przed tobą samym, że niebez-
pieczeństwa zewnętrzne są aż
nadto widoczne aż nadto okropne.
Pokój rzeczywiście już utwierdzony.
Anglia która niedawno Moskwie
groziła, uniąwszy za pretext opo-
zycyją Parlamentu, cofa pogróżki,
które nawet do Petersburga niedoszły,
bo kanyen uniąwszy je był dotąd
zatrzymanym w Bentinie, gdzie
wojny oczewiście nieżyczą, kanyen
ten zamias pogróżek, wiezie teraz
modyfikacyje propozycyi status in
quo, takie właśnie jakie Moskwa
sama nie dawno przez Danią po-
dała przestając na Bezakowie
w którym fortyfikacyje mają być
zdemolowane i którego territorium
ma być neutre zostawione, przy
tej nowinie najnowszej, rewesząd przestrogi o odgłosach
nowego podziału, rewesząd o kini-
otnóne naszych w zdaniu najnie-
podległejszych, co chociaż niepozwa-
lających, rady żeby z rządu ukoń-
czeniem pospieszać, bo jak tylko
pokój stanie, to go nam kończyć
będą przeszkadzać silniej i skuteczniej

nie przeszkadzano dotąd. Patrzyłem na to co się stało i uważałem czyli to iest tak źle ażeby rozumiał że lepiej by się nie stało, gdyby się nic nie stało, gdyby pokój został wszystko w niedokończeniu i nieładzie, daleko jest zapewne odtego, gdyby wszystko co iest w nowej Konstytucyi, zgadzało się z moiem przekonaniem, ale czyżby się cokolwiek w wolnym a licznym zgromadzeniu dało ukończyć, gdyby każdy opierając się przy swoim widzenia sprzeciwiał, odrzucał to, co tandem niewątpliwa większość 5 części przeciwko szóstej, przyięła już, i czci za prawo, prawda że przyięła sposob nadzwyczajnym i nie zgodnym z prawami, lecz czyliż widoczna nagłość potrzeby, nagłość kroku nie usprawiedliwia, nie przyzwoitości nie zmniejsza? Nie zastanawiała mnie ta myśl że chcąc się temu, co się stało opierać, trzeba napierwód siebie poświęcić, alem uważał, że siebie poświęcaiąc ojczyznę wydać muszę na ofiarę wojny domowej, a gdy do tego nieszczęścia przydam niebezpieczeństwa zewnętrzne, wydam ją na pewną zgubę?— Uważałem dalej z kimże to miałbym powstawać przeciwko dokonanemu dziełu, z dwoma może poczciwemi, a z resztą z samemi zaprzedańcami Moskwie? i w takim że to towarzystwie mam się spodziewać, że na lepszy los wyprowadzę ojczyznę?— Myślałem, że dla posła przytomnego w Warszawie obecnego na sessyi, najniepryzwoitszym postanowieniem byłoby nie mieć

postanowienia, po pilnym zatym i najpracowitszym wszystkich uwag obustronnych roztrząsnieniu, w nocy z środy na czwartek napisałem oświadczenie które do akt podać postanowiłem, późno się bardzo układłem, a rano obudził mnie panoszący febry, nie był zbyt gwałtowny, womity też przyszły na pomoc, i zostało mi dość siły żeni pojechać na sessyą. — Znalazłem na niej wszystko w dawnej postaci porządku, harmonii i spokojności, Xiąż. Br. przed sessyą oświadczył królowi i Marszałkowi że konstytucyą przyjmie za prawo, Deputowani do konstytucyi zapytaniem swoim dali okazyą do nowego w izbie i jednomyślnego ogłoszenia zgody i podpisali bez sprzeczki, Wiliż było zaniesionych w Kancelaryi 27 protestacyi jedną pilność przy instrukcyach zamieniających, w ten dzień 9ty recesu od nich oświadczyło, ci co przybyli zgodę swoją także oświadczyli w głosach. — Ja co miałem pomimo stanowi nieść do Kancellaryi, uprzedziłem głośno pierwiej w stanach oświadczyć odmienieniem początek i powiedziałem głos który znajdzie się tu przyłączony. Nie przed tobą potrzebuję zaręczać o iego gruntowności, ale przed całym światem to powiem, że gdybym miał konać w tym momencie, opowiedzikowi swoiemu myśli i pobudek moich szczerszej wyjawić nie mogłbym. Wielu go chwali, a nikt go przynajmniej w oczy ganić nie śmie złożyłem go już w aktach, a gdy poszedłem za sumieniem moim i przekonaniem, iestem spokojny. —

Staralem ci się wierną o wszystkim prze-
słać relacyą, przytaczam gazetę i głos mój,
za pomocą, których dokładniejszego
wszystkiego potrafisz wystawić sobie wyo-
krążenia, nie dostaje ieszcze relacyi od
Deputacyi int. zagr. ważna
jest ale długa, sam przepisywać niemog-
łem a na przepisanie głosu mego ledwo
dostałem skrybenta.-

Przytaczam ci same
prawo, które dopiero co z druku wyszło
i które w tym momencie dostałem, jest
jeszcze osobna deklaracya razem z tym
prawem przyięta, nakazująca modlitwy
i podziękowania powszechne i ogłasza-
jąca podległym Sądom sejmowym i win-
nym przeciw ojczyźnie każdego któryby
przeciw przyiętej Konstytucyi powsta-
iąc wszczynał w kraju zamieszki.
Mój Braciszku, Najmilszy. Moim to
gorzkim i nieodżałowanym smutkiem
było że w tym krytycznym momencie
radą twoią wspiąty być nie mogłem, nie
do mnie może należy dawać ci uwagi
których nie potrzebuiesz, alem twoi Brat
alem z tobą krwią, sercem i duszą zią-
czony, ale ten jestem, któryby za ciebie
życie i wszystko co mam sto razy, po-
święcił, nie mogę nie lękać się abyś wia-
domość którą przesyłam, nie wzruszyła
twoiej czułości, ale na imię Boga i wszy-
stkiego co ci drogim być może, chciej się
obeyrzeć, około siebie, chciej zliczyć wie-
leż to iest osób, dla których zdrowie
twoie iest najdroższym, bo jest całym

ich szczęściem, godni są żebyś ku nim
obrócił czułość twoią, a taką wstrzymy-
wał którąby pierwszej jmować miała,
czekaj Braciszku Najmilszy, aż
czułość otworzy miejsce inwadze, chciej
się z niczym niespieszyć.- Tak to jest
tak widocznie w moich oczach, że czu-
łość choćby najzacniejsza i najdalej po-
sunięta, może zgubić ojczyznę, zniszczyć
tego, co się stało nie może.- Czekać moim
zdaniem trzeba co dalej wyniknie, ty
coś wejrn porzucił od dawna, coś go porzu-
cił, przewidując w części to co wynikło
po tym, jeśli wszystko co się tu stało, nie
znajdziesz zgodnie z twoim sposobem my-
ślenia, nie masz potrzeby tu wracać, nie
należałeś do fundamentów, po co masz
należeć do reszty budowy? Kto nie uznaje
tej Konstytucyi za świętą, jak możesz
mieszać się do iej roboty, i jak możesz mie-
ścić się z takimi którzy jej świętość na
dali? Mnie się zdaje żebyś zachował się
spokojnie, czas nie jaki, który może lepszą,
niż teraz jest okaże nadzieję, a przynaj-
mniej o tę jedną łaskę, śmiem ci prosić na
miłość Boga na przyjaźń ku mnie, jeśliem
iej godzien cokolwiek, żebyś nic nie czynił,
o czym byś mnie wcześnie nie ostrzegł. Nie
podobna, żebym ci już wynazić potrafił,
wszystko co bym chciał wyrazić, nie mam
już nawet czasu opisać wszystkie mo-
dyfikacyie, które umieszczone wszyst-
kich, wzajemnym słowem między kró-
lem a posłami jest zaręczone.- Ja z tąd skłonio
ny najgorętszym naleganiem żony, ażebym

bez niej nie powracał do Rasnej we Wto-
rek z tąd jadę do Puław, po 15 Maja dniu
S. Zofii, spodziewam się z Puław z żoną
wyjechać do Rasnej, jeśli będziesz rozu-
miał że za długo by ci było czekać na mój
przyjazd, lub jeśliby ś do Warszawy jechać
postanowił, chcieć trakt obrocić na Pu-
ławy, wszak nie największy oknag. Nie
odmawiaj mi Kraciszku c Najmilszy,
taski o którą ci proszę jak najgoręcej,
której gdybym nie otrzymał, widział
bym, że mnie nie kochasz i Bóg świad-
kiem tego co wyznaczam, życie by już
mi nie było miłym. Jeśliś ci dobrze
znajomy, jeśliś się czytać w sercu mo-
im nauczył, znajdziesz i w teraźniej-
szym liście znak tego, że ciebie wielbię,
kocham tak zapewne, że ani ciebie ani
nikogo, nikt szczerzej nikt mocniej nie
wielbił i kochał.- Ściskam cię najser-
decznej, Boga proszę żeby zdrowie twoje
utwierdzał, rączki twoie całuję, dziatki
serdecznie ściskam.-

Michał Zaleski

8 Augusta 1792 r. z Dubienki

Jaśnie Wielmożny Mci Panie Marszałku!

i Dobrodzieju!

List JWMci Pana oddał mi Jmć Pan Porucznik Nietyxa jak z ukontentowaniem wyczytałem w nim, stałą JWMci Pana przyjaźń dla mnie, tak z serca mu winszuję dostąpionego naczelnictwa konfederacyi Woiewodztwa Brzeskiego.- Zatrudniony robieniem konfederacyi w Kijowskim, gdzie sam JWJMci Pan Jenerał Antyllenyi Marszałkiem na Wołyniu; gdzie P. Pułtawski, w Czerniechowskim, gdzie P. Gł. Kardowanowski.- Tudzież w Bełzkim pod Marszałkostwem P. Cieszkowskiego w ziemi Chełmskiej pod Marszałkostwem P. Wilgi Woiewodzica Czernichowskiego, a w Lublinie gdzie obrany Marszałkiem Mięczyński przeszły Jtwny Jnspektor. Chciałem uderzyć i w Brzeskie w srzodku ekonomii będące, nie wiedziałem zaś o życzeniach JWMci Pana, bo bym mu ieszcze starał się usłużyć był przyiacielmi.- Co się stało, dobrze się stało; Roztargnienia niech JWMci Pana nieza-trudniaią, robota łatwa, przy cnotliwych a swiatłych tak iak JWMci Pan naczelnikach, i przy silnym a dobrotliwym wsparciu Najiaśniejszej Jmperatorowej.- Znasz mię JWMci Pan partykularnie, tak co do szacunku względem

osoby Jego, iako i co do czystych względem dobroci ojczyzny zamiarów. Pomnisz pewnie, cośmy przed dwunastą miesiącami, z sobą mowili nieraz. Nieszczęście się kraju dopełniło było, a opatrzność daie mi rękę do dźwignienia się. Myśl więc JWMć Pan o następuiącym sejmie, aby na nim tak zrobić ojczyznie dobrze, żeby potym nikt źle zrobić niepotrafił. - Nie to zastanawia, iż po akcessie króla robi się zaczynaiące konfederacye, maią wiele odmian od aktu naszych konfederacyi. - Powinnaby Litewska Konfederacya mieć na to oko, gdyż ta różnica w akcie, urodzi różnicę zdań w sejmie, i zrzodłem bydź może niepotrzebnych a szkodliwych nie chęci. - Lubo wiele dobrego na nim dla kraju obecnie świeci to i cnota Marszałków przewodniczących Wojewodzkim Konfederacyom, a za tym i wyborowi równych sobie posłów. Polecam się stałej przyiaźni, i jestem z niezmiennym poważaniem.

JWMć Pana Dobrodzieja
szczerze życzliwy i najniższy sługa,
Branicki.

Jeśli się zdarzy sposobność proszę oświadczyć odemnie głęboki respekt Jaśnie Oświeconemu Xięciu Sapieże Kanclerzowi i Marszałkowi Konfederacyi W. X. Litt. przełożyć oraz iż konfederacye, niejednakowo z naszemi robione, przyięte by bydź nie powinny.

Franciszek Xawery

Michał Zolem

21 Augusta 1792 r. z Lubomla 84

Jaśnie Wielmożny Mci Panie Marszałku
Brzeski Litt i Kochany Dobrodzieju!

W iednym dniu dwa listy JWWMPana odebrałem, ieden 10 drugi 13 prezentys datowane. – Na obydwa mam honor odpisać; aby zaś mój odpis pewniej doszedł nąk JWWMPana, umyślnym go posyłam Bojarem. – Stało się Mci Dobrodzieju! i bardzo dobrze się stało, że JWWMć Pan iesteś na czele Woiewodztwa Brzeskiego. Cieszą się dobrzy iego przyiaciele, ale my na tym zysku, niejednomyślność w robieniu niektórych konfederacyi, trwożyć niepowinna cnotliwych; bogdzież jest w rzeczach ludzkich iednomyślność? – Co grubo w nich odmiennym będzie od celow generalnej konfederacyi, uchylone być musi, co się może tolerować, będzie tolerowane, a poznanie się coraz lepsze na dobrej sprawie. – Zrobi znaczną większość, a może kiedy i jednomyślność. – Warszawska konfenayią za illegalną uznała generalność, ale też nie tylko niestosowna, ale przeciwna była powszechnym celom generalnej konfederacyi. – Uniwersał wydany, iż wszystkie konfederacye równie z aktem generalnej niezgodne, za illegalne uznane będą, jeśli nastąpionemu poprawieniu do onej się nie przystosuią. – Winszuję Wielkiemu Księstwu Litewskiemu. –

Winszuię całemu krajowi, iż JO. Xiąże
Jmć Kanclerz, przyiął urząd Marszałka
tej prowincyi. – Oprócz powszechnej zale-
ty. Patryotyzmu i światła, JO. Xięcia
Jmci, partykularne moie przekonanie
oię o Jego cnocie, daie mi dla Jego osoby,
winny respekt. – Dał on mi wiedzieć
o swoim wyborze, i akcessie JW. Mar-
szałkowi Konfederacyi Koronnej,
pisał i do mnie, miejsce na złączenie się
obydwoch gienenalnych konfederacyi,
jest wyznaczone w Brześciu dokąd
JW. Marszałek Konfederacyi Koronnej,
dzisiaj wyiezdza z Dubna. – Jam tu
zbiegł do Lubomla, ktory gdy jest po dro-
dze do Brescia, wstąpi do mnie JW. Mar-
szałek Konfederacyi naszej, a z nim
potym i ja udam się do Brescia. Je-
żeli JWW. Pana zatrudnienia Jego nie
są na przeszkodzie, proszę go z całą
otwartością przyjaźni, ktorą ztale
mam dla Jego osoby, nacz mię w tych
dniach dowiedzie w Lubomlu, a przed
złączeniem się ieszcze konfederacyjow
obaczysz się tu JWW. Pan z Marszał-
kiem Konfederacyi Koronnej i onemu
pewnie miło będzie. Takie zaś dalsze
będą obydwóch konfederacyow po zła-
czeniu się układy, pewnie w Brze-
ściu z swiatłych nad JWW. Pana i zac-
nych jego kolegów innych Woiewodztw
Marszałkow i Konsyliarzów będą
czerpane. – Czuię i sam ten ciężar pod
ktorym, stęka Woiewodztwo Brzeskie,

co tylko przemysł ludzki mógł doradzić. czynitem względem rozdziału niezbędnego furażowania dla wojska rossyiskiego, ale okolicznosci tak zdarzyły, że znaczna część armii w tamtem się kąt i tu około Wisły zmaliła, niemogąc iść na dalsze Wojenne dzwa, które tymczasowie wojsko nasze zastąpiło. Lecz wkrótce inna onego nastąpi Dyslokacya po wykonaniu przysięgi, do której odebrania iuż wysłałem. Gdy będę miał ukontentowanie widzieć JWWMPana osobiście więcej na wszystko znajdziemy rady.

Cierpię nad obarczeniem Horodna i Brzescia; pewny jednak jestem iż to Moskwa nie swoim duchem robi. Bądź JWWM Pan łaskaw, chciej to wymacać, czyjeby to bydź mogło natchnienie? namienia mi JWWM Pan, o słodyczy dla zwiedzionych. Czyni to honor jego sercu, mam honor go zapewnić, iż ten sam duch, ożywia całą naszą konfederacyą. I tym wszystkim, przeczuć tego mimo niemożna, aby manifesta, i oprecizowienia się konfederacyi generalnej mnożyły się To by było, mocną, a biegłą zawadą, cnotliwym, obydwóch generalnych konfederacyow zamiarom: w tym przypadku jest mój siestrzan a dobry JWWM Pana przyiaciel Xiąże Kazimierz Sapieha.- Radbym z duszy, aby jaknajprędzej, do konfederacyi generalnej Litewskiej zrobił akces, gdzieby, znalazł,

w cnocie i imieniu naczelnika, a w sercu
tylu łaskawych przyiaciół, ochronę.
Ratujcie go tam Panowie jak możecie.
Mam ja i wiele innych ieszcze myśli,
które z tą z którą zwykłem dla JWPana
Pana upłynności kommunikować mu
będę za widzeniem się, tym czasem
zaś przy wszystkich tych publicznych
zatrudnieniach i mozołach, niech
Pan pamięta, aby tam gdzie nie
daleko Brzescia było jakie gniazdo
urzędnikow, dla rozerwania się; —
sercu mię Jego dobremu poleca i
jestem z prawdziwym poważaniem
Jaśnie Wielmożnego Pana kochanego
Dobrodzieja szczerze życzliwy i naj-
niższy sługa — Branicki.

Expedycyja odesłałem
JWe Kamsztalkowi Ge-
neralnej konstytucyi.
Proszę JWPana prze-
szlij ten list Jmć Panu
Pułkownikowi Nietyxie,
gdzie się znajduje, gdyż obli-
gowałem go aby mi stań
cyja w Brzesciu lub w obli-
skości znalazł. —

d 16. Listop: 1808. Puławy

86

Do zupełnienia Kaszy gorzkiemi udanej napojami
z których do dna wychylać jest naszym przeznaczeniem
od lat dwudziestu, i tą Moy Wodzu kochany
przykrość, wazla zmiarkuie że nie tylko Rodzic
obecnego z Przyjaciołami rozmowy jest nam ucięta, ale nawet
listowna Kommunikacya tak jest trudnościami
obarczona, iż wszystkie tychże Przyjaciół mogły
nie jednemu popaść omnieiwanie że rozłączenie
oziębi do wnim affekt, albo przynaymniey chęć i
potrzebę okazywania że gdy nie może,
tedy bojaźni względem ciebie moy Wodzu kochany,
abyśmy zostawszy
ni ebyś list 20. tego pisany odbierawszy
Listopada odpowiedział że jednak ze Serca twoiego
znaydę Obrońcę mego serca dla ciebie — tysiączne
ci dzięki zięcia za czynne starania twoje wiernie
swoim z P.m Józefem Dąbrowskim Przyjaźni
zostanie — piszesz mi żebym się przez Syna
mego starał abyś mogł być uwolniony od
zaciągania w Komissyi Edukacyjney, powiadam
wam tedy rzetelnie i otwarcie czynić zawsze
zdrowiu
dobrodziejowi ci rzetelnie i otwarcie, że nie tylko że
tego nie uczynię, ale nawet gdybyś niebyło w niey
umieszczonym to abym się usilnie abym

daiesz za przyczynę wypraszania się swego, Weterana
i osłabienie sił, zapisywanie się wczesne Bractwo
weteranow, wiem od dawna i postrzegłem że
jest filuracya naszych Litwinow, ja choc we
dwoynasob więcey miałbym przyczyn do pokazania
się tie do tey Konfraternij, a oraz dań się fak wiedzieć
Uługa do ktorey słuszna i powszechna o
opinia wszyscy Jurabana, jest jedna z ważnieyszych
ważnych głow potrzebuiąca, bywali jak nas
Historya przyucza uczyć: okoliczności maiąc
momenty w ktorych obławni już weterani, musieli
pod znakiem stawać, ja zaś ktory nie uznawam
jus od rem wpretensyi swojey do Weterenstwa
chciałbym go pod znakiem jakmay dłużey ubrzymać
wrodzenie siłoi weryfikowanie
i
znaymuieyszym rozsądkiem
podług potrzeb i przedmiotow istotnych; jest to
dzieło na ktorym się wspiera los następuiących
pokoleń, bo los stanowi kształtow i sposobo
naylepszych oswiecenia ruskoziemy, z żalem zaś
dyszę że Akademii Wileńskiey choć wniey
znakomite talentow i znakomi znaydaią się
Obozy wkradł się duch niezgody, że jedna Szkoła
dosiduje drugą poniżać wrogimysle uczący się rzeszy,
jeżeli tak się dzieje w domowey Szkole jakiż to
wiązdrzeć spodziewać się możemy dla Oyczyzny,
a od tych dalaby, przyszłość zaległa, to zdanie moje
tobie Przyjacielu kochany powierzam, lecz dla twojey
tylko wiadomości wiedzy. — Ubolewałem

nie raz nad losem ubogiego stylo miar szacownego stry
śwerento: ubolewałem nie raz nad tym że ta perłę
rzucał [redacted] na błocie, na [redacted] ciągowie nie chcąc
żywcem używać nauk ewangelicznej przypowieści
ubolewałem nad tym nie raz że tę perłę nie mogę
dla siebie zatrzymać, z powodu że jej zwierzchność
obdziela i miejscowe okoliczności, stawały mi
na przeszkodzie do tak szacownego nabycia,
uniesiony dobrocią serca swego [illegible] nadzieję za
życzenie przemienia w nadzieję że kiedy z bolesnych
po tyle błędach nastąpi upamiętanie, ja zaś
przekonanym jestem, że tam, gdzie uwaga i
zastanowienie się żadnego ani do serca ani do
głowy przystępu mieć nie mogą, gdzie nie dość
własnej reputacyi nic nie ważyć, tam pochodź
łaska, kochanie człowieka zrządzić do zgonu
nie przestanie, że im dalej w las tym więcej
drzew się znajdzie, że z nami pochlebcy, i
przewrotni ludzie [illegible] kładać będą drzazgi otaczają
Syncypała którego widać z dowodzenia że
żadem powod przerobić nie potrafi, więc
uczyniwszy względem X: D. wszystko co koluwa
affekt i życzliwość dla osoby, obyczaiestwo nakaże
doradzać mogę, zupełnie się wyco[illegible]nolem,
głos mój byłby głosem wołającym na puszczy,
tyle skutkującym w przyjaźni ile w przeźrodzie
ktoś bez wahania wyrobił co może.

curavimus Babyloneu non est sanata desperatione
eam. liczę między fatalnemi przeznaczeniami
narodu naszego, że talie sa i tak ogrom
sposobow dokazywania tyle znakomitych
i użytecznych rzeczy, jest widziałem niedobrzinia,
i tym się nie raz rudzę. — Synowie moi wrócili
się ze Włoch, młodszy spodziewa się znaydzie
prędzy uśmierzenie żalu którym go tak bolesna
strata przejęła, wpośród Rodziców, Rodzeństwa
i Przyjaciół, niż na cudzey ziemi. Ściskam cię
moy Woyciu kochany tym sercem które ci
niezmiennie jest oddany.

Dnia 16 Listopada 1818 r. w Puławy.

Adam Czartoryski

88

Do napełnienia czaszy gorzkiemi
nalanej napojami którą do dnia wychy-
lać jest naszym przeznaczeniem od
lat dwudziestu, i ta mój Wojski kochany
przykrość weszła w mixturę że nie tylko
słodycz obecnego z przyjaciołmi obcowa-
nia jest nam ujętą, ale nawet listowna
kommunikacyia tak jest trudnościami
obarczoną, iż w umyśle tychże przyjaciół
mógłby nie jeden popaść w mniemanie że
rozłączenie osłodziło w nim affekt, albo
przynajmniej chęci potrzebę okazywania
że gasnąć nie może, w tej bojaźni wzglę-
dem ciebie mój Wojski kochany, słusznie
zastanow się kiedy twój list 20-go Xbra pi-
sany odbieram 10-o Listopada spodziewam
się jednak że w sercu twoim znajdę
obrońcę mego serca dla ciebie, - tysiącz
ne ci dzięki niosę za czynne starania
twoje w interessie moim z P. Józefem
Dąbrowskim, przyjaźń in esse mu zosta-
nie - Piszesz mi żebym się przez syna mego
starał abyś mógł być uwolnionym od
zasiadania w Komissyi Edukacyinej,
ponieważ nawykłem rzetelnie i otwarcie,
że nie tylko że tego nie uczynię, ale nawet
gdybyś niebył w niej umieszczonym
starałbym się usilnie abyś był. - Dajesz
za przyczynę wypnaszania się swego
weteraństwa i osłabienie sił, zapisy-
wanie się wczesne na Bractwo wete-
ranow, mieni od dawna i postrzegłem,

że jest fiksacyą naszych Litwinów, ja choć
we dwójnasób więcej miałbym przyczyn
do podania siebie do tej Konfraternii,
i choć dobrym jestem Litwinem, a ociągam
się jak mogę.- Usługa do której słuszna
i powszechna opinia wzywa JWPana
jest jedna z najważniejszych a więc waż-
nych głów potrzebująca; bywały jak nas
Historya Rzymska uczy okoliczności maio-
ris momenty w których odstawni już
weterani, musieli jednak pod znakiem sta-
wać, ja zaś który nie uznawam jus ad
rem w pretensyi twojej do weteraństwa,
chciałbym go pod znakiem jak naj-
dłużej utrzymać.- Urządzenie szkoły
wenylikowanie funduszów i rozdzie-
lenie onychże z największym roz-
sądkiem podług potrzeb i przedmiotów
istotnych, jest to dzieło na którym się
wspiera los następujących pokoleń,
bo los stanowi kształtów i spo-
sobów najlepszych oświecenia młodzie-
ży. z żalem zaś słyszę że do Akademii
Wileńskiej choć w niej znakomite
z talentów i z nauki znajdują się głowy,
wkradł się duch niezgody, że jedna oci-
encia usiłuje drugą poniżać w umy-
śle uczącej się rzeszy, jeżeli tak się dzieje
w głównej szkole, jakich że wzrządzek spo-
dziewać się możem dla szkół powiato-
wych i od tych układu, przyszłość za-
legła, to zdanie moje, tobie przyjacielu
kochany powierzam, lecz dla twojej tylko
w czasie niedzy.- Ubolewam nie raz nad
losem naszego z tyle miar szacownego

starosty Szwentowskiego, ubolewałem
nieraz nad tym żem tę perłę rzucił na
śmiecie, na śmiecie mówię, nie chcąc
żywcem używać metafory ewanielicz-
nej przypowieści ubolewałem nad tym
nie raz żem tę perłę nie mógł dla siebie
zatrzymać, z powodu że jej związki oso-
biste, i miejscowe okoliczności, stawały
mi na przeszkodzie do tak szczęśliwego
nabycia, umieszony dobrocią serca
swego.- Starosta Szwętowski ma nadzieję
a raczej życzenie przemienia w na-
dzieję że kiedykolwiek po tyle błędach
nastąpi upamiętanie, ja zaś prze-
konanym jestem, że tam, gdzie uwagi
i zastanowienie się żadnego ani do serca,
ani do głowy przystępu mieć nie mogą,
gdzie miłość własnej reputacji nic nie
waży, tam płochość sama, krokami
człowieka rządzić do zgonu nie prze-
stanie, że im dalej w las tem więcej
drzew się znajduje, że sami pochlebcy,
i przewrotni ludzie stale kładąc
będą onszak otaczający.- Tryncypała
którego widać z doświadczenia że
żaden powód przenobić nie polna-
pi, więc uczyniwszy względem X. D.
wszystko cokolwiek affekt i życzliwość
dla osoby, obywatelstwo nawet dora-
dzać mogły, zupełnie się wycofuję-
tem, głos mój byłby głosem nadają-
cym na wietrzny i tyle skutkującym
w przyszłości, ile w przeszłym czasie
ktoż bez wątku wynobić co może.- cura-
vimus Babilonem non est sanata

derelinquamus eam.— Liczę między fatalnemi przeznaczeniami narodu naszego, że takie imię, i taki ogrom sposobów do dokazywania tyle znakomitych i użytecznych rzeczy, jest udziałem niedołężności, i tym się nie raz smucę.— Synowie moi uwódzili się z Włoch, młodszy spodziewa się że znajdzie prędzej uśmierzenie żalu, którym go tak dojmującą otrata przejęła, w pośród rodziców, rodzeństwa i przyiaciół, już na cudzej ziemi.— Ściskam cię mój Wojzki kochany tym sercem które ci nieodmiennie jest oddanym.—

Kopia Responsu do Jdzia Cartoryskiego Gen. Dziew. Podol.

Dałeś mi responsa JOWXMgDobr na dwa listy moie, usprawiedliwień dla mnie niebyło trzeba, chyba żebym mogł być posądzonym, że nieuimności Jego niewidzę, lecz ią widziałem, ani cudze winy lub wady stawowałem do JOWXMgDobr z względu na potrzeba społeczeństwa. Byłem trochliwy, y iest to przyrodzone sercu moiemu że być ociemiałym nieumiem na zagrożenia Przyiaciół, nawet w pośrzód własnych cierpień moich; to było powodem żem pisał, wszelkie pisałem; chciałbym to nawet powtarzać, chciałbym wzbudzać WXMgDobr żebyś dbał o Siebie; iesteś częścią znakomitą Oyczyzny, a którą zawsze lubiłeś dowodzić dbałości, w Stratach swoich, czyli Oyczyzny na Straty narażisz; Bierz więc środki, któreby Go iedynczyły, wiem iż takie wiste nie będą, któreby Go upozledzały, ieśli niemożna z Oyczyzny wymiść; czynić to trzeba, co zrządzi żeby wiecy żyć, y żyć z tą Społecznością która Oyczyznę składa, rozumiesz mnie JOWXMg Dobr: y widzieć mię musisz, skłóconym tu pewnie powiemość ieśli w którey przepłodzony niebywam, a ieślim przepłodzony w czynieniu dobra, nie czynię złego; y tym się cieszę zem zawsze stale nayrzetelniey y nayściśy —

1842 Flora 3
respon
do 22 Czerwca

Kopia responsu do J.W.Xcia Czartoryskiego Sen. Kiem. Podol

Dałeś mi respons J.O.W.Xcia Dobrodzieju na dwa listy moie, usprawiedliwień dla mnie nie było trzeba, chyba żebym mógł być posądzonym, że niewinności jego nie widzę lecz ją widziałem, ani cudze winy lub wady stosowałem do J.W.Xcia Dobrodzieja z względu na połączenia społeczeństw.- Byłem troskliwy, i jest to przyrodzone sercu mojemu że być oziembłym nieumiem na zagrożenia przyjaciół, nawet w poszród własnych cierpień moich; to było powodem żem pisał, cokolwiek pisałem; chciałbym to nawet powtarzać, chciałbym wzbudzać W.Xcia Dobrodzieja żebyś dbał o siebie; iesteś częścią znakomitą ojczyzny, o którą zawsze lubiłeś dowodzić dbałości, w stratach swoich, część ojczyzny na straty narazisz.- Bierz więc srzodki, któreby Go jednoczyły, wiem iż takie wzięte nie będą, któreby Go uposledzały, ieśli nie można z ojczyzny wynisć, czynić to trzeba, co zrządzi żeby w niej żyć i żyć z tą społecznością która ojczyznę składa, rozumiesz mnie J.O.W.Xcia Dobrodzieju i widzieć mię musisz, skłocony tu pełnię powinność ieśli w której przeszkodzony niebywam, a jeśliem przeszkodzony w czynieniu dobra, nie czynię złego; i tym się cieszę żem zawsze stale najszczliwszy i najniższy.-